ידען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 252 | Łódź, Piątek, 3 listopada 1933 r. | אלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י״ד מרחשון תרצ״ד | № 252

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 .אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל

ביז׳ן 6. נאוועמבער ה. י. איינשליסליך ווערט אײנגעצאהלט די 2-טע ראטע פון דער נאציאנאלער הלוואה!

בית הכנסת
„אהל יעקב"
גדאנסקא 18

מחר בשבת, פרשת וירא, לעת התפלה תערך

תפלה-חגיגית

לזכר הרשיון שנתן לנו מאת הממשלה האנגלית (מיום 2/XI 1917) בשם „הצהרת בלפור" המכרת את זכות ארץ-ישראל לעם ישראל.

נאום החגיגה ישא חברנו מר משה לימון

התפלות תערכנה ע״י ש״ץ ביהכנ״ס מר טאפיל בלוית המקהלה.

הציונים והלאומים מתבקשים לבוא התחלת התפלה בחצי העשירית בוקר.

הועד.

6769

א קאנפעקציאנער

מיט לאנגיעהריגע פראקטיק מיט א קאפיטאל פון 7 טויזענד זל. און גוטע רעפערענצן, מיט א געוועלב אין בעסטען צענטרום זוכט א שותף מיט א קאפיטאל פון 10—15 טויזענד זל. צום פערקויף אין הורט און דעטייל. אפפערטען אין אדמיג. פון דער צייטונג פאר „זיגמונד".

16669

הסתדרות עברית „תרבות"
רחוב פיטרקובסקה 18 (החצר השניה, קומה שניה)
במוצאי שבת 4/11 ב 8 שעות בערב תערך באולמנו הרצאות
הד״ר **ירמיהו פרנקל**
על הנושא:
„תולדות רעיון התעודה בישראל"
כל העברים מוזמנים. הכניסה חנם
ביום א׳ 5/11 ב 8.30 בערב תתקיים הרצאת הפרופ׳ א. קלויזנר בחוג לקורות עם ישראל.

צו דער פערלאבונג פון אונזער חשוב׳ן מיטארבייטער
דונעק שמיד (וויען)
מיט פר״ל.
סאלקא בעסלער (סטאניסלאוואוו)
ווינשט א הערצליכען מזל-טוב
פערלאג „נייער פאלקסבלאט"

אויפאדערונג

צו די לאדזער פריזיער-געשעפטס-אינהאבער!

דערמיט פאדערן מיר אויף אלע געשעפטס-אינהאבער, וועלכע האבען זיך אונטערגעארדענט דעם בעשלוס פון דער לעצטער גענעראל-פערזאמלונג און האבען בעזייטיגט די צעניקעס פון די פענסטער, זאלען זיך נישט אפשרעקען פאר די ענצעלנע פערשוינען, וועלכע איגנארירען דעם בעשלוס און האבען ביז היינט די צעניקעס פון די פענסטער נישט בעזייטיגט. מיר וועלען דעם קאמף געגען די פערשוינען נישט אויפגעבען און מיר וועלען אנווענדען אלע רעכטליכע מיטלען, וועלכע דער צעך האט אין זיין רשות, ביז צום ענטגילטיגען זיג.

גלייכצייטיג פאדערן מיר אויף אלע פריזיער-געשעפטס-אינהאבערס צו קומען אויף

א פערזאמלונג

מאנטאג, דעם 6-טען ליסטאפאד ד. י. 8 א זייגער אווענד, אין צעך-לאקאל זאוואדזקא 4.

די פערוואלטונג פון פריזיער-צעך
אין לאדז, זאוואדזקא 4.

8709

מיר פערקויפען אויס
רעשטלעך און קופאנען
— פון —
סעזאן-נייהייטן
(אימיטאציעס פון פוטערס און בארבאנסעס)
אויף דאמען-פאלטענס און זשאקעטען
צו געלעגענהייטליך ביליגע פרייזען

עמפפעהלען מיר:
די בעקאנטע מיט זייער גוטסקייט:
דעקאראציאנס-פלוש-ווארען, מאקעטען, מעבעל-בעשלאג, מאפטשאנעס, גאושו-טעס, סערוועטען, קאפעס און פלערען,
ווי אויך
דיוואנען, דיוואניקעס, לויפערס און כאדניקעס.

ŁÓDZKA MANUFAKTURA PLUSZOWA
Teodor Finster
Łódź, ul. Dowborczyków 17 (dawn. Juljusza)
דער לאגער איז אפען:
פון 8—12 בייטאג און פון 2—6 נאכם.
שבת פון 8—2 א זייגער נאכמיטאג.

צו פערמיטען א לאקאל
(ביז איצט א רעסטאראן)
בעשטעהט פון א פראנט-לאקאל מיט 2 שויפענסטער און דריי שטובען מיט א קיך, עווענטועל קען מען די דריי שטובען מיט די קיך טיילען. א חוץ דעם 2 שטובלעך מיט א קיך פאר 140 זלאטעס א קווארטאל. צו פערמיטען פון זאמארס, דירעקט פון ווירט. געניגערעס קען מען זיך דערוויסען ביי א. סאז, נארוטאוויטשא 22, פראנט, 2. שטאק, טעל. 131-16.
6009

לעהרעריז
גוטע פעדאגאגין
ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע, אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען.
לאסמאן,
בושעזשינער 15.

50% פאדאטקעס 50%
שפארט איין יעדער קויפמאן, וועלכער פיהרט האנדעלס-ביכער דורך דעם בעוואוסטען לאנגיעהריגען בוכפיהרונגס-ביורא
פון **ס. בראווערמאן**
לאדז, פעטריקאווער 17, טעלעפ. 242-27
ערשטער הויף, רעכטס.
דאס ביורא פיהרט ביכער פאר 15 פירמעס.
ערשטקלאסיגע רעפערענצען. ביליגע פרייזען.
ביכהאלטעריע — שטייער-בעראטונגען.
5841

וויכטיגע איבערראשונג פאר דער לאדזער בעפעלקערונג!!
אין דער גוט-בעקאנטער ערשטקלאסיגער
פריזיער-אנשטאלט פאמארסקא 3
איז יעצט איינגעפיהרט געווארען די לעצטע נייהייט אין דעם פריזיער-געביט, דאס איז דער איינציגער אנשטאלט אין אונזער שטאט, וואו עס ווערט ראזירט אהן מעסער, אהן זייף, נור מיט
א ספעציעלען עלעקטרישען אפאראט.
איבערהויפט איז דאס וויכטיג פאר רעליגיעז-געשטימטע יונגעלייט, וועלכע ווילען זיך נישט ראזירען מיט קיין מעסער.
מיט אכטונג
Sewek Fernebok
אינהאבער פון פריזיער-אנשטאלט פאמארסקא 3.
6017

ענטשולדיגונג.
דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאר דעם בעקלייד-פעריין זאוואדזקא 1 און פאר די מעבעל-מאגאזין פאך-קאמיסיע פאר מיין נישט ריכטיגע האנדלונג אין א אויס גערעגטען צושטאנד געגען די פארשטעהער פון פעראיין און פערזיכער, אז אזעלכעס וועט נישט מעהר פאסירען.
6009
מ. פיאנטקאווסקי, וואלבארסקא 4

נאך נישט אלע וויסען, אז דאס
קירזשנער-אטעליער
פון ה׳ **י. שווארצמאן**
21 פעטריקאווער 21
פראנט 1-ער שטאק
נעמט אן אלעראַרט קירזשנער און שניידער-ארבייטען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות, אויך אלעראַרט קירזשנער-רעפאראטורען צו קאנקורענץ-פרייזען.
!! רעעלע בעהאנדלונג !!
!! פינקטליכע אויספירונג !!
בעמ.: צוליב דעקלאמע מאכען מיר די ב׳ קונדשאפט א הנחה אויף 2 מאנאטען. צו יעדען דאמען פוטער-פאלטען גיבען מיר צו א מופע גולשטענדיג אומזיסט.
קומט און איבערצייגט זיך!

אכטונג, פיש-הענדלער!
אלע פיש-הענדלער פון געוועלבער און מארק ווערען אויפגעפאדערט צו קומען
צו דער גענעראל-
פערזאמלונג
וועלכע קומט פאר זונטאג, ד. 5 נאוו. ד. י. 11 א זייגער פארם. אין לאקאל פון צענטר. קליינהענדלער-פעראיין, פאמארסקא 15, מיט פאלג. טאג-ארדנונג:
1) שטייער-פראגען. 2) האנדעל און 3) פערשידענעס. די קאמיסיע.

30% ביליגער ווי איבעראל
בעקומט איהר אלערליי הערן און דאמען-שטאפען צום הערבסט און ווינטער-סעזאן
אויף אנציגער און פאלטענס
די לעצטע נייהייטען, נור ביי דער פירמע
M. TAZBIR
לאדז, פעטריקאווער 23
טעל. 226-39 —:— פראנט, II שטאק.
קומט און איבערצייגט אייך!
הורט! דעטייל!

עפנטליכע אויפאדערונג
צום ה׳ **ארבאד, קאנסטאנטינער 54**
דערמיט פאדערן מיר איך אויף אויסצוצאהלען די שניידער-מייסטער פאר די אפגעארבייטע סחורות, וואס עס קומט זיי פון לאנג, ביז היינט פרייטאג, דעם 3/11 ד. י. 12 א זייגער בייטאג, אין פאלס נישט, וועלען מיר זיין געצוואונגען די זאכען איבערצוגעבען דארט, וואו עס דראהט אייך א שטראף.
מיט אכטונג
די פערוואלטונג
פון קאנפעקציע שניידער-מייסטער-באלעבאטים-פעראיין אין לאדז
פילסודסקיעגא 12.
2206

צו דער פארלאבונג פון אונזער
ליבען קוזין
ה' דוד בוגײסקי
מיט פרל.
רעגינא דאװידאװיטש
װינשען מיר א הארציגען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט.
קוזין שמואל גראנעק און פרוי.

א הערצליכען מזל-טוב װינשען מיר
דער פאמיליע בעסערמאן
צו דער פארלאבונג פון זײער ליבע טאכ-
טער און ליבע שװעסטער
פרל. ראשקע בעסערמאן
מיט ה' יהודה לײב אײזענבערג
און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט
פאמיליע טרײסטער
העלא װארשאװסקא

Dr. med.
W. KRASOWSKI
האט זיך איבערגעצויגען
אויף זאװאדזקא 10.
טעלעפאן 155-77

װיכטיג פאר דער לאדזער בעפעלקערונג
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז
ס'איז ערעפענט געװארען דאס
אמבולאטאריום
ביים פאראײן „עזרת עניים"
נאדלודזקא 8, טעל. 153-99
װאו ס'װערט ערטײלט מעדיצינישע
הילף אויפ'ן ארט פון 9 פריה ביז 7 אװ.
שיקט ארויס דאקטוירים - ספעציאליסטען
מיט װיזיטען אהיים
װי אויך דענטיסטישע הילף
זאשטשיקעס אין דער אמבולאטאריע און אויסער
דער אמבולאטאריע פאר א מינימאלען אפצאהל.
נעהמט אויך אן געבורטען און אלע
ארט אנאליזען. מינימאלע אפצאה-
לונגען. די פערװאלטונג.

פאלא גראסמאן
יאקוב ראזענבערג
פערלאבט.
לאדז, אין נאװעמבער 1933.

צו דער פערלאבונג
פון אונזער הארציגען
פרײנד ה'
יאקוב ראזענבערג
מיט פרל. פאלא גראסמאן
װינשען מיר פיל גליק און עװיגעס
צופרידענהײט.
װעלװעל רעדליך
עלעק זילבערבערג

אונזער װערטען פרײנד
ה' יאקוב ראזענבערג
צו זײנע תנאים
מיט פרל. פאלא גראסמאן
שיקען מיר אונזערע הארציגע
ברכות. שמואליק גראנקעװיטש
אהרן רעק

צו דער פערלאבונג פון אונזער
ליבען פרײנד און חבר
יאקוב ראזענבערג
מיט פרל. פאלא גראסמאן
װינשען מיר א הארציגען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט.
ברידער יעקב און יוסף שמײטער

צו דער פערלאבונג
פון אונזער ליבען
פרײנד און קאלעגע
יאקוב ראזענבערג
מיט פרל. פאלא גראסמאן
װינשען מיר פיל גליק אויף זײער
נײעם לעבענס-װעג.
ביום הימעל
אברהם פוקס

א הארציגען מזל-טוב װינשען
מיר אונזער ליבען זוהן און ברודער
יעקב ראזענבערג
צו זײנע תנאים מיט פרל.
פאלא גראסמאן
זאל אײער נײער לעבענס - װעג
מיט בלומען באצירט זײן.
עלטערן און געשװיסטער.

צו די תנאים פון אונזער ליבען
פרײנד און חבר
יעקב ראזענבערג
מיט פרל. פאלא גראסמאן
װינשען מיר א הערצליכען מזל-
טוב, זאל אײער לעבענס-װעג מיט
רויזען באצירט זײן.
לײב פערנענבוק און כלה
מאטעל קארפ
געברידער רובין
מרדכי אײזענרײך

אונזער פרײנד און חבר
יעקב ראזענבערג
צו זײן פארלאבונג מיט פרל.
פאלא גראסמאן
װינשען מיר א הארציגען מזל-טוב
בראנקא און אברהם שפיגעל
רעגינא און הלל פײװיש
שמואל משפרניצקאװ

די נײעסטע מאדעלען
און דער רײכסטער און גרעסטער אויסװאהל
פון די מאדערנסטע טריקאטאזש-אויסארבײטונגען
דזשימפערס רעפארמעס
זשאקעטען ספעציעלע
פולאװערס ספארט-פולאװערס
קאסטיומען װי אויך פאר קינדער
א גרויסער אויסװאהל פון קינדער-ניעדזשװיאטקעס.
אויף לאגער די מאדערנסטע
שטרימפ און שקארפעטען
און די עלעגאנטסטע הערען-גאלאנטעריע
עמפפעהלט צו די ביליגסטע פרײזען
Tricot
Łódź Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)
Telefon 191-06
קומט און איבערצײגט אײך!

די נײעסטע מאדעלען שיך
פון די עלעגאנטסטע
אין א רײכען אויסװאהל בעקומט איהר נור ביי
A. Ogórek
ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11.

XXV 1908—1933 XXV
ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA
„FERRUM"
Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN
Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20
פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדײטענד
ערמעסיגטע פרײזען זעמטליכע אפגוסען פון גרויסע
אײזען לויט אײגענע אדער צוגעשיסטע
מאדעלען און צײכנונגען.
זעמטליכע טעכנישע באארבײטונג פון מעטאלען.
XXV XXV

יוד. געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט
אפטײלונג אין לאדז, װאלטשאנסקא 35.
שבת, דעם 4/XI 1933, פינקטליך 9 אװענד, קומט פאר
אין אײגענעם לאקאל
א ליטעראַרישער אװענט
אין װעלכען ס'נעהמען אנטײל די דיכטער:
משה בראדערזאן, ישראל ראבאן און אפרים פלאקסער.

א הערצליכען מזל-טוב װינשען מיר
אונזער פרײנד
ר' אײזיק ראזענבערג און פרוי
צו דער פערלאבונג פון זײער ליבען זוהן
ה' יעקב ראזענבערג
מיט פרל. פעסא גראסמאן
און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט.
אין נאמען פון דער חברה
„תפארת בחורים" זגערזשער 46.
יצחק יעקב דימאנטשטײן, יצחק עלבױם,
יחיאל מאיר מינץ.
5994

גרעסטער אויסװאהל בײ
Szczęśliwy
— פון —
מענער-רעשטען
אויף אנציגער און פאלטענס, בילעצער,
טאמאשאװער א. א. פון די בעסטע קװאליטעטען
מאדערנסטע מוסטערן, צו די ביליגסטע פרײזען.
יעדער קויפער בעקומט ראבאט.
קומט און איבערצײגט אײך!
5 נאװאמיעסקא 5
R. Szczęśliwy בײ
פראנט 2-טער שטאק
געדענקט דעם אדרעס.

צו דער פערלאבונג פון אונזער פרײנדין
פרל. גוטשא זאקליקאװסקא
מיט ה'
ח. נ. גאלדבערג
װינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט
פאמיליע הארצשטארק.

„Omnicolor"
פערקויף פון פארב-שטאפען
און כעמיקאליען
wł. Otton Söderström
לאדז, פיעטריקאװער 105, טעל. 175-91.

שפארעז געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרײזען
לאזט זיך נור בײ דער פירמע
„בארוך"
לאדז, נאװאמיעסקא 30 טעל. 210-58
װעלכע איז די אײנציגע
ביליגע און רעעלע קװעלע
פון גוטען קידוש-װײן
ביז די געשמאקסטע פעלעסינער,
אונגארװײנען, װי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער
און הויט קראנקהײטען. בעהאנדלונג
פון מענער-שװאכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אװ.
זונטאג און יום-טוב פון 9 — 1 פארמיטאג.
בעזונדערער װארטע-זאל פאר פרויען.

שײטלען
מיט פאריזער שרינדן
און פערטיגע שײטל,
װערען ערשטקל. און
רעיעל אויסגעפיהרט
אויך אנדולאציע
און מאניקור
ביי קערש,
סקװעראװא 15

Zakład Wyrobów Ortopedycznych i Bandaży
Z. KOWALSKI, Łódź
Piotrkowska 62, tel. 243-93.
דער ארטאפעדישער אנשטאלט װערט אנגעפיהרט
דורך מיר זעלבסט. ס'װערען אויסגעפיהרט ברוך-
באנדאזשען, בויך-פאסען אויף זעמטליכע נאך-אפע-
ראציאנס-לײדען, נאפעל, פראטעזען, אפאראטען און
גארסעטען אויף פערקרימונגען, אײנלאגען אויף
פלאטפוס א. ז. װ.
צאהלרײכע דאנקזאגונגען פאר אויסקורירונג פון
פערעלטערטע ברוכען
בעמערקונג: דער אנשטאלט איז פערזעהען מיט
זעמטליכע ספארט-ארטיקלען.

Dr
Wajnberg
ספעצ. פון לונגען, הארץ און סקלעראז-
קראנקהײטען
װאוינט יעצט פיעטריקאװער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—4, 8—9 אװ.

Dr. St. Marynowski
ספעציאליסט פון פרויענקראנקהײטען
נעמט װידער אן
11. LISTOPADA 30
פון 5—7.

פא"
גאלד, בריליאנטען
און לאמבארד-קװיטען
צאהלט די העכסטע פרײזען
איזידאר פיאלקא
פיעטריקאװער 7.

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-
קראנקהײטען
פיעטריקאװער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8—1 מיטאג און פון 6—9 אװענט.
זונטאג פון 10—1 בײטאג.
אלע ארט אנאליזען.
פאר ארבײטסלאזע לײטשניצע-פרײזן

אויגען - קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיעטריקאװער 90, טעלעפ. 221-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען - קראנקע
(צװעק אפעראציע א. ז. װ.), װי אויך
אמבולאטארישע פון 9 ביז 1 און פון 4
ביז 7.30 אװענד.

היינט-אסיים-זיצונג

וו א ר ש א, 2 (טעלעפאניש).

היינט 10 פארמיטאג ווערט געעפנט די סעסיע פון סיים. מיט אן עקספאזע וועגן בודזשעט וועט ארויסטרעטן דער פינאנץ-מיניסטער זאוואדזקי. ס'איז מעגליך, אז אויך דער פרעמיער-מיניסטער יענדזשיעוויטש וועט נעמען א ווארט.

אין דער דעבאטע וועלן רעדן לויט דער רייה דעפוטאט ריבארסקי (נ. ד.), ניעדזשאלקאווסקי (פ.פ.ס.) רוג (פויערים-פארטיי) און פארשטעהער פון די נאציאנאלע מינדערהייטן. פון די יידען וועט ארויסטרעטן דער פרעזעס פון „קולא", ד"ר טהאן.

אויב ס'וועלן אויף דער זיצונג בעריהרט ווערן די פראגע וועגן פארשידענע עקסצעסן, וועט אויך נעמען א ווארט דער אינערן-מיניסטער פיעראצקי.

אויף דער זיצונג וועלן אויך אנוועזנד זיין די דעפוטאטן פון פ. פ. ס, דיבוא, טשאלקאש און באדיצקי, וועלכע זענען פערמישט אין דעם פראצעס פון „צענטראלעוו", נאר אזוי ווי זיי האבן נאך אפיציעל נישט דערהאלטן די דעציזיע פון געריכט, זענען זיי נאך דערווייל דעפוטאטן, און ווי מ'שמועסט, וועט איינער פון זיי נעמען א ווארט אין פון דער סיים-טריבונע אין נאמען פון זיינע חברים זיך פייערליך געזעגענען מיט'ן סיים.

די נייע פעראָרדנונגען אין טאבאק-האנדעל

פון 1. נאוועמבער ה. י. איז אריין אין קראפט דער דעקרעט פון מלוכה-פרעזידענט, וואס פיהרט איין נייע אָרדנונגען אין האנדעל מיט פאפיראסן, ציגארן און טאבאק.

לויט'ן ארט. 2 פון דער פעראָרדנונג וועגן פערקויף פון טאבאק-אויסארבייטונגען דארף מען צום פערקויף פון טאבאק-אויסארבייטונגען און פאפיראסן בישט בעזיצן קיין שום קאנצעסיע.

א קאנצעסיע איז בלויז נויטיג צום פערקויף פון טאבאק-אויסארבייטונגען אין די גאסן, בודקעס, קיאסקען, אויף די באהן אָדער אויטאבוס-סטאנציעס. קאנצעסיעס אויף גאסן-בודקעס און קיאסקען-פערקויף קאנען בעקומען נאר אינוואלידן, אלמנות און יתומים נאך אינוואלידן און אין אויסנאהמס-פאלען מענשען, וועלכע האבן ספעציעלע פערדינסטען פאר דער מלוכה, ווי די אנטייל-נעהמער אין די קאמפען פאר דער אונאבהענגיגקייט פון דער פוילישער מלוכה, געוועזענע מיליטער-לייט און אזוי ווייטער.

דער הורט-האנדעל מיט טאבאק וועט געפיהרט ווערן דורכ'ן טאבאק-מאנאפאל אליין יועלכער וועט עפענען אייגענע הורטאווניעס.

די דאזיגע הורטאווניעס וועלן בעזארגען מיט סחורה די דעטאליסטען. דער מאנאפאל קאן אויך איבערגעבען דעם הורט-האנדעל צו איינצעלנע פערזאנען, מיט וועלכע ער וועט שליסן ספעציעלע אבמאכען.

דער דעטייל האנדעל מיט טאבאק-ארטיקלען וועט קאנען געפיהרט ווערן אין יעדער איינציגער קראם. מען וועט באר דארפען מעלדען דער פינאנץ-מאכט, פון וועלכען טאג אן די קראם האט איינגע-פיהרט דעם האנדעל מיט טאבאק-ארטיקלען.

הערבייי ווערט איינגעפיהרט די בעגרענצונג, אז 50 מעטער ווייט פון א קיאסק מיט פאפיראסן, טאר נישט קיין שום געוועלב איינפיהרען דעם האנ-דעל מיט טאבאק-ארטיקלען — סיידען דאס געוועלב וועט בעקומען אספעציעלע ערלויבניש פון דער פינאנץ-מאכט.

פון דער צווייטער זייט אבער האבען נישט די קיאסקען דאס רעכט צו פערקויפען טאבאק אין פעקלעך.

די טאבאק-אויסארבייטונגען מוזען פערקויפט ווערען צום פרייז, וועלכען עס וועט פעסטשטעלען דער טאבאק-מאנאפאל.

די אלע קאנצעסיעס פאר הורטאווניקעס, וועל-כע זענען אויסגעגעבען געווארען ביז איצט, פער-לירען זייער קראפט דעם 31-טען דעצעמבער 1933. די הורטאווניקעס קאנען קיין שום ענטשעדיגונג פון מלוכה-מאנאפאל נישט פערלאנגען.

50 טויזענד יודישע פליטים זאלען זיך בעזעצען אויף דער אינזעל קיפר?

ירושלים (יט"א) „סאראד", א טאגבלאט פון דער אינזעל קיפר, וואס ערשיינט אין דער הויפט-שטאט ניקאזיא, טיילט מיט, אז די קיפר-מאכט האט בעשלאסען אנצונעמען דעם פארשלאג פון סירישען פאטריארך, מר שמעון, צו בעזעצען אויפ'ן קיפר די אסירער פון איראק און סיריען.

חוץ דעם האט די קיפר-מאכט בעשלאסען צו ער-לויבען דך בעזעצען אויף דעם אינזעל 50 טויזענד יודישע פליטים פון דייטשלאנד.

פון באנדאד ווערט אפיציעל מיטגעטיילט, אז דער פעלקערבונד איז אינפארמירט געווארען וועגען דער איינלאדונג פון קיפר פאר די אסירער.

זיך פערגרעסערט די צאהל ארבייטסלאזע

וו א ר ש א, 2 (טעלעפאניש).

דעם 28 אקטאבער האט די צאהל רעגיס-טרירטע ארבייטסלאזע דערגרייכט אין גאנצען לאנד 211,926. דאס הייסט מיט 2,988 מעהר ווי מיט א וואך צוריק.

צוריקגעצויגען דעם דייטשען אמבאסאדאר פון מאסקווע

מ א ס ק ו ע, 2 (ספ. טעל.)

דער דייטשער אמבאסאדאר פאן דירקסען, האט נעכטען איבערגעגעבען דעם פרעזעס פון „וציק" זיינע אפרוף-פאפירען.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 3 נאוועמבער 1933

7,00 צייט-סיגנאל, 7,05 גימנאסטיק, 7,20 גראמאפאן, 7,35 ידיעות, 7,40 גראמאפאן, 7,52 הויזווירטשאפט, 11,30 פרעסע, 11.40 עקספארט-ידיעות, 11,57 צייט-סיגנאל, מוזיק, 12,30 ידיעות, 12,38 מוזיק, 3,30 קאמוניקאט, 3.40 גראמאפאן, 3,55 קאנצערט, 4,40 איבערזיכט איבער די נייעסטע אויסגאבען, 4,55 קאנצערט, 5,50 רעפעראט, 6,20 לייכטע מוזיק, 6,55 לאדזער פאסט-קעסטעל. 7.10 פערשידענעס, 7,25 פעליעטאן, 7,45 ידיעות, 8,00 מוזיק, שמועסן, 8,15 סימפ. קאנצערט, פעליעטאן, 10,40 ספארט, 10,50 טאנץ-מוזיק, 11,00 קאמוניקאט. 11,05 טאנץ-מוזיק.

* * *

פון אויסלאנד

7,05 העלסינגפארס — סימפ. קאנצערט, 7,30 בודאפעשט — אפערע, 8,00 שטאקהאלם — קאנצערט, 8,10 קרולעוויעץ — סימפ. קאנצערט, 9,00 בערלין — איטאליענישע מוזיק, 10,00 לאנדאן — קאמעראל-קאנצערט.

שבת דעם 4-טען נאוועמבער

7,00 צייט-סיגנאל, 7,05 גימנאסטיק, 7,20 גראמאפאן, 7,35 ידיעות, 7,40 גראמאפאן, 7,52 הויזווירטשאפט, 11,30 פרעסע-איבערזיכט, 11,40 עקספארט - ידיעות. 11,45 קאמוניקאט, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט-סיגנאל, 12,05 מוזיק, 12,30 ידיעות, 12,38 מוזיק, 3,30 קאמוניקאט, גראמאפאן, 3,55 נעגער=גאז און לופט-פליהעריי. 4.00 גראמאפאן, 4,40 לעקציע פראנצויזיש, 4,55 קאנצערט, 5,45 אודיציע פון קראקא, 7,05 פערשידענעס, 7,25 ליטעראַרישע פערטעל-שעה, 7,45 ידיעות, 8,00 קאנצערט, 8,10 פאסט-קעסטעל, 8,30 קאנצערט, 9,30 קאנצערט, 10,10 גראמאפאן.

* * *

פון אויסלאנד

7,30 רינא — אפערע, 8,30 בודאפעשט — קאנצערט, 9,00 רוים — „די שעהנע העלענע" — אפערעטקע פון אפענבאך, 10,00 לוקסעמבורג — פאפורי.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי — — — —	79.50
3 פראצענטיגע בוידאוולאנע —	38.00
4 „ דאלארובקא —	47.75
7 „ סטאביליזאציע (אמ.)	51.00
8 „ ווארשאווער מאנד-בריף	44.63
8 „ לאדזער „ „	41.25
ענגלישער פונט — — —	27.70
דאלאר - אפיצ. 5.77, נישט אפיצ. —	5.81
גאלד-דאלאר — — — —	9.02
גאלד-רובל — — — —	4.71
דייטשער מארק — — —	2.10

יודיש טעאטער „פילהארמאניע" 20 נארוטאוויטשא 20
ארטיסט. לייטונג: דוד זיידערמאן

לעצטע 5 געזעגנונגס-פארשטעלונגען פון אונזערע ליבלינגע

חנה לערנער — און — דוד זיידערמאז

צוזאמען מיט'ן ערשטקל. אנסאמבל: פרויען: בעזמאן, פאדערמאן, צווילך, קארעני, ראזענצווייג, רובינא. מענער: באלבירסקי, גוטמאן, גאלדשטיין, האמבורגער, הערשקאוויטש, וואלף, פאלאנסקי, צוויליך.

היינט, פרייטאג, 9 אווענד, מארגען, שבת, 9 אווענד און זונטאג, 9 אווענד

פרייליכע אפערעטע אין 3 אקטן מיט א פראלאג — פון ראזענבערג. —

„אנאכט פון ליבע"

שבת 4 נאכמ נאר 1 מאל ◆ מאנטאג, דעם 6 נאוו. 9 אווענט נאר 1 מאל

עקדת יצחק ◆ געלד, ליבע, שאנדע

אוונט-פרייזן פון 50 גר. ביז 2.20 פרייזן שבת נאכמ. און מאנטאג אוונט פון 50 גר. ביז 1.50

רקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיר. לעאו וועלמאן. טעכנ. לייט.: כ. גוטמאן. סופלער: ה. ניידהויז

אדמיניסטר. לייטונג: א. בעזמאן. בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטן, מענער-שוואכע-בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

עלע ארט אנאליזען.

נעמט אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן.

א לאנגיעהריגער

מילימער-בעאמטער

ערטיילט אייך ע צ ו ת און אנווייזונגע פאר צוריקבעקומענע פון אויסלאנד וועלכע האבען צייב וועלכע עס אין סיבות נישט דורכגעמאכט דאס מיליטער-דינסט. :—: ספעציאליסט אין שרייבען פון ביטעס פאר

איינציגע שפיילערס

ב. מאז 10 פיעטריקאווער

געזונט איז אנ'אוצר

Primeros PREZERWATYWY

איז די גאראנטיע פארן געזונט

Lekarz-Dentysta

Z. Bielakowska

STOMATOLOGJA

POWRÓCIŁA.

Przyjmuje od 10—1 i od 4—7 wiecz.

Kilińskiego 113

róg Nawrot (winda). Tel. 148-27.

Dr. med.

S. KRYNSKA

הויט און וועגערישע קראנקהייטען (פרויען און קינדער)

נעמט אן פון 9—11 פריה און 3—4 נאכמ.

34 SIENKIEWICZA 34

telefon 146-10.

Dr. med.

B. WINDZBERG

כירורגישע און פרויען-קראנקהייטען

גדאנסקא 61, טעל. 123-48

נעהמט אן טעגליך פון 1—3 און פון 5—8

כירורגישער קאבינעט

Dra med.

M. Kantor

איז געווארען איבערגעטראגען אויף זשעלאנא 5

טעל. 112-22

נעהמט אן פון 1—3 און פון 6—8 אוו. לעטשניצע-פרייזן.

Dr. med. M.

Eliasberg

כירורג

צוריקגעקעהרט

פיעטריקאווער 80,

טעל. 117-87.

Dr.

S. Kantor

ספעציאליסט פאר סיפילים, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

וואלינט יעצט

Piotrkowska 90, tel. 129-45

נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 4—9 אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ.

Dr. ŁAGUNOWSKI

Piotrkowska 0 róg Traugutta

Telefon 181-83.

choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.

Gabinet Roentgenoleczniczy.

Przyjmuje od 8[30] do 10 1 — 2[30], od 6 do 8[30] w. w niedzielę i święta od 10—1.

Oddzielna poczekalnia dla pań.

מודעה.

הרב הצדיק ר' משה לייבעלע מהעלם בן הרב הצדיק ר' מנחם נחום בהר"ב המגיד מטריסק איז געקומען די מערגאנגענע וואך דאנערשטאג און וועט זיין אין לאדז פ'חיה שרה און שטייט איין פאמארסקא 25, 2-טען הויף לינקס, 1-טער שטאק ביי ישראל יצחק צרקאש.

Dr. med.

Z. Datyner

אורולאג

ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה.

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.

נעהמט אן פון 2—3 און פון 6.— 8 אוו.

כירורגישער קאבינעט

— פון —

Dr. med. A. FOKSZAŃSKI

Piotrkowska 101, tel. 210-76.

נעמט אן פון 1—2 און פון 5—7 אווענד.

אפעראציעס, אפאטרונקעס, קווארץ, דיאטערמיע

א. ז. וו. לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.

Ignacy Grynbeg

ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

צעגעלניאנא 17, טעל. 174-15

Dr. med. J. PIK

Al. Kościuszki 27 tel. 175-50

נערוועז-קראנקהייטען.

ספעציאליסט פון נערוועז-קראנקהייטען און סעקסועל-נערוועז-ליידען.

עמפפאנגס-שעה'ן פון 5—7 נאכמ

„לינת הצדק"

לאדז, ציגעל-גאס 17

דער פיזיקאליש טעראפישער קאבינעט

איז טעטיג טעגליך פון 11—1 און פון 4—6 אווענד און געפינט זיך אונטער דער אויפזיכט פון א דאקטאר-ספעציאליסט, קווארץ-לאמפען, דיאטערמיע, סאלוקס, עלעקטרישע בעדער. ערמעסיגטע פרייזען.

6279

אווענד-קורסען פאר דערוואקסענע

א גרופע יודישע פעדאגאגען האבן געגרינדעט אווענד-קורסן

כדי צו געבען די מעגליכקייט זיך ווייטער צו בילדען די, וועלכע האבען גע-מוזט איבעררייסען די לעהרע צוליב פער-שידענע סיבות. די שילער ווערען סעגרע-גירט אין גרופען. עס עקזיסטירט אויך א ספעציעלע גרופע פאר אנפאנגער.

עס ווערט געלערנט לויט א פערלייכטער-טע מעטאדע, וועלכע גאראנטירט שנעלע פארשריט. די קורסן קומען פאר אין שול-לאקאל אויף סאלנא 9, 2-טער שט. פראנט. אויפ'ן ארט געפינט זיך א ביבליאטעק, ווי אויך טאנבלעטער, וואכן און חודש-שריפטן.

דער פרייז פון 5 זל. א חודש

איינשרייבונגען נעהמט אן די קאנצעלאריע פון דער שול פון 7—9 אווענד.

בעמערקונג: ווער עס וועט וועלען, וועט אויך קענען לערנען העברעאיש, יודיש און אנדערע שפראכען.

5849

בוכהאלטעריע

איינפאכע און דאפעלטע

איטאליענישע און אמעריקאנישע

ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכענען לערן איך אויס גרינדליך פאר 25 זל. מיט א קורצער מעטאדע אין פערלויף פון 1 חודש 15 זל., בלויז מאשין-שרייבען אין משך פון 3 וואכען נור 6 זל.

קילינסקיעגא 50, קווער אפיצינע, 1. שט. מיר ערטיילען אויך קארעספאנדענץ, האנדעלס-ארימעטיק און סטענאגראפיע.

פאר די וואס ענדיגען בוכהאלטעריע און קארעספאנדענץ — סטענאגראפיע אומזיסט.

„PRACA"

פרויען-פאך-קורסען

ביי דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך-קענטעניסען צווישען יודישע פרויען

אין לאדז, וואלטשאנסקא 21,

טעל. 167-15

נעמט אן איינשרייבונגען אויף פאלגענדע אפטיילונגען:

1) קאסט-שניידעריי
2) דאמען-שניידעריי — צושניידען
3) גארסעטען-פאך — צושניידען
4) הוט-פוצעריי — קאפעלושען
5) וועש-צושניידען
6) אנדולאציע, 7) מאניקיור.

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 9—1 און פון 3 ביז 7 נאכמ.

6028

כירורגישער קאבינעט

Dr. med.

J. Szreiber

געפינט זיך יעצט אויף

Narutowicza 9 tel. 122-95

אפעראציעס, אפאטרונקעס, היילט זשילאקעס א.ז.וו.

נעמט אן פון 2 ביז 3 און פון 7 ביז 8.30 אוו.

לעטשניצע-פרייזען.

Poradnia

WENEROLOGICZNA

הויט און וועגערישע קראנקהייטען

זאוואדזקא 1

טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד, זונטאג און תגאות פון 9 ביז 2 מיטאג.

א וויזיט 3 זל.

פון 11—5 נאכמ. נעמט אן א פרוי-דאקטאר.

פערשאַרפטע פאַרשריפטן פאַר טוריסטן אַרויסגעגעבן פון דער ארץ-ישראל-רעגירונג

ירושלים, 2. (יט"א טעלעגראַפיש).
ס'ווערן פערשאַרפט די פאַרשריפטן פאַר טוריסטן אין ארץ-ישראל. פאַר עובר זיין אויף דעם טוריסטן-געזעץ זענען פאַרגעזעהען גרויסע געלד שטראָפן און תפיסה.

אַלע עולים און טוריסטן, וואָס זענען געפאָהרען מיט דער פוילישער שיף „פּאָלאָניאַ" זענען בשלום אָנגעקומען קיין א"י

וואַרשאַ, 2. (יט"א טעלעפאָניש) דער צענטראַלער פּאַלעסטינע אַמט אין וואַרשע האָט דערהאַלטן אַ דעפּעשע פון ארץ ישראל אונטערגעשריבן פון לייטער פון עליה-דעפּאַרטאַמענט, אַז אַלע עולים און טוריסטן, וואָס זענען געפאָהרען מיט דער פוילישער שיף „פּאָלאָניאַ" זענען בשלום אָנגעקומען קיין ארץ-ישראל, די זענען מיט אַ ספּעציעלען צוג צוגעפאָהרען קיין תל-אביב וואו זיי זענען בעגריסט געוואָרען פון זייערע קרובים און פריינד.

אין יפו שטרייקען נאָך די אַראַבער

ירושלים, 2 (ספּ. טעל.)
לויט ידיעות פון יפו פיהרען די אַראַבער ווייטער די שטרייק-אַקציע, נאָר אָהן ענטוזיאַזם. דער פּאָרט אין יפו איז ווייטער נישט טעטיג. 7 שיפען וואַרטען מען זאָל זיי אויסלאָדעווען.

17 פויליש-יודישע טוריסטן דעפּאָרטירט פון א"י

ירושלים. (יט"א) 17 פוילישע יודען, וואָס זענען געקומען קיין א"י אַלס טוריסטן און וועמעס וויזעס זענען שוין אויסגעגאַנגען, זענען דעפּאָרטירט געוואָרען פון א"י.

ווידער א קוילען-אַרבייטער-שטרייק

באָריסלאַוו, 2 טעלעפאָניש).
נעכטען 4 נאָכמיטאָג האָט זיך אויפסנייי אָנגעהויבען אַ שטרייק אין קוילען-גרובען „באָריסלאַוו". 54 בערג-אַרבייטער פון דער ערשטער שיכט זענען נישט צוריק אַרויפגעקומען פון גרובען.

די סיבה פון שטרייק איז די ידיעה, אַז די פערוואַלטונג האָט געזאָלט פון 3 נאָוועמבער אָפּשטעלען 170 אַרבייטער.

אין גאַנץ ארץ-ישראל איז רוהיג
צווייטער קאָמוניקאַט פון דער רעגירונג

ירושלים, 2 (יט"א טעלעגראַפיש).
די רעגירונג האָט אַרויסגעגעבן אַ צווייטען קאָמוניקאַט, אַז ס'איז צו בעמערקען אַן אָנטשפּאַנונג, אין גאַנצען לאַנד איז רוהיג.

ענגלישע רעגירונג גיט אַרויס אַן אַראַבישע צייטונג
צוליב'ן שטרייק פון דער אַראַבישער פּרעסע

ירושלים, 2 (יט"א טעלעגראַפיש).
אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם שטרייק פון דער אַראַבישער פּרעסע, האָט די רעגירונג אַרויסגעגעבן אַן אַראַבישע צייטונג.

בעדואינער פּרובען די כוחות
געשאָסען אויף אַ פּאָליציי-פּאָסטען אויפ'ן הר הצופים

ירושלים, 2. (יט"א טעלעגראַפיש).
היינט האָט מען זיך גערעכנט אויף אַראַבישע דעמאָנסטראַציעס. ס'איז אָבער גאָרנישט געשעהען, אַ גרופּע בעדואינער האָבען איך איין אָרט געפּרובט איינאָרדנען אַ דעמאָנסטראַציע, די זענען אָבער פאַרנאַנדערגעטריבען געוואָרען פון ניידרייג פליהענדע אַעראָפּלאַנען, אומבעקאַנטע האָבען געשאָסען אויפ'ן פּאָליציי-פּאָסטען אויפ'ן הר-הצופים, פון דער שיסעריי האָט קיינער נישט געליטען.

קאָנפערענץ ביים „רונדען טיש" וועט נישט זיין

בערלין, 2. (יט"א טעלעגראַפיש) ס'ווערט אָפיציעל אָפּגעלייקענט די ידיעה פון „8 אוהר אָווענד-בלאַט" וועגען אַ קאָנפערענץ ביים „רונדען טיש".

פראַנצויזישע מאַכט ערלויבט נישט צו פיהרען אין סיריען
קיין אַגיטאַציע געגען דער בריטישער פּאָליטיק אין ארץ-ישראל

דמשק (יט"א) די פראַנצויזישע מאַכט האָט פערבאָטען דער „ליגע פאַר נאַציאָנאַלער אַקציע" אָפּצוהאַלטען די פּראָטעסט-פערזאַמלונגען געגען דער בריטישער פּאָליטיק אין א"י און אונטערשטיצונג פון דער אַראַבישער בעוועגונג אין א"י. די פיהרער פון דער ליגע, ד"ר אַבדעל ראַזאַק און ד"ר רדשבי על - דזשאַזי האָבען בעקומען ענטשפּרעכענדע התראות פון דער פּאָליציי.

די סירישע מאַכט האָט פעראָרדענט תיכף צו פערלאָזען די פראַנצויזישע מאַנדאַט-טעריטאָריע דעם אַראַבישען נאַציאָנאַליסטען-פיהרער פון שכם, אַקראַם זואַיטער, אַ בעקאַנטער פיהרער פון דעם „איסטאַקלאַל"-פּאַרטיי. די סירישע מאַכט האָט איהם מיטגעטיילט, אַז זי בעטראַכט אַלס אויסערסט אונגעוואונשען יעדע אַגיטאַציע לטובת וועלכען עס איז עלעמענט אין אַ פרעמדער לאַנד, בעזונדערס מחמת זואַיטער'ס העפטיגער רעדע בעת קעניג פייזאַל'ס טרויער-אָנדענק-דעמאָנסטראַציע אין דמשק. זואַיטער איז אָפּגעפאָהרען קיין באַגדאַד.

דראַלאָווקאַ

וואַרשאַ, 2 (טעלעפאָניש)
אין דער נעכטיגער ציהונג זענען גרויס געווינסען אויף פאָלגענדע נומערן:

12,000 נומער 489843.

3,000 נומער 750392 1144554.

1.000 נומער 175955, 941762, 528931, 1206063, 107580, 817057, 1194598.

500 נומער 504851, 1176878, 108245, 140384, 380311, 1185436, 596151, 809710, 25690, 1472592.

100 נומערן 153277, 1108337, 251778, 486347, 207316, 1118642, 554947, 48661, 117089, 1073222, 292266, 375409, 576526, 1238754, 1320912, 552340, 773546, 1468192, 1360208, 257651, 663385, 79948, 919990, 1188933, 1317766, 1336781, 1257182, 161741, 317983, 1009921, 440750, 137804, 1221144, 893793, 728289, 823257, 69614, 85943, 184670, 691997, 1361282, 197241, 418628, 1380583, 1305320, 697347, 1437679, 832330, 846968, 1227410, 777668, 306798, 301165, 1066861, 1387872, 139442, 1321823, 1102474, 735860, 46010, 674837, 520119, 718537, 69795, 1355844, 1029668, 958520, 1161270, 1299575, 1494308, 1426278, 1371880, 1366037, 1078809.

ציהונג פון דער בוי-הלואה

וואַרשאַ, 2 (טעלעפאָניש)
אין דער נעכטיגער ציהונג זענען גרויס געווינסען אויף פאָלגענדע נומערן:

250.000 זל. — נומער 672858.

50,000 זל. — נומער 627807.

צו 10.000 זל. — נימערן 273608 856256 137249 750044 9496 432991 877369 63246 634005 525171.

צו 1.000 זל. — נימערן 723869 310619

405407	379128	434179	811621	318929
351371	399500	521149	910092	423339
501023	576539	358604	76062	442467
570379	75965	799168	47859	153300
214300	991349	860780	656663	30706
831510	609758	534610	442179	654117
251010	848129	933263	458273	67153
853481	229721	965503	62839	319238
200011	118185	197258	702444	868037
24906	771508	969251	597473	168704
404680	534500	929419	474029	118634
734618	151078	881398	178880	816589
80299	983132	525133	92827	871695
114021	426866	194740	829578	273253
572039	318725	820207	842037	351581
893850	535170	961280	723708	985340
905037	554550	841316	578609	831186
212949	585516	475059	505022	568189
874841	894178	691087	749468	50441
50257	326800.			

קינאָ-טעאַטער
„ROXY"
Narutowicza 20
dawn. „SPLENDID"
היינט
Albert Prejean
אין פילם
TOTO
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12.

די זאָרג וועגען דער עקזיסטענץ פון „ישיבת חכמי לובלין"

גרויסע פערזאַמלונג פון די ישיבה-תלמידים. — די תלמידים נעהמען אונטער אַ זעלבסטשטענדיגע אַקציע לטובת זייער ישיבה. — ווער נעהמט איבער דעם אַמט פון ראש-ישיבה. — פאַמיליע שפּירא „די מאַרטירער צווישען חסידים"

אויף צומאָרגענס נאָך דער קבורה פון לובלינער רב איז אין ישיבה פאָרגעקומען אַ גרויסע פערזאַמלונג פון אַלע תלמידים, געווידמעט דער פראַגע וועגען די שריט, וואָס דאַרפען אונטערגענומען ווערען כדי מעגליך צו מאַכען די דערהאַלטונג און ענטוויקלונג פון דער ישיבה.

רעפערירט וועגען דעם האָט איינער פון די עלטסטע תלמידים אַהרן לעבוואָהל, וועלכער האָט אָנגעוויזען אַז מיט'ן טויט פון הרב ר' מאיר שפּירא ז"ל האָבען די תלמידים אַלץ פערלוירען. זייער רב, זייער טאַטען, זייער פיהרער און בין די ישיבה וועט נישט צוריק בעקומען די געהעריגע אָנפיהרענדע האַנד, מוזען די תלמידים וויסען אַז זיי זענען אַליין און דער ליגט אויף זיי די גאַנצע מאַס אחריות. פאַר די תלמידים איז דער יבער איצט נישט די צייט פון הספדים. זיי מוזען זיך אַליין פריהער גייסטיג שטאַרקען און מיטהעלפען די לייטענדע קערפערשאַפטען פון דער ישיבה צו דערהאַלטען דאָס גרויסע ווערק פון נפטר. מיר תלמידים, זאָגט אהרן לעבוואָהל, האָבען שוין געשוואוירען אַז דער יונגער און דורשט וועט נישט אומשטאַנד זיין אונז צו פערטרייבען פון דאָזיגען בנין. די וועלט מוז וויסען און בעקומען די איבערצייגונג אַז קיין שום זאַך וועט נישט אימשטאַנד זיין אונטערצוברעכען דאָס דאָזיגע גרויסע ווערק וועלכעס האָט אונטער דער אַ פיהרונג פון איהר גרינדער שוין געשלאָגען טיפע וואָרצלען בכל תפוצות ישראל, איצט אָבער איז געקומען די צייט מיר זאָלען זיך אַראָפּנעהמען אַ ביסעל פון אונזער גרויסען מנהיג און אַליין אונטערשטעלען די פּלייצעס אויף צו דערהאַלטען די ישיבה.

די פערזאַמלונג האָט געוועהלט אַ ראַט פון 25 תלמידים און אַ ועד הפועל פון 7 תלמידים מיט אהרן לעבוואָהל בראש. די פערזאַמלונג האָט אויסגעדריקט צוטרוי דעם אַדמיניסטראַטיוון ראַט און דער לאָקאַלער לייטונג פון דער ישיבה. אין דער איבערגאַנגס-צייט וועט דער ראַט דעלעגירען

(בריף פון לובלין)

זיינע פאַרשטעהער און אַלע קערפּערשאַפטען פון דער ישיבה. די יונגסטע אָפּטיילונג וועלכע דער נפטר האָט מיט אַ צייט צוריק געגרינדעט, וועט אָנגעפיהרט ווערען דורך די עלטערע תלמידים, חוץ דעם וועלען פון פערציג ביז פופציג פון די עלטערע תלמידים פונאַנדערפאָהרען זיך איבער אַלע גרעסערע צענטרען און אָנטיילנעהמען אין עפענטליכע הספדים נאָכן נפטר. דורכפיהרענדיג גלייכצייטיג אַ זאַמלונגס-אַקציע לטובת דער ישיבה. די דאָזיגע אַקציע ווערט אָרגאַניזירט צום טאָג פון די שלשים.

* * *

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט האָבען די רביים און רבנים, וועלכע זענען געקומען קיין לובלין צו דער לויה, צוזאַמען מיט'ן אַדמיניסטראַטיווען ראַט בעשעפטיגט זיך מיט דער פראַגע וועגען דער פערזאָן פון קינפטיגען ראש-הישיבה.

די ערשטע קאַנדידאַטור, וואָס איז אַרויסגערוקט געוואָרען אויפ'ן דאָזיגען אַמט איז געווען די פערזאָן פון לובלינער רבי'ן ר' שלמהלע אייגער די דאָזיגע קאַנדידאַטור איז מעהר נישט אַקטועל, ווייל דער לובלינער רבי האָט די קאַנדידאַטור נישט אָנגענומען.

עס זענען דעריבער אַרויסגערוקט געוואָרען ווייטערע פאָלגענדע דריי קאַנדידאַטען:

1) דער דינאַבורגער רב, ר' יאָשע ראָזין.
2) דער טשעבינער רב.
3) הרב מנחם זעמבאַ פון וואַרשאַ.

אויף וויפיל עס האַנדעלט זיך וועגען דער פערזאָן פון דינאַבורגער רב איז כדאי צו דערמאָהנען אַז נאָך מיט צוויי יאָהר צוריק האָט דער לובלינער רב אונטערגעהאַנדעלט מיט איהם וועגען איבערנעהמען דעם אַמט פון ראש ישיבה, אויב דער דינאַבורגער רב זאָל געבען זיין הסכם, וועט ער בעקומען די פולע איינשטימיגקייט פון דער ישיבה-לייטונג, אויב נישט וועלען גענומען ווערען אין אַכט די 2 ווייטערע קאַנדידאַטען. די פראַגע וועט ענדגילטיג דעצידירט ווערען קינפטיגען חודש.

* * *

די בערימטע פערצווייגטע פאַמיליע שפּירא שטאַמט פון דייטשלאַנד, זי ווערט גערופען אויפ'ן נאָמען פון דער שטאָט שפּיראַ, וואו זי האָט געלעבט ביז'ן 11-טען יאָהרהונדערט.

די היסטאָרישע משפחה שפּירא האָט איבערגעלעבט פיל גזירות, אָנהויבענדיג פון גזירת תתנ"ו (קרייצער-פערפאָלגונגען אויף יודען), ביז די רעפּרעסיעס אויף יודען פון ניקאָלאַי דעם ערשטען, וועלכער האָט אַרויסגעשיקט קיין סיביר די אייניקלען פון די אַמאָליגע שפּירער קדושים, די זיהן פון ר' משה שפּירא, די אינהאַבער פון זשיטאָמירער דרוקעריי — פאַר דרוקען חסידישע ספרים אָהן צענזור. דער בערימטער יודישער היסטאָריקער דובנאָוו בעצייכענט טאַקע די פאַמיליע שפּירא אַלס די „מאַרטירער חסידים."

ל. ט—ט.

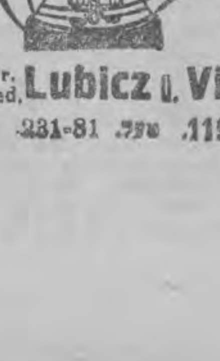

אָרטאָפּעדישער אַנשטאַלט
בראַטעזן, גאָרסעטען, אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען פאַר אַרט, לייכטע פּלאַטפוס-איינלאַגען בעגען פיס-שמערצען אַלס נאָך גיפּס-אָבדרוק.
Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović
פּיעטריקאָווער 119. טעל. 231-81

א ספעציעלע אנטיסעמיטישע צייטונג

וואס זאל פערשפרייט ווערען צווישען די דייטשען אין אויסלאנד

ב ע ר ל י ן, (יט"א) אונטער די אויספיציען פון דער דייטשער רעגירונג האט דא אנגעהויבען ערשיינען א נייע אינטערנאציאנאלע צייטונג אין דער דייטשער שפראך א. נ. „נאצי־וועלטפאסט", וואס האט דעם צוועק צו פערשפרייטען אנטיסעמיטיזם און נאצי־פראפאגאנדע איבער דער גאנצער וועלט. די צייטונג זאל פערשפרייט ווערען אין מיליאנען עקזעמפלארען, בעזונדערס צווישען די דייטשען אין אויסלאנד. א גרויסע צאהל עקזעמפלארען זאל געשיקט ווערען קיין אמעריקא.

די צייטונג ווערט געדרוקט אין האמבורג און עס ווערט שטארק בעזארגט דערפאר, אז זי זאל אין דייטשלאנד גופא נישט געלעזען ווערען.

דער ערשטער נומער פון דער „נאצי־וועלט־פאסט" ענטהאלט ארטיקלען פון דר. געבעלס, דר. שמיט, מיניסטער פון רייכס־ווירטשאפט, א. אנד.

די „שטילע רעוואלוציע" אין עסטלאנד און די יודען־פראגע

ט א ל י ן. (יט"א) איינער פון די פיהרער פון די עסטלענדישע „פרייהייטס־קעמפער", וועלכע האבען איצט דורכגעפיהרט אין עסטלאנד א „שטילע נאציאנאלע רעוואלוציע", אפשאפענדיג דורך א פאלקס־אפשטימונג די ביז־איצטיגע ארדנונג און איינפיהרענדיג א פרעזידענטען אינסטיטוט מיט ברייטע פולמאכטען, האט ערקלערט, אז די אנטי־יודישע ארויסטרעטונג פאר דער פאלקס־אפשטימונג האבען געטראגען דעם כאראקטער בלויז פון א וואהל־מאנעווער. די „פרייהייטס־קעמפער" ערקלערען בפירוש, אז זיי טרייסלען זיך לחלוטין אפ פון יעדען מין אנטיסעמיטיזם און מיעוטים־אונטערדריקונג, און אז פאר זיי זענען נישט אננעמבאר די היטלעריסטישע דרכים.

מיר — האט ערקלערט דער לידער פון די „פרייהייטס־קעמפער" — פיהרען נישט קיין קאמף מיט יודען, האבען נישט מיט זיי קיין שטרייט־פראגען און ווילען מיט די יודען, ווי מיט אלע מיעוטים, לעבען בשלום און פיהרען מיט זיי א פריידליכע פאליטיק לטובת דער גאנצער רעפובליק.

בעפעהל צו ארעסטירען דעם שעף פון דער נאצי־פראפאגאנדע אין ניו־יארק

נ י ו ־ י א ר ק, (יט"א) דאס פעדעראל־געריכט האט פעראָרדענט צו ארעסטירען דעם פיהרער פון דער נאצי־פראפאגאנדע אין אמעריקא, היינץ שפאנקנעבעל, וועלכער פיהרט דא לעצטענס א נאציאנאל־סאציאליסטישע אגיטאציע. דער בעפעהל איז ארויסגעגעבען געווארען מיט דער בעגרינדונג, דאס שפאנקנעבעל האט זיך פארגעשטעלט אלס בעאמטער און פארשטעהער פון דער דייטשער רעגירונג, נישט זייענדיג קיין דיפלאמאטישער פארשטעהער אדער קאנסולאר־בעאמטער.

גרויסע פון דער הויפט־שטאט

די נאהנטע סיים־זיצונג. — געשעהענישען אין א"י

פון אונזער ווארשעווער קארעספאנדענט
מ. עלבוים

ווען די דאזיגע שורות וועלן אנקומען אין דרוק צום לעזער וועט זיך אין ווארשא עפענען די ערשטע זינט עטליכע חדשים זיצונג פון סיים. דאס שמועסט מען זאל זיין איינע פון יענע זיצונגען, וואס דויערען נישט מעהר ווי איין טאג, מחמת אויף דער־זעלבער זיצונג זאל דער סיים זיך שליסען אויף נאך א חודש און ערשט דאן זאל זיך אנהויבן די איגענטליכע בודזשעט־ און קאנסטיטוציע־דיסקוסיע.

פון אנדערע קוועלן גיט מען ווידער איבער, אז דאס מאל זאל די סעסיע נישט אפגעלייגט ווערען. מען ווייסט אויך נאך איצט נישט גענוי, צי וועלען די פערמשפטע „בריסקער" דעפוטאטען שוין נישט צוגעלאזען ווערען צו דער זיצונג, אדער זיי וועלן נאך אויף דער איצטיגער זיצונג דא זיין. דער דאזיגער זעהר טשעקאווער ענין וועט ערשט קלאר ווערען ביי דער... סיים־טיר.

מען פרובט טאקע אין זשורנאליסטען־קלוב אויסטייטשען דעם ענין אזוי, אז אויב די פערמשפטע „בריסקער" וועלען אויף דער איצטיגער זיצונג נאך אריינגעלאזט ווערען, ד. ה. אז דער אורטייל איז נאך נישט צוגעבראכט געווארען צום פולשטענדיגען אויספיהרען איהם, — מיינט מען, אז מען וועט שוין די דאזיגע דעפוטאטען ווייטער אויך צולאזען. קלארער הייסט דאס: אז מען ריכט זיך גאנץ זיכער אויף אן אמנעסטיע, וואס וועט שוין גאר איינגיכען פערעפענטליכט ווערען. מען ווייסט שוין אפילו אז פון דער אמנעסטיע וועלען געניסען אלע „בריסקער" וועלכע זענען זינט דעם רעכטקרעפטיגווערדיך פונ'ם אורטייל נישט ארויסגעפאהרען פון פוילען מיט'ן צוועק צו בעזעצען זיך אויף דער עמיגראציע. מען פרובט שוין דעריבער אפילו אויסרעכענען ווער עס וועט פון דער אמנעסטיע געניסען.

* * *

דער־וויילע איז שוין אין סיים איינגעלאפען דער בודזשעט אויפ'ן יאהר 1934. לויט'ן בודזשעט פרעלימינאר נעהמען זיך פאר די אויסגאבען אויף 2,165,441.340 און די איינקונפטען אויף 2 מיליארד 117.652.880 זל. דער דעפיציט איז, אלזא פאראויסגעזעהען אויף א סומע פון קנאפע 48 מיליאן זלאטעס, ווען מען זאל נישט רעכענען די 175 מיליאן זלאטעס, וואס וועלען איינפליסען פון דער נאציאנאלער הלוואה, וואס מ'קאן, אויב מ'וויל אריינרעכענען אין די איינקונפטען.

ווי מ'זעהט, איז דער איצטיגער בודזשעט נישט קיין געפעהרליכער און עס זעהען זיך נישט פאר קיין שום קאמפליקאציעס.

דעריבער איז צו ערווארטען אז די איצטיגע בודזשעט־דעבאטע וועט נישט דויערען לאנג און מען וועט קאנען זעהר שנעל אפשטעלן די דאזיגע ארבייט און זיך נעהמען צו דער איגענטליכער ארבייט פון ענדערען די איצטיגע קאנסטיטוציע אויף אן אנדערע, אויף י ע נ ע ר, אויף דער „עליטע"־קאנסטיטוציע.

* * *

איך האב שוין אמאל, ביי אן אנדער געלעגענהייט, געשריבען וועגען דעם, אז געוויסע ארץ־ישראל־געשעהענישען האבען זיך אייגענטליך אפגעשפילט אין פוילען, מעהר ווי אין ארץ ישראל (מעשה ארלאזאראוו־מארד־אויספארשונג).

דער צופאל האט געוואלט, אז אויך איצט, וועגען די איצטיגע ארבייטער־אונרוהען אין ארץ־ישראל זאל דער אפקלאנג זיך שטארק הערען אין פוילישע שיכטען. און דער צופאל האט אויך געוואלט גופא.

ווארים די דעפעשען וואס קומען אן פון ארץ־ישראל זענען איצט שוין בערוהיגענדע, דאגעגען אין פוילען איז די בעאונרוהיגונג א שטארקע. די שטימונג — א דערדריקענדע.

און עס איז נישט קיין וואונדער: ארץ־ישראל. דאס היינטיגע ארץ־ישראל שטעלט מיט זיך פאר, אין אייגענטליכען דין פונ'ם ווארט, א קיבוץ פון פוילישע יודען. דארט זענען געבליבען קרובים באהענטע; איצט ווידער איז דער קאנטאקט צווישען פוילען און ארץ־ישראל נאך מעהר פערשטארקט געווארען דורכ'ן איינפיהרען די קאמוניקאציע מיט פוילישע שיפען. און דער צופאל האט אויך געוואלט אז די איצטיגע געשעהענישען זאלען טרעפען קנאפע טויזענד פאסאזשירען פון פוילען אויף א פוילישער שיף אין מיטען ים, אויף א פרעמדען אינזעל.

ווארט מען טאקע מיט אונגעדולד אויף די ידיעות וואס קומען אן פון ארץ־ישראל; מען טעלעפאנירט צו דער נייער קוועלע — די דירעקציע פון „גדיניא־אמעריקא־ליניע", מען פרעגט אן אין פאלעסטינא־אמט; מען זוכט מיט ליכט א מענש, וואס איז נאר וואס געקומען פון ארץ־ישראל און — מען וויל וויסען עפעס־וואס, וואס זאל בערוהיגען.

ווארום ריכטיג האט זיך עמיץ ביי א געלעגענהייט אויסגעדריקט, אז ארץ־ישראל ציהט היינט צו זיך נישט צוליב דער כותל־מערבי, נאר צוליב — די יודען, אונזערע היימישע יודען וואס געפינען זיך דארט.

20,000 דאלאר פאר יודישע אנשטאלטען?

אין ליטווישען מלוכה בודזשעט

ק א וו נ ע, (י.ט.א.) דער פרעלימינאר פון ליטווישען מלוכה־בודזשעט אויף דעם יאהר 1933־34 זעהט פאר פאר די יודישע אינסטיטוציעס 169 טויזענד ליט, ד. ה. בערך 20,000 דאלאר.

ווי אזוי מען האט געגרינדעט דאס דארף „בית אלפא" אין ארץ־ישראל

(פון א בעזוך)

פון ה. לאנג

צעזייט איז די געשיכטע מיר דערצעהלט געווארען אויף א יונג פערביי טבריה, איינע פון די פיר אלטע ארץ־ישראל שטעט, וואס קאנקורירען מיט הייליגקייטען — ירושלים, חברון, צפת און טבריה; נאכדעם האב איך די זעלבע געשיכטע שוין מיט מעהר איינצעלהייטען, געהערט אין דעם ירושלים'ער אוניווערזיטעט; דאן בין איך געקומען צום ארט גופא, און דארטען האט די געשיכטע צוגעקראגען בייטע פארב.

ס'איז א געשיכטע פון יונגע פאר פעלקער און קרובים און מיידלעך פון גאליציע און טשעכאסלאוואקיע.

זיי זענען סאציאליסטען, און זענען געקומען אין ארץ ישראל אלס חלוצים און חלוצות.

און אין ארץ ישראל האבען זיי זיך ארגאניזירט. צוויי קבוצות האבען זיי איינגעשטעלט צו קענען פיהרען א געמיינשאפטליכען לעבען. און די הסתדרות (די ארבייטער בעוועגונג) האט פאר זיי געקראגען; באדען ביי דעם נאציאנאל־פאנד, פינף טויזענד און פינף הונדערט דונאם לאנד, און פון ביידע קבוצות איז געווארען א דארף פון אכציג פאמיליעס — דער דארף „בית אלפא" אינ'ם געגנד פון טבריה, נישט ווייט פונ'ם ים כנרת.

וואס ארום די האט פאסירט איז נישט סתם א געשיכטע, עס ווייזט די אטמאספערע פון דער יודישער פאלעסטינא.

ס'איז געווען א שווערע ארבייט איינצוברעכען די ערד פון „בית אלפא". דארט הויבט זיך אן א שטורעמע, וואס פאלט אראפ צו א טיפענוש, וואס איז נידעריגער פונ'ם ים פלאך. זומער איז דארטען הייס ווי אין א קאלך־אויוון, און אלץ ווערט פערטריקענט און ווינטער פאלט דארטען א גרויסער רעגען, און דאס וואסער האלט זיך נישט איין אויף אן ארט, און פליסט אראפ.

אבער די סאציאליסטישע חלוצים און חלוצות פון גאליציע און טשעכאסלאוואקיע האבען זיך פערמאסטען איינצוברעכען דעם באדען, יעדע שעה פון טאג און יעדע מינוט פון שעה.

און די בויער פון „בית אלפא" שטאמען נאך הערצו פון מזרח־גאליציע און פון די קארפאטען־בערג פון טשעכא־סלאוואקיע, און זייערע קינדער פון משפחות וואס זענען אין פריהערדיגע דורות געווען נאהענט צום „בעל שם טוב" — צו יענעם פאלקס־צדיק ישראל בן אליעזר, מיט וועמען עס האט זיך אנגעהויבען דער העריליכער, דער לויטערער חסידיזם, וואס האט אריינגעבראכט אין יודישען לעבען א פערעהרונג פונ'ם העריליכען ארבייטסזאמען מענשען פונקט אזוי ווי לערנען'ס.

איבער פוילען און איבער גאליציע זענען אין יענער צייט ארומגעוואנדערט נאך „גוטע יודען", און די האבען זיך אוי אליין אנגעגעבען, אוי אנדערע האט פון זיי פערשריען, אלס „צדיקים", וואס קענען בעווירקען „וואונדער", און קענען אפילו היילען קראנקע מיט וואונדער, אבער אין זיי און ארום זיי איז געווען מעהר משוגעת און רעקלאמע. דער „בעל שם טוב" איז אליין געווען א פערהארעוועטער מענש, צייטענווייז א לייהם־גראבער ביי די קארפאטען־בערג און צייטענווייז א שמש אין שולען. און די יודען ארום איהם, פונקט אזעלכע שווערע־פערהארעוועטע ווי ער, האבען פון איהם געשאפען לעגענדע, אבער העריליכע מעשה'לעך, אלע מיט אנגענאלט, וואס קען גלעטען די נשמה פון דעם ארימאן, פונ'ם ארבייטער", פונ'ם מענשען אין א שווערען לעבען.

דער חסידיזם פונ'ם „בעל שם טוב" איז געווען א פרעהליכער, א זינגענדיגער; קיין איין צרה זאל נישט פערגראבען די נשמה און טרויער; דארף זאל נישט צושרעקען. דאס איז נאכדעם אויך איבערגעגאנגען צו די שפעטערע דורות פון די פאמיליעס ארום איהם. און דערמיט זענען אויך געקומען די סאציאליסטישע חלוצים און חלוצות פון דיזעלבע פאמיליעס אין דער איצטיגער פאלעסטינע.

זיי האבען געבויט דעם „בית אלפא"־דארף אונטער שווערינקייטען. און איין טאג, ווען דער ווינטער האט זיך אנגעהויבען צו שטעלען, דער סעזאן פון רעגען האט זיך אנגעהויבען, און זיי האבען געגראבען א קאנאל אריינצופיהרען דאס וואסער פון רעגען און צו פערהאלטען דאס וואסער פאר זייערע שוין צואקערטע פעלדער, איז אין מיטען דער ארבייט געווארען א סענסאציע.

עטליכע „בית אלפא"־מיטגלידער האבען גראבענדיג די ערד דערשפירט א נייעם מין שטיינערנע שווערינקייט אונטער זייערע שאוזלען און העק.

זיי האבען צוגערופען נאך „בית אלפא"־מיטגלידער. מ'האט געגראבען ווייטער. פאר די אויגען האבען א בליץ געטאן קאלירען.

„מאזאאיק!..."

דער געפארבטער פיל־קאלירענדיג געקעסטעלטער שטיין; א גאנצער געוועב פון אזעלכע געקליבענע קליינינקע, פארביגע שטיינדלען; צוזאמענגעלעגט, צוזאמענצעמענטירט — שטיינדעל לעבען שטיינדעל, אזוי ווי פינטעלעך, אזוי ווי פאסקילען, קאליר אין קאליר...

אין טעמפלען האט מען דאס אמאל געבראכט איצט נאך אויך אין סינאגאגען, וואו מען וויל אריינגעבען עקסטרא ציהרונג.

אבער וויבאלד געפונען אין דער ערד „מאזאאיק", איז דאך דאס א צייכען פון עפעס וויכטיגעס, היסטארישעס, און מ'קען שוין קיין קאנאל דארטען נישט גראבען, ווייל מיט'ן גראבען אהן א ספעציעלער אויספארשונג קען מען אפשר צושטער'ן א גרויסען געפינס...

ארץ־ישראל באדען נעהמט מען נישט לייכט, אונטער יעדען טראט זענען פערגראבען שפורען פון אלטע ציוויליזאציעס, קולטורען, רעליגיעס, און א פאר טויזענד יאהר האבען יודען אין זייער גאנצער צושפרייטקייט געהאט אין זינען זיך אנצוגרייטען מיט זעקלעך ארץ־ישראל ערד צו לייגען עס צו קאפענס נאכ'ן טויט. רעכט אויך געפיהל, די „בית אלפא"־מיטגלידער זענען דעריבער גלייך אוועק צו דער הסתדרות; די ארבייטער בעוועגונג האט איבערגעגעבען אין אלץ. און פון דער הסתדרות זענען זיי אוועק צו דער נאציאנאל־פאנד פערוואלטונג; דער באדען געהערט צום נאציאנאל־פאנד. און מען וועט דאך אפשר דארפען עפעס וויכטיגעס אונטערנעהמען; האבען זיי דערפון אויך געמעלדעט צו דער רעגירונג. און אויב א וויסענשאפטליכע פארשונג קען ווערען נויטיג, איז דאך דאס אן אויפגאבע פאר דעם העברעאישען אוניווערזיטעט; זענען זיי אוועק אויך אהין.

דער אוניווערזיטעט האט בעשטימט דעם ארכעאלאג ד"ר אליעזר ל. סוקעניק, וועלכער ספעציאליזירט זיך אויף דעם געביט. ער גיט זיך אפ בסדר מיט אויסגראבונגען פון פערזונקענע זאכען אין דער ארץ־ישראל ערד, וואס קענען זיין צייכענס פונ'ם לעבען דארטען מיט הונדערטער און אפילו מיט טויזענדער יאהרען צוריק. ער איז באלד אנגעקומען אין „בית אלפא".

דערוויילע האט דער רעגען אפגעוואשען אויסגעגראבענע ערד, און מען האט געזעהן אויף דער „מאזאאיק" צייכענס פון פיגורען און טיילען פון בוכשטאבען, לשון קודש־ווערטער.

מ'האט געגראבען ווייטער און מען האט שוין געקענט פעסטשטעלען, אז א פערזונקענע שוהל גראבט זיך אויס. מ'האט ווייטער געגראבען, און מ'האט געפונען שטיקער ווענט. מ'האט געגראבען אין דער טיף און אין דער ברייט און מען האט געפונען דיילען און שוועלען פון טירען, מ'האט געפונען א זון־ווייזער לויט די פיר צייטען פון יאהר: פריהלינג, זומער, הערבסט און ווינטער. מ'האט געפונען בענק לעבען שטיקער ווענט, מען האט געפונען פונדאמענטען און טיילען פון א בימה. ס'האבען זיך אויך אויפגעדעקט צייכענס פון רעליגיעזע צערעמאניעס.

אינ'ם „מאזאאיק" און אין א פלאסטער אויף א קאלך־שטיין האט מען געפונען געקריצטע און געמאלענע בילדער פון מנורות, אויך א געמאלעכץ פון די פאטריארכאלע צייטען — ווי אזוי אברהם אבינו איז געגאנגען צו דער עקדה מיט זיין זוהן יצחק.

מ'האט געפונען אויפשריפטען. די ארבייט איז געגאנגען שנעל.

און יעדע שעה האט געבראכט נייעם אינטערעס. צעהן פון די קבוצה־ארבייטער האבען זיך גלייך געשטעלט ארבייטען צוזאמען מיט די אנגעקומענע ארכעאלאגען פונ'ם ירושלים'ער אוניווערזיטעט.

מ'האט געגראבען ווייטער און געפונען מטבעות, שוין אפגעריבענע, אבער נאך קענטיגע, זיי צו קענען פערגלייכען מיט אנדערע מטבעות פון יאהרהונדערטער צוריק. מ'האט שוין געוואלט לערנען, אין וועלכער צייט די שוהל איז פערזונקען געווארען. מ'האט אויך געפונען צייכענס פון א פרוכת איבערן ארון קודש און מען האט געפונען כלים, און א צייכען פון א לולב און אן אתרוג און צייכענונגען פון פיש אויף א טעלער און א בילד פון „כרובים", מלאכים מיט פליגעל. די ארבייט איז אנגעגאנגען. דאס איז געווען מיט א פינף יאהר צוריק. צו קענען פערענדיגען די ארבייט, איז נויטיג געווען געלד. לואיס מארשאל האט נאך געלעבט. ד"ר מאגנעס האט צו איהם געשריבען, און ניו־יארק האט פינאנסירט אלץ, וואס דארף געטון ווערען. מ'האט אנגעהויבען צוזאמענצושטעלען די געפונענע זאכען, זעהן ווי שטיינדעל קען פאסען צו שטיינדעל. אלץ זאל ארויסקומען אזוי ווי די שוהל איז געווען אמאל איידער זי איז פערזונקען געווארען. מ'האט אויך גענומען דורכפיהרען פערגלייכונגען מיט אנדערע זאכען אינ'ם געגענד צו קענען גענוי פעסטשטעלען, וועלכע היסטארישע צייט מ'האט דא אנגעשלאגען.

שטאַרק און פעסט
שטעהט די פראַנצויזישע רעפּובליק

די מפּלה פון דאַלאַדיע האָט אַרויסגערופען אין די רעפּובליקאַנישע קרייזען אומעטיגע געדאַנקען. דאַלאַדיע איז אַ ליבקער, ענערגישער יונגער פּאָליטיקער. אין דער ראַדיקאַלער פּאַרטיי האָט ער פערנומען אַ פיהרענדיגע פּאָזיציע. ער האָט זיך אַפּט הערויזגט צו קעמפען אַפילו מיט זיין פּאַרטיי־חבר הערריאָ, וועלכער איז אָהן ספק נאָך בריאַנס טויט און נאָך פּואַנקאַרעס פערשווינדען פון דער פּאָליטישער אַרענע דער פּאָפּולערסטער פּאָליטישער קאָפּ אין פראַנקרייך.

אין די לעצטע יאָהרען האָט הערריאָ זיך אַביסעל אַריבערגעבויגען צו די רעכטערע פּאַרטייען. דאַלאַדיע האָט אָבער אויסגעהאַלטען פערטיידיגט אַן אָריענטאַציע אויף דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי און אויף אַ לינקס־רעפּובליקאַנישען רעזשים.

נאָך דער מפּלה פון הערריאָ האָט דאַלאַדיע גע־האָט די אויפגאַבע צו ראַטעווען די לינקע קאָאַליציע, און צו שאַפען אַ רעגירונג אויף דער באַזע פון'ם ריינעם רעפּובליקאַניזם, וועלכער האָט ביי די לעצטע וואַהלען געהאַט אַ שטאַרקען און גרויסען נצחון. דאַלאַדיע האָט זיך גיך פערשטענדיגט מיט לעאָן בלום און די רעגירונג פון דאַלאַדיע האָט געפונען אַ שטאַרקע מעהרהייט אין פּאַרלאַמענט. עס זענען ערשט פאַרביי איניגע וואָכען, ווי דאַלאַדיע האָט פונדאַסניי בעקומען אַ צוטרויי־וואָטום מיט די שטימען פון די סאָציאַליסטען און די ראַדיקאַלען.

מען האָט נישט געגלויבט אַז אַזוי גיך וועט קומען דאַלאַדיעס מפּלה, רוהיג און פעסט האָט דאַלאַדיע דערקלערט זיין קאַמף־גרייטקייט מיט דער היטלעריסטישער מלחמה־געפאַהר. אין דעם זענען דאָך די פראַנצויזישע סאָציאַליסטען אַוודאי פער־איינטערעסירט אַז אויפ'ן פינאַנץ־ און בודזשעט גע־ביט זענען פאַראַן טיפע און ברייטע חלוקי דעות צווישען די לינקע קאָאַליציע־פּאַרטייען, האָט מען אַלע מאָל געוואוסט, צוליב די בודזשעט־פראַגען זענען אין פראַנקרייך געפאַלען גענוג רעגירונגען. פּי־נאַנץ און וואַלוטע־פּראָבלעמען האָבען אויגגע־הויבען אין די פערגאַנגענע צייטען פּואַנקאַרע אויף די העכסטע מאַכט־שטאַפּלען. אַ געזונטע פינאַנץ־ און בודזשעט־פּאָליטיק איז דער יסוד פאַר דער מלוכהשער פּאָליטיק און דער מלוכהשער ווירט־שאַפט, עס איז מתמת דעם פאַר זיך אַליין נישט קיין חידוש וואָס די פּאָליטישע מיינונגען גייען זיך שאַרף פונאַנדער לגבי אַזעלכע צענטראַלע שאלות, מען איז אָבער געווען איבערצייגט, אַז צוליב דער ערנסטקייט פון דער לאַגע אין אייראָפּע און אין שי־כות מיט'ן קרידיט פון גענף וועט מען איצט פער־שטיין אין פראַנקרייך אויסצומיידען וועלכע נישט איז צעטריסלונג.

ס'איז אָבער אויסגעקומען אַנדערש, ווי מען האָט זיך גערעכענט, לעאָן בלום און זיין פּאַרטיי זע־נען נישט געגאַנגען אויף קיין פשרות. דאַלאַדיע איז געפאַלען און אויף זיין אָרט איז געקומען אַ רע־גירונג פון סאַראָ, וועלכע האָט נאָך נישט דערוויילע קיין זיכערקייט אַז זי וועט געפינען אין פּאַרלאַ־מענט אַ צוטרוי־מעהרהייט.

סאַראָ און דאַלאַדיע זענען פון דער זעלביגער פּאַרטיי און אין פלוג וועט מען פרעגען אַ קשיא, פאַרוואָס סאַראָ קען בעקומען אַ מעהרהייט בשעת פאַר דאַלאַדיעס פינאַנץ־פּראָגראַם האָבען אין פּאַר־לאַמענט געשטימט נאָר 241 קעגען 329 דעפּו־טאַטען. דער דעפיציט איז מיט דאַלאַדיעס מפּלה נישט געוואָרען קלענער. ער בעטרעפט איבער 7 אַ האַלב מיליאַרדען פראַנק. ביי אַזאַ דעפיציט וועט קיין רעגירונג נישט קענען עקזיסטירען. בכן וועט אויך סאַראָ מוזען זוכען מיטלען, ווי אין דער פּערשטער שורה אויסצובאַלאַנסירען דעם בודזשעט נייע שטייערען וועט מען נישט קענען איינפיהרען. די שטייער־לאַסט איז שוין גענוג שטאַרק און ביים בירגערטום און די האָרעפּאַשנע מאַסען האָט די שטייער־לאַסט שוין לאַנג אַרויסגערופען אַ שטאַר־קען אומרוה.

אַ פערגרעסערונג פון דעם אומרוה קען פער־ערגערען די איבערליכע לאַגע אין אַ צייט, ווען מען האָט נויטיג אַ קאָנצענטראַציע פון כוחות כלפי חוץ.

אַזוי ווי דאַלאַדיע וועט אויך סאַראָ מוזען אָפּ־שפּאָרען גרויסע מיטלען פונ'ם הוצאות־בודזשעט צוליב דעם, וואָס סאַראָ האָט געוואָלט אָפּשפּאָרען פון פענסיעס און שכירות כמעט אַנדערהאַלבען מיליאַרדען, איז ער אַריינגעקומען אין אַ קאָנפליקט מיט די סאָציאַליסטען. עס איז אַ גרויסער ספק, אויב סאַראָ וועט אויסקומען אָהן אַ באַלאַסטונג פון די שכירות און פענסיעס. ער וועט בכן זיין אַנ־שטויסען אויף דער זעלביגער אָפּאָזיציע ווי דאַלאַ־דיע און וועט מסתמא נישט אַזוי גיך אויסבויען די באַזע פאַר זיין רעגירונג.

סאַראָ וועט אַוודאי האָבען שוועריגקייטען, מען דאַרף אָבער פערשטיין אַז אין פראַנקרייך איז אַ רעגירונגס־מפּלה נישט אַלעמאָל די מפּלה פון אַ בעשטימטער שיטה, די אַלגעמיינע רעפּובליקאַנישע אַטמאָספערע איז אין פראַנקרייך קיינמאָל נישט גע־ווען אַזוי געזונט ווי איצט. מאָנאַרכיסטישע און פאַ־שיסטישע טענדענצען זענען כמעט נישט בנמצא. אַפילו מאַרען און טאַרדיע זענען רעפּובליקאַנער, וועלכע שטעלען זיך אַליין פאַרן פּאַרלאַמענטאַריזם.

אַ רעגירונגס־ענדערונג איז אין פראַנקרייך מעהר אָפט נישט מעהר ווי די נויטווענדיגקייט אַריינ־צוטראָגען אַ געוויסע קאָרעקטור אין אַ בעשטימטער סיטואַציע אָדער אויסצובעסערען אַ פּאָליטישען גע־דאַנק, וועלכער האָט זיך אַרויסגעשטעלט ווי אַ גרייז פון זיין אַנווענדונג אין לעבען.

צווישען סאַראָ און דאַלאַדיע קען זיין דער חילוק אין אַ קליינעם ניואַנס אין דעם צונויפשטעל פון אַ חשבון, אין אַ טאַקטישען זשעסט אאַ״וו. אָבער נישט מעהר. סאַראָ וועט מאַכען אַ פּרוב צונויפצוהאַלטען די מעהרהייט, וועלכע איז ביי דער לעצטער אָפּשטימונג פונאַנדערגעפאַלען, אפשר וועט ער געפינען אַ מעגליכקייט הערווייל צו מאַכען אַ הלוואה. אפשר וועט ער אַן אַנדער פינאַנץ־פשרה געפינען, אויף וועלכער די לינקע פּאַרטייען וועלען מסכים זיין.

סוף כל סוף ליגט נאָך אין דער פראַנצויזישער שפּאָר־באַנק 80 מיליאַרד פראַנק, און בשעת הדחק וואָלט מען פון די דאָזיגע רעזערווען געקענט אָפּ־קאַרגען. די פּאָר מיליאַרדען וועלכע מען האָט נויטיג פאַר דער אויסבאַלאַנסירונג פון בודזשעט. דאַלאַדיע האָט געקאָנט האָפען זיך צו פערשטענדיגען מיט לעאָ בלום בנוגע אַן אָפּשפּאָר פּאָליטיק. פאַר סאַראָ איז די האָפנונג קלענער. די רעפּובליקאַנישע אַטמאָספערע איז אָבער אַזוי זעלבסטפערשטענדליך און קלאָר, אַז מסתמא וועלען קיין גרויסע פער־שיבונגען אויף דער פּאָליטישער ליניע נישט פאָר־קומען.

דער סך הכל איז:

אַ רעפּובליקאַניש מיניסטעריום איז געפאַלען און אַ רעפּובליקאַניש מיניסטעריום איז געקומען. אָבער די פראַנצויזישע רעפּובליק שטייט שטאַרק און פעסט.

י. ר.

ווערט זיך ענגלאַנד אָפּשרעקען?
צו די לעצטע געשעהענישען אין ארץ־ישראל

דער ארץ־ישראל מאַנדאַט לייגט אַרויף אויף ענגלאַנד אַ דאָפּעלטען חוב: פון איין זייט איז די בפירושע כוונה פון מאַנדאַט צו שאַפען וואָס גי־כער אַ יודישע מעהרהייט אין ארץ־ישראל און דערפון דרינגט אַרויס דער חוב צו שאַפען מעגליכ־קייטען פאַר אַ ברייטע יודישע קאָלאָניזאַציע. פון דער צווייטער זייט — דאַרפען רעספּעקטירט ווערען און נישט געמינערט ווערען די רעכט פון די אָרטיגע איינוואוינער.

דער מאַנדאַט־שאַפער האָט, אַלזאָ, געוואָלט איינהאַלטען אַ געוויסע גלייכגעוויכט צווישען די ביידע התחייבות'ן, וועלכע שאַפען דעם אינהאַלט פון מאַנדאַט. די ערפאַהרונג האָט אָבער אונז בעוויזען אַז אַלע אָהן אויסנאַהם ענגלישע מאַכטען אין ארץ־ישראל, אַנהויבענדיג פון דעם יודישען נציב העליון הערבערט סעמיועל האָבען פאַלש איינ־טערפּרעטירט דעם אינהאַלט פון מאַנדאַט און איהם שטענדיג אויסגעטייטשט לטובת די אַראַבער. עס איז געשאַפען געוואָרען אַ גאַנצע ליטעראַטור אַרום דעם מאַנדאַטען־רעכט, אינטערפּרעטאַציעס אויף אינ־טערפּרעטאַציעס, און קאָמענטאַרען אויף קאָמענטאַ־רען און דאָס אַלץ גאַנץ בעוואוסטזיניג, כדי וואָס מעהר צו פערטונקלען דעם גאַנצען ענין.

און דער רעזולטאַט פון אַזאַ בעציהונג האָט נישט לאַנג געלאָזען אויף זיך וואַרטען. די פיהר־רער פון דער אַראַבישער בעוועגונג, און די אַראַ־בישע מאַסען גופא האָבען לויט דעם ביישפּיל פון דער מאַנדאַטען־מאַכט אויך געפיהרט אַ דאָפּעלטע צביעות'דיגער בוכהאַלטעריע. פון איין זייט האָבען אויסגענוצט די קאָניונקטור, וועלכע האָט זיך גע־שאַפען אין לאַנד אַ דאַנק דער יודישער קאָלאָניזאַ־ציע, די האָבען געהויבען זייער לעבענס־ניוואָ און אַנדערע פון זיי זענען רייך געוואָרען און פון דער צווייטער זייט האָבען זיי געפיהרט און פיהרען אַ פּערמאַנענטע העצע געגען דער יודישער קאָלאָני־זאַציע.

ענגלאַנד האָט מיט איהר לאַנגיאָהריגער האַל־טונג בלי־ספק צוגעגעבען פיל מוט די אַראַבישע עפענדים און העצער, די געשעהענישען פון יאָהר 1929 האָבען אונז דערין איבערצייגט אויף אַ בלוּ־טיגען אופן. די ארץ־ישראל רעגירונג האָט צוליב מאָטיוען, וועלכע שטייען אויסערהאַלב פון דעם מאַנדאַט בעגינסטיגט אַלע פאָדערונגען פון די אַראַ־בער און אַזוי אַרום איז צעשטערט געוואָרען די גלייכגעוויכט און די וואָג־שאָל האָט זיך אַראָפּגעבוי־גען אויף איין זייט. אַלץ, וואָס די מאַנדאַטען־מאַכט האָט געטון אין ארץ־ישראל, אַלץ וואָס זי האָט דאָרט געשאַפען, האָט זי געשאַפען פאַר די אַראַבער. דאָס וואָס יודען האָבען אויפגעטון אין ארץ־ישראל איז אַ רעזולטאַט פון דער אייגענער אַרבייט. מיר האָבען די גאַנצע צייט געבויט און בויען אויך איצט אָהן שום מיטהילף פון דער מאַנדאַטען־מאַכט. פערקערט אויף טריט און שריט, דאַ״ט וואו זי קען שטערט זי אונז אין דעם אויפבוי־ווערק.

די לאַגע האָט זיך נישט בעדייטענד געענדערט אונטער דער ממשלה פון הויך־קאָמיסאַר וואוקאָפּ. ס'איז מעהר נישטאָ קיין יודיש־פיינדליכע שטימונג מצד די מענשען וועלכע שטייען בראש פון דער א״י רעגירונג. עס זענען אָבער אויך נישט פאָרגעקומען קיינע שום ספּעציעלע ענדערונגען, וועלכע זאָלען בעגינסטיגען דאָס יודישע אויפבוי־ווערק, דאָס איז דער פאַקטישער מצב.

דער רעזולטאַט פון די געשעהענישען אין יאָהר 1929 איז געווען דאָס ציימוויליגע אָפּשטעלען די עליה, דער סימפּסאָן און פּרענטש־בעריכט, די אַלע אַרויסגעשיקטע קיין ארץ־ישראל עמיסאַרען פון דער ענגלישער רעגירונג האָבען זיך בעמיהט צו אַר־בעריקענען אַ מין „בעלוינונג" פאַר די אַראַבער פאַר זייער בלוטיגער שחיטה. די „רעליקאַטע" בעציהונג צו די אַראַבער האָט זיך אָליה באה איצט נישט גע־ענדערט.

איין ענדערונג איז אָבער פאָרט פאַראַן: דאָס איז די אַנטשלאָסענע שטעלונג פון דער ארץ־ישראל דיגער רעגירונג אין בעצוג צו די אַראַבער־דעמאָנ־סטראַציעס, די איצטיגע ארץ־ישראל רעגירונג האָט פאַר יעדען פריין געוואָלט פעהיטען פון אַנ'איבער־חזרונג פון די געשעהענישען פון יאָהר 1929, און זי האָט איהר בעשלוס דורכגעפיהרט מיט דער גאַנ־צער קראַפט. די אַראַבער וועלען זיך האָפענטליך בערוהיגען, ווען זיי וועלען זעהען אַז מען מיינט מיט דער יודישער קאָלאָניזאַציע גאַנץ ערנסט.

די מאַנדאַטען־מאַכט מוז אָבער אויך אין דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון די געשעהענישען האַנדלען שטרענג און קאָנסעקווענט. עס וואָלט גע־ווען אַנ'אומפערצייליכער פעהלער, אַפילו פון דעם פּאָליטישען שטאַנדפּונקט פון ענגלאַנד. נאָכצוקומען די פאָדערונגען פון די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטען דורכ'ן אָפּשטעלען אָדער דורכ'ן בעשווערען די יו־דישע עליה. דאָס וואָלט בעטייט אַז אין דערזעלבער צייט, וואָס די א״י־רעגירונג בערוהיגט די אַראַבער אויף אַ גאַנץ ענטשלאָסענעם אופן מאַכט זי אַ טריט אויף צוריק דורכ'ן בעשווערען די יודישע עליה; דאָס וואָלט בעדייט אַז דער אַראַבישער טעראָר שרעקט אָפּ דעם מעכטיגען אַלביאָן.

דער ענטפער פון דער מאַנדאַטען־מאַכט דאַרף אַלזאָ זיין אַ בעגינסטיגונג פון דעם יודישען אויפ־בוי־ווערק פון ארץ־ישראל. מחמת דאָס וואָלט די אַראַבישע העצער איבערצייגט אַז דאָס ראַד פון דער געשיכטע קען שוין נישט ווערען צוריקגעדרייט.

וועט זיך ענגלאַנד אָפּשרעקען? אָט דאָס איז אַ העכסט־אינטערעסאַנטע פראַגע וועלכע וועט פּער ענטפערט ווערען אין דער נאָהענטסטער צוקונפט.

מיר, יודען וועלען זיך אָבער נישט אָפּשרעקען — דאָס איז זיכער, דער ארץ־ישראל אויפבוי איז נישט קיין שטימונגס־פראַגע, נאָר ער איז דיקטירט דורך מאָמענטען פון אַ טיפען היסטאָרישען נאַ־ציאָנאַלען און עקאָנאָמישען כאַראַקטער. מיר האָ־בען די זאַך אָנגעהויבען מיט צענדליגער יאָהרען צוריק און קיין צוריקוועג איז נישט פאַראַן, דער ארץ־ישראל אויפבוי דורך דעם יודישען פאָלק מוז פאָרגעזעצט ווערען ביי אַלע בעדינגונגען און אומשטענדען.

א. ציניצינאַטוס.

„מען מוז זיך פערשטעהן!"
דער קאַמף פאַר די יודען, וואָס עס פיהרט אַ יונגע עסטרייכערין

דאָס אינטערעסאַנטעסטע געשפּרעך, וועלכעס איך האָב געהאַט איז בלי שום ספק געווען מיט אי־רענע האַראַנד. איך זיץ אַקעגען דער 33־יעהריגער יונגער פרוי, שטעל איהר פראַגען, נאָטיר מיר איהר ענטפער, און — שטוין, ווי עס געפינט זיך אַ מענש, אַ קריסטליכער מענש, וועלכער וואַגט עס היינט אויפצוטרעטען געגען אַ בעוועגונג וועלכע האָט אַרום גענאַפּט אַ שטאַנד מיט אַנ'ערך פון פערציג מיליאַן איינוואוינער. איהרענע האַראַנד, אַ קריסטין. אַנ־אַריערין, האָט זיך אין קאַמף געגעבען צו קעמפען געגען ראַסענהאַס, געגען מענשען־נויט, צו קעמ־פען פאַר גערעכטיגקייט.

פרוי האַראַנד האָט אין אונזעהליגע פערזאַמ־לונגען בעוויזען ווי אונלאָגיש שעדליך, געמיין און ברוטאַל עס איז דער אַנטיסעמיטיזם פאַר דער וועלט. זי איז פול מיט האָפנונג, אַז די אייהעלע זאַך מוז איהר געלינגען. די גאַנצע עהרליכע וועלט מיינט עס אויפריכטיג און עהרליך מיט'ן וועלט־שלום, מוז זיין אויף איהר צד. די יונגע פרוי, וועלכע האָט היינט נישט קיין אַנדער ציל, ווי אַרויסצוטרעטען געגען אונרעכט. פאַר דער יודי־שער זאַך, בעטאָנט אַז זי איז אַ „פולבלוט־אַריערין", אין איהר משפחה געפינט זיך נישט קיין איין טראָ־פען יודיש בלוט. להיפך! זי איז אַ שטרענג־גלויביגע קאַטאָליקין! און טאַקע דערפאַר ווייל זי גלויבט אין דער לעהרע פון קריסטוס, וועלכע זאָגט: „דו זאָלסט ליב האָבען דיין נאָהענטען, ווי דו האָסט דיך אַליין ליב", האָט זי אונטערגענומען דעם קאַמף געגען דעם באַרבאַרישען נאַציאָנאַליזם.

כדי די מענטאַליטעט פון די יודען בעסער קענען צו לערנען, און דאָס לעבען פון די יודען בעסער צו פערשטיין, לערנט פרוי האַראַנד יודיש און העברעאיש. זי וויל, ווי זי זאָגט, דעם תלמוד, די תורה און די יודישע צייטונגען אין אָריגינאַל ליי־ענען.

פרוי איירענע האַראַנד דערציילט:

— „איך האָב בעזוכט די באַרמאַל־שול, האַנ־דעלס־שול, די העכערע טעכטער־שול, וואו איך האָב געלערנט, ענגליש, פראַנצויזיש, קלאַוויר־שפּילען, איך האָב חתונה געהאַט מיט אַ בערופס־אָפיציר, וועלכע איז היינט אַנ'אויבער־בעאַמטער אין אַ פאַבריק. איך בין געווען שווער קראַנק און האָב מיטגעמאַכט זיבען אָפּעראַציעס. דאָס האַלט מיך אָבער נישט צוריק צו פיהרען דעם קאַמף ווייטער, און איך האָב בטחון. אַז איך וועל און מוז זיגען"!

„דעם קאַמף פיהר איך זייט דריי יאָהר, און זייט דעם וואָס היטלער האָט איבערגענומען די ממש־לה אין דייטשלאַנד, קעמפף איך אין וואָרט און שריפט. מיט אַ פּאָר חדשים צוריק האָב איך אַרויס־געגעבען אַ בראָשור: „אַזוי אָדער אַזוי?" — „האַקענ־קרייץ אָדער גערעכטיגקייט". די דאָזיגע בראָשור האָב איך פערטיילט אין פופציג טויזענד עקזעמ־פּליאַרען צווישען דער אַרישער בעפעלקערונג אין עסטרייך. און אַפילו די מיטגליעדער פון דער רע־גירונג האָבען די בראָשור געלייענט און האָבען מיר געלאָזט אויסדרוקען זייער צופרידענהייט. כדי צו קענען אַרויסגעבען די בראָשור, האָב איך גע־מוזט פערזעצען דאָס צירונג פון מיין מוטער, וועל־כע איך האָב אַזוי שטאַרק געליבט און געעהרט, עס זענען געווען צייטען, ווען איך האָב געהונגערט און איך האָב קיינמאָל נישט געוואַגט אָנצורירען מיין טייערער מוטערס שמוק. אָבער פאַר דעם צוועק פאַר דעם קאַמף געגען אומגערעכטיגקייט האָב איך אַ מינוט נישט געצעגערט און האָב אויף גאָלד און זילבער פערציכטעט".

„זייט אַ פּאָר וואָכען גיב איך אַרויס אַ וואָ־כענשריפט „גערעכטיגקייט". חוץ דראָהונגס־בריף אין וועלכע מען זאָגט מיר צו כל המני הריגות, בעקום איך טאַגטעגליך דאַנק־ און אָנערקענונגס שרייבען פון קריסטען און אַריער. וועלכע האָבען ביז איצט נישט געהאַט דעם מוט זייער מיינונג אַ־רויסצוזאָגען און גראָד אָט די דאָזיגע בריף בער־שטערקען מיך אין דער איידעע און זאָגען מיר, אַז איך טאָר נישט אויפגעבען דעם קאַמף, וועלכען איך האָב אונטערגענומען".

„מיין מוטער האָט מיר נישט איינמאָל ער־קלערט, אַז איך זאָל נישט קוקען דערויף וואָס דער מענש איז, נאָר ווער דער מענש איז, גאַנץ גלייך, צי יוד, צי קריסט. אַ מענש איז אַ מענש און דאַרף נישט ליידען, דאָס פורכטבאַרע און שרעקליכע שיקזאַל פון די יודען וועלכע ליידען אַזוי שווער, נישט ווייסענדיג אַליין פאַרוואָס, ליגט מיר זעהר אויפ'ן האַרצען, און ביי יעדער פערזאַמלונג, סיי אין ווייען, סיי אין ליבץ, זאַלצבורג, צו וועלכע עס קו־מען מאַסענהאַפט קריסטען, ערקלער איך ווי נויטיג עס איז די פערשטענדיגונג פון מענש צו מענש איך האָב איצט אָרגאַניזירט „וואַנדער־רעדנער", לויטער יונגע אַקאַדעמיקער פון בעל־הבתישע היי־זער, וועלכע פאָהרען אַרום אויף דער פּראָווינץ, אין עסטרייך צו מאַכען פּראָפּאַגאַנדע פאַר מיין אי־דעע. עס פערשטייט זיך אַז אַזאַ אַפּאַראַט פערשלינגט געלד און די פינאַנציעלע מיטלען זענען ביי מיר לייד זעהר קנאַפּ".

„מען מוז דער וועלט אויפמאַכען די אויגען און די פעלקער ערקלערען אַז עס איז נישט קיין שאָדען אויב אַ לאַנד נעהמט אויף ביי זיך יודען. פערקעהרט, דאָס קאָן גאָר נוצען! אַזוי ווי ביי די קריסטען זענען פערהאַן פערברעכער, מערדער, גזלנים, גנבים, אַזוי איז אויך ביי יודען דאָ מינדער־ווערטיגע איבדיווידואומס. און ס'איז אַ שגעון, ווען מען וויל גראָד ביי יודען דאָס גאַנצע פאָלק פער־אַנטוואָרטליך מאַכען פאַר אַ איינצעלנען מענשען".

„איך האָב בדעה צונויפצורופען קיין ווין אַ קאָנגרעס געגען ראַסען־האַס און מענשען־נויט, פון יעדען לאַנד זאָלען קומען צוויי קריסטען און צוויי יודען. מען מוז זיך אַדורכשמועסען, מען מוז זיך פערשטיין! מען מוז דער וועלט בעווייזען אַז נאָר אַ געמיינזאַמע פערשטענדיגונג איז די איינ־ציגע רעטונג."

בעת פרוי האַראַנד רעדט, לייכטען איהרע אויגען. אויף איהר פנים ליגט אַ נביאישען שיין. איך זיץ געשפּאַנט און בין אַזוי בעגייסטערט פון איהרע רייד, איך בעמערק גאָרנישט, ווי דער דינער לייגט אַוועק אַ פּעקעל ווייזיט־קאַרטען פון מענשען וועלכע וואַרטען כדי אויסצושיטען זייער פערביטערט האַרץ פאַר דער פּראַכטפולער פרוי.

דונעס שמיד.

לאדז
3 נאוו. 1933

נייער פאלקסבלאט

לאדז
3 נאוו. 1933

די דייטשע יודען

און די קומענדיגע וואהלען אין דייטשלאנד

פון לעא קעניג

מי עס ווייזט אויס, האט היטלער נישט צוגעגעבן ביי די דייטשע יודען דאס רעכט צו שטימען אין די נעכסטע וואהלען, אדער ריכטיגער — ביים נעכסטען „פלעביסציט" אין דייטשלאנד.

דאס איז א גרויסע איבערראשונג (כאטש מען קען נאך ביז דער לעצטער מינוט נישט זיין זיכער מיט אט דער „גנאד" היטלער'ס) און מען מוז צוגעבן נישט קיין זעהר אנגענעהמע איבערראשונג, ווען מען האט אין זינען דעם כאראקטער פון די קומענדיגע „וואהלען" אין דייטשלאנד.

דאס וועלען זיין וואהלען אהן א אויסוואהל פון קאנדידאטען.

דער רעזולטאט פון די „וואהלען" איז שוין א קלארער: „דאס גאנצע דייטשע פאלק" וועט שטימען פאר היטלער'ן פון לית ברירה, ווייל מען האט די בעפוילען צו שטימען אזוי.

און אין אט די וואהלען רח"ל, וועלען די דייטשע יודען קענען און ממילא שוין מוזען אנטייל בעהמען. מען האט זיך נישט געריכט היטלער זאל זיינע „צווייט־קלאסיגע בירגער" געבען וואהלרעכט. וואס איז דאס, א נייע ליניע איבם היטלער־רעזשים? וואס איז דאס א הנחה דעם שכל הישר, די עלעמענטארסטע פאדערונגען פון א ציוויליזירטער געזעלשאפט אדער איז עס איינע פון די איבערגעשפיצטע, נאצישע פאליטישע און סטראטעגישע צוגען??

שמעקט עס אמאל נישט מיט א פאסטקע, מיט פראוואקאציע?

מענשען ביי וועלכע מען האט צוגענומען די מאראלישע לופט צו אטעמען, וועלכע ווערען טאג טעגליך דעגראדירט, טעארעטיש און פראקטיש, ווערמענס קינדער אין די שולען זענען פערוואנדעלט געווארען אין פאריאס, אט אזעלכע מענשען הייסט מען איצינד שטימען פאר דעם זעלבען רעזשים, וועלכער האט זיי אנגעטאן, און טוט זיי אן אט די אלע געבערענטע צרות — הייסט עס נישט שפאטען, חוזק מאכען פון זייערע טיפסטע מענשליכע ליידען?

צווינגען זיי קושען די ביטש? שמעקט עס נישט מיט די סובטיליטעטען פון אינקוויזיציע?

—

מיר ווילען זיך נישט אריינמישן אין די אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון די דייטשע יודען. ס'איז הויפטזעכליך זייער צער און וועהטאג און זיי אליין דארפען געפינען זייער תיקון. זיי דארפען און וועלען מסתמא האנדלען לויט זייער בירגערליכען און מענשליכען געוויסען.

וואס אונז אינטערעסירט איצינד איז אזוי צו זאגען די ריין־מענשליכע טראגישע סיטואציע, אין וועלכער היטלער מיט זיין אונטערווארטעטער גנאד האט פלוצלונג אריינגעווארפען די דייטשע יודען.

און מיר קענען זיך לייכט פארשטעלען, אז די גנאד היטלער'ס וועט די דייטשע יודען אויספאלען „באקאם". ווי ס'איז בעוואוסט, איז דאס רעכט צו וועהלען די גרעסטע, הגם די עלעמענטארסטע רעכט וואס א מענש קען האבען און די דייטשע יודען האבען איצינד דאס רעכט אנטיילצונעהמען אין דעם קומענדיגען פלעביסציט. איז עס דאך א גליק. אבער פון יענע גליקען, וויזט אויס, וועלכע קענען פערוואנדעלט ווערען אין פיל גרעסערע אומגליקען.

נאך מעהר ווי פון די ערשט־קלאסישע דייטשע בירגער, הערט וואס די נאצי מאכט פון די יודישע צווייט־קלאסיגע בירגער אז זיי זאלען שטימען פאר „דער איינציגער גערעכטער אינערליכער און אויסערליכער פאליטיק פון דער איצטיגער דייטשער רעגירונג".

און אויב די עכטע דייטשע בירגער וועלען איצינד נישט וואגען שטימען געגען היטלער'ס רעזשים, וועלען עס די דייטשע יודען, נאך מעהר מורא האבען.

וואס דשע זאלען זיי איצינד טאן? קושען די רוט, וואס שמייסט זייערע גופים און זייערע נשמות? עס קען קיין ספק נישט זיין, אז א סך דייטשע יודען וואלטען גארנישט געהאט געגען דעם נאצי־רעזשים (יודען ווי אלע פעלקער און ראסען בעלאנגען דאך צו פערשידענע קלאסען און פאליטישע ריכטונגען) אבער אפילו די פאשיסטישסטע און פאטריאטישסטע דייטשע יודען זענען דאך נישט מסכים מיט היטלער'ס געפעהרליכען און ברוטאלען אנטיסעמיטיזם?

ווי אזוי דשע קענען זיי שטימען מיט'ן גאנצען הארצען פאר היטלער'ס רעזשים!

און אז אלע דייטשע יודען וועלען, ווי מען פערווארט עס איצט פון זיי, שטימען ווי איין מענש פאר היטלער'ס רעגירונג — וועלען די נאצי־פיהרער דערפאר האבען מעהר רעספעקט פאר זיי?

וועלען זיי נישט לאכען מיט שנאה אין זייערע דייטשע פויסטען פון זייערע יודען וואס האבען קיין ברעקעל זעלבסט־ווירדע נישט און באמקען אונטער זייערע ביטערסטע שונאים?

דער פאטאלאגישער אנטיסעמיטיזם וועט דאך קריגען נאך א בעווייז, אז די יודען מיט זייער קנעכטישער פסיכאלאגיע מוז מען פיינט האבען נישט רעדענדיג שוין דערפון, אז זיי וועלען קענען בעווייזען דער וועלט, אז די גאנצע אנטי־היטלער־קאמפאניע איז א פאלשע: א ראיה, אלע דייטשע יודען האבען ווי „איין מענש" געשטימט פאר היטלערס רעזשים.

די דייטשע יודען זאלען ווידער זיך איצט אפזאגען פון זייער וואהל־רעכט, וועט דאך דער היטלעריזם האבען א נייע טענה אויסצוזעצען געגען זייערע וויצען:

איהר זעהט, ווער זיי זענען, איך אנא „פה צרה", ווען דייטשלאנד געפינט זיך איצינד, ווען דאס פאטערלאנד איך כמעט איזאלירט, האבען זיי פערפעהלט צו ערפילען זייער גרעסטען און פאטריאטישסטען חוב צום פאטערלאנד? איז עס נישט נאך א בעוויז, אז זיי זענען שלעכטע, מינדערווערטיגע בירגער?

און וועלען זיי, אין פאל די דייטשע יודען זאגען זיך אפ פון די איצטיגע וואהלען, אפקומען בלויז מיט דער טענה?

אט אין אזא שוידערליכער און טראגישער סיטואציע געפינען זיך איצינד די דייטשע יודען ערב דעם פלעביסציט. א דאנק הער היטלערס „גנאד".

ווי שוין געזאגט, ווילען מיר, אויסלענדישע יודען, נישט געבען וועלכע עס איז עצות די דייטשע יודען: ס'איז זייער צער און זייער געוויסען; זייער פאטערלאנד און זיי האבען זייערע פליכטען פאר זייער געגענווארט און צוקונפט אין דייטשלאנד.

אבער דער מענשליכער חוב פון יעדען דייטשען יודען איז יעדער איינער פון זיי זאל אויף זיין וואהל־צעטעל מאכען נאך די קליינינקע בעמערקונג:

אז זיי זענען פאר „גלייכהייט" און געגען „דיסקרימינאציע" אויך אין דייטשלאנד.

אונז דאכט זיך, אז דאס איז דער איינציגער ווירדיגער אויסוועג, וואס די דייטשע יודען האבען איצינד. און פאר א ווירדיגער און שטאלצער האלטונג מוזען קריגען דרך־ארץ אפילו די פאליטיקער וואס האלטען אין איין רעדען פאר דער וועלט פון זייער שטאלץ און ווירדע.

—):(—

ר' שלמה אבן גבירול

פון **אהרן מאנספעלד**

היסטארישע ערצעהלונג

קאפיטעל 12

דער טראגישער טויט פון יקותיאל'ן

דאס וואס ס'איז פארגעקומען אין יענעם אוונד אין שלמה'ס צימער צווישען איהם און רחל'ען, האט אויף אבן גבירול נישט איבערגעלאזט קיין שטארקען רושם. ער האט עס בעטראכט פאר א קליינעם עפיזאד אין זיין לעבען, נאך וועלכען ער האט זיך נאך מיט מעהר פלייס און חשק איבערגעגעבען זיין שטודיום, נאך מיט מעהר התמדה האט ער זיך אריינגעווארפען אין די אלע למודים, וואס האבען אינטערעסירט זיין געניאלען מוח, האט פערגעסען וועגען אלעם, וואס ס'איז מיט איהם פארלאפען, נישט געקלערט וועגען דעם, וואס רינגעלט איהם ארום, האט נאר געהאט איין בעגעהר, האט איהם בעהערשט נאר איין געפיהל: טרינקען פונ'ם קוואל פון וויסענשאפט, פון דער ריינער, אבסטראקטער וויסענשאפט, געניסען פון איהר וואס מעהר, טרינקען פון איהר ביז... צי האט הען צו דעם א גרענעץ?

און אין דער ישיבה, וואס האט עקזיסטירט ביי יקותיאל'ן אין הויז, איז שלמה'ס פערלאנג אינגאנצען ערפילט געווארען. דאס וואס ער איז מאטעריעל געווען גוט פערזארגט, די ספעציעלע אויפמערקזאמקייט, וואס איז איהם געשאנקען געווארען פון זיין פראטעקטאר און בכלל די ווארימע און סימפאטישע סביבה, אין וועלכער ער האט זיך געפינען, דאס בעציהען זיך צו איהם פון אלעמען מיט א געהויבענעם רעספעקט — דאס אלעס האט אויף איהם זעהר גוט געווירקט, האט איהם צוגעגעבען מוט און קראפט, צו ארבייטען איבער זיך, פערפולקאמען זיך אין פערשידענע וויסענשאפטליכע צווייגען און פון צייט צו צייט א־רויסלאזען פון אונטער זיין פעדער א נייע ליטעראַרישע שאפונג, וואס האט כמעט שטענדיג געצויגען אלעמענס אויפמערקזאמקייט. זיינע לידער און פילאזאפישע אפהאנדלונגען האבען ארויסגערופען גרויסע דיסקוסיעס. אלע, אויך זיינע פיינד, האבען געמוזט מודה זיין אין זייער גרויסען ווערט. אויך די, וואס זענען צופרעסען געווארען פון ווארעם פון קנאה צו איהם, האבען מיט הארץ־ביטערניש גערעדט וועגען זייער שעהנקייט און אריגינאליטעט.

שטיל און רוהיג זענען געלאפען די טעג פאר שלמה'ן. יעדע שעה פון טאג איז געווען אויסגערעכענט, אויסגעמעסטען מיט וואס זי זאל אויסגעפילט ווערען. יעדע צייט האט געהאט זיין געבויט, מיט וועלכע שלמה האט זיך בעשעפטיגט. ער האט געלעבט מיט א סדר, מיט ארדנונג, אין וועלכער ס'איז גאנץ זעלטען אריינגעטרעטען א געוויסע ענדערונג. יעדען פריה־מארגען, ווען ער איז צוזאמען מיט'ן זון־אויפגאנג אויפגעשטאנען פון זיין בעט, אויף וועלכען ער איז נאר געצעהלטע שעה'ן אין דער נאכט געשלאפען, האט ער זיך גלייך גענומען צום לערנען, איבערגעהענדיג פון איין געביט צום צווייטען, ביז די נאכט האט איבערגענומען די הערשאפט איבער די וועלט, דאן איז ער אריין צו יקותיאל'ן אין קאבינעט, וואו ער האט שוין פערבראכט אין זיין געזעלשאפט אין פערשידענע געשפרעכען, וואס האבען זיך מייסטענס געדרעהט ארום די נייע שטרעמונגען אין דער ליטעראטור. פון דארט האט ער שוין געווארנדעט זיינע טריט גלייך צו זיך אין שטוב, וואו ער האט זיך שוין געלייגט, כדי מיט דעם אפרוה און שלאף צוריקצוגעווינען די פערלוירענע כוחות, וואס זענען אין פערלויף פון טאג אויסגענוצט געווארען.

דייענדיג שטענדיג פערזונקען אין זיינע מחשבות, איז איהם קיינמאל נישט אהערגעקומען א געדאנק, האט אפילו אויף קיין רגע נישט אויפגעבליצט, אז עס קען זיך מאכען א מאמענט, אז צום דאזיגען ארדנונגפולען לעבען, וואס ער פיהרט, קען נעהמען א סוף. נישט בלויז, אז ער האט וועגען דעם נישט געטראכט, נאר ס'איז אפילו דאס איהם אויף א סעקונדע נישט איינגעפאלען. איבעריגענס איז ער אפשר דערמיט נישט געווען קיין יחיד. אזוי גוט, ווי ער האבען אויך וועגען דעם נישט געקלערט די אנדערע תלמידים פון דער ישיבה, וואס הגם זייערע מוחות זענען שוין נישט געווען אזוי פערנומען מיט הויכע ענינים, ווי שלמה, זייענדיג אזוי צוגעוואוינט. האט עס ביי זיי אויסגעזעהן פאר גאנץ נאטירליך, פאר א זאך, וואס וועט שוין אזוי איביג דויערען. אנדערש קען שוין נישט זיין!

ווייזט אויס, אז זיי האבען א טעות געהאט. פאר־וואס? — ווייל איין א געוויסען טאג, ווען קיינער פון זיי האט נישט פארגעפיהלט קיין שום שלעכטס, האבען נישט געוואוסט וועגען די געדיכטע שווארצע כמארעס, וואס רוקען זיך אן און וועלען מיט זייער אנקומען פערדונקלען אלע האריזאנטען, איז געשעהן א זאך, וואס האט פאר אלע, וואס האבען זיך געפינען ביי יקותיאל'ן, פאר די, וואס האבען געגאסען פון זיין ברייטהארציגקייט און גוטסקייט, געהאט קאלאסאלע פאלגען. עס האט פאסירט א פאל, וואס האט צום גרונד געבראכט דאס גראנד יעדע ווערק, וועלכעס יקותיאל האט אויפגעבויט, ווידמענדיג דערביי זיינע בעסטע יאהרען און כוחות נישט אפשטעלענדיג זיך פאר קיין שום מניעות.

און געשעהן איז אט וואס:

עס איז געווען מיטאג־צייט פון א שעהנעם ליכטיגען טאג. אלע האבען זיך אויסגעזעצט ארום די טישען, וואַ־טענדיג ביז ס'וועט פאר זיי ווערען פארגעטראגען דאס עסען, ביי טייל בחורים איז די דאזיגע צייט געווען פון די אנגענעהמסטע. נישט דערפאר, ווייל די האבען דענסטמאל געשטילט זייער הונגער צום עסען, נאר פיל מעהר דערפאר וואס זיי האבען אין די דאזיגע מינוטען געהאט די געלעגענהייט זיך אנצוזעטיגען מיט'ן הערליכען, בעצויבערענדען געשטאלט פון רחל'ען, וועלכע פלעגט דערלאנגען דאס מיטאג צום טיש. נישט איינעם פלעגען איהרע פייערדיגע אויגען ברענען אין הארצען גאנץ לאנג נאך איהר אוועקגעהן...

דעם טאג איז דער מאהלצייט אבער געשטערט ווארען. געשטערט איז ער געווארען פלוצלונג, ווען ס'האט דערגרייכט צו דער ישיבה די ידיעה, אז קעניגליכע בעאמטע האבען יקותיאל'ן, וועלכער איז געווארען געשמידט אין קייטען, גענומען אין תפיסה אריין.

די דאזיגע ידיעה האט זיך פערשפרייט מיט דער שנעלקייט פון א בליץ, זי האט אומעטום און אין אלע ווינקעלען, וואו יקותיאל'ס נאמען איז געווען בעקאנט, דערגרייכט און ארויסגערופען שרעק און פאניק. אלע זענען געווארען אויפגעציטערט, דערהערענדיג די דאזיגע שלעכטע בשורה. קיינער האט נישט געקענט בעגרייפען די סיבה פון דעם פלוצלונגען ארעסט. יעדען איז בעקאנט געווען דער אונבעפלעקטער נאמען פון יקותיאל'ן, וועלכער איז נישט בלויז בעליבט געווען צווישען די יודישע בירגער פון סאראגוסא און אויסער איהרע גרענעצען, נאר אויך צווישען אלע נישט־יודען, וועלכע האבען איהם שטארק פערעהרט. האבען געוואוסט צו שעצען דאס גרויסקייט פון דעם דאזיגען יודען, וועלכער איז ביי זיי אויסגעוואקסען צו א מוסטער פון אנ'ערליכען מענשען בכלל. האט זיך דעריבער פאר יעדען געשטעלט די פראגע: וואס האט גורם געווען, אז יקותיאל זאל ווערען געבונדען אין קייטען און אריינגעווארפען אין תפיסה?

איבערהויפט איבערראשט פון דער טרויעריגער בשורה זענען געווארען די תלמידים. פאר זיי איז עס געקומען אזוי אומגעריכט, ווי עס וואלט זיי געטראפען א דונער פון לויטערען הימעל. אלע זענען זיי געווארען צומישט, נישט וויסענדיג, וואס אנצוהויבען טאן. זייערע מוחות זענען פערפלייצט געווארען פון פערשידענע געדאנקען, וואס האבען געהאלט אויסגעפינען די מאטיוען, פארוואס זייער פאטראן איז געווארען פערשפארט. אבער זיי האבען זיך צו גארנישט געקענט דערטראכטען. וויפיל זיי האבען זיך נישט די מיה געגעבען, זענען זיי נישט אימשטאנד געווען אויסצוגעפינען די אורזאך, וואס זאל האבען געפיהרט צו דער פאסירונג, נישט אנדערש, ווי ס'איז דא געשעהען א מיספערשטענדניש. אין א קורצער צייט נאכדעם ווי דער טעות וועט אויפגעקלערט ווערען, וועט ער זיכער באלד בעפרייט ווערען.

אבער פארנאכט איז מען שוין דערגאנגען, אז יקותיאל איז געפאלען א קרבן פון א בלבול, וואס פערשידענע פערברעכערישע עלעמענטען האבען אויף איהם אויסגעטראכט. זיי האבען אויפגעזאגט ערליכען מענש און יוד געווארפען א גאנץ שווערע שולד, וואס זיין איינציגע שטראף איז — טויט.

אלע האבען שוין פארגעפיהלט, אז די שווערד הענגט איבער זיין קאפ. די אינטריגאנטען האבען א צו פערצווייגטע נעץ פערוויקעלט פאר זייער קרבן, אז ס'זאל געלונגען אויפצווייזען אין זיין אונשולדיגקייט. זייער פלאן איז געווען פון לאנג פריהער אויס מיט אלע פרטים אדורכגעטראכט. יעדע קלייניגקייט אדורכשטודירט, אז נישט אזוי גרינג זאל אנקומען איבערצייגען, אז ער איז גאט די בשמה שולדיג. ר' יקותיאל האט פון איביג אן געטראגען א מלוכה־אמט, געווען איינער וואס האט פערנומען זעהר א פעראנטווארטליכען פאסטען ביי דער רעגירונג. און דאס האט נאך די לאגע זעהר פיל בעשווערט, ווייל דאס געריכט האט גע־זאלט פארקומען אין א פערשנעלערטען טעמפא ווי געוועהנליך. די, וואס האבען דעם בלבול אויסגעטראכט — געווען זענען דאס זיינע נישט יודישע חברים, וואס האבען צוזאמען געדינט מיט איהם — האבען פון דעם געוואוסט און דאס איז טאקע געווען זייער ציל, כדי אויף אזא אופן פטור צו ווערען פון דעם דאזיגען יודישען פאר זיי אומבעקוועמען קאנקורענט, וועלכער האט מיט זיינע אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען זיך קונה שם געווען ביים קעניג און זיין גאנצער סוויטע. יקותיאל איז ביי זיי געווען א שפין אין די אויגען. פון וועלכען זיי האבען זיך דורכאויס געוואלט בעפרייען, און דורכדעם אליין פערנעהמען זיין פלאץ, וואס איז מיט פיל שטאפלען העכער געווען, ווי דייערער.

פאר יקותיאל'ן האבען זיך משתדל געווען א סך אנגעזעהענע לייט. אויך פיל פון זיינע שפאנישע פריינד האבען זיך בעמיהט ביים קעניג לטובת איהם, ווייל נישט בלויז יודען זענען זיכער געווען אין זיין אונשולד. אויך שפאנ־יער זענען אין דער דאזיגער מיינונג געווען.

דאס אלעס האט אבער נישט גענוצט. דאס געריכט האט ארויסגעטראגען א טויט־אורטייל, וועלכער איז טאקע אויסגעפיהרט געווארען. דאס איז געווען אין יאהר 1039.

(סוף קומט)

דער יונגער שרייבער און דער קריטיקער

אַ ליטעראַרישער געשפּרעך

פון ש. ניגער

יונגער שרייבער: — מעג איך אײַך שטעלן נישט קיין בעשיידענע פראַגע?

קריטיקער: — נישט צו זײַן בעשיידן איז דער יוגנט'ס פּריווילעגיע.

יונגער שרייבער: — פאַרוואָס זענען אײַך די אַמאָליגע שרייבער נעהנטער, ווי די הײַנטיגע?

קריטיקער: — פון וואַנען איז'ס געדרונגען, אַז די אַמאָליגע שרייבער זענען מיר נעהענטער?

יונגער שרייבער: — דערפון, וואָס איהר האָט געשריבען וועגען די לעצטערע אָפּהאַנדלונגען, שיר נישט ביכער גאַנצע.

קריטיקער: — נו, זיי אַליין האָבען אויך אַ סך געשריבען, אַז איהר, יונגע, וועט האָבען לענגער געלעבט און ממילא אויך מעהר געשאַפען, מעהר אויסגעטאָן, וועט די קריטיק בײַ אײַך אויך במסתמא געפינען מאַטעריאַל פאַר „לענגערע אָפּהאַנדלונגען שיער נישט ביכער גאַנצע". — אויב דאָס איז אַזוי נויטיג.

יונגער שרייבער, — ניין, נישט וועגען קוואַנטיטעט רעד'ט זיך, — איהר פערשטעהט'ס דאָך אַליין, כ'האָב איך זינען געהאַט די אינערלעכסטע בעציהונג. וואָס איהר שרייבט וועגען אַ פאַרשטעהער פון דער עלטערער ליטעראַטור, גרונטעוועט איהר זיך, אַזוי ווי איהר וואָלט זײַן זיכער, אַז אויפ'ן דעק ליגען און וואַרטען אויף אײַך אוצרות. אָט די זיכערקייט, און טאַקע דאָס זעלבע פערטיפען זיך, דאָס אַרײַנטאָן זיך מיט ליב און לעבען פיהלט זיך נישט (איהר האָט דאָך מיר געגעבען דאָס רעכט צו זײַן אומבעשיידען?) פיהלט זיך נישט, ווען איהר שרייבט וועגען דעם יונגערען דור שרייבער. פאַרוואָס איז עס אַזוי?

קריטיקער: — פאַרוואָס (וועט איהר מיר דערלויבען צו ענטפערען אויף אײַער פראַגע מיט אַ פראַגע?) — פאַרוואָס ווילען די מייסטע אינטעליגענטע לעזער אַרויס מעהר אינטערעס צו עלטערע דיכטער, ווי צו יונגע, דערהויפּט, ווען עס רעדט זיך וועגען פּאָעזיע? אויב איהר וועט צוגעבען, אַז עס איז ריכטיג, וועט אפשר אײַך נישט זײַן אַזוי שווער צו פערשטעהן, פאַרוואָס אויך דער קריטיקער ווערט שטאַרקער סטימוליר'ט פון דעם פריהערדיגען דור (אָדער די פריהערדיגע דורות) שרייבער. דער קריטיקער איז דאָך אויך א לעזער, — פריהער ווי אַלץ. פריהער איז ער אַ לעזער, א געניסער, אַ בעטעמער, דערנאָך ערשט אַ שרייבער, אַ געבער, אַזוי, ממילא, אַלץ, וואָס איז חל אויפ'ן פובליקום, חל אויך אויף איהם. און אויב עס איז אמת, אַז די אינטעליגענטערע לעזער געפינען אין אַ טייל פון דער נישט הײַנטיגער ליטעראַטור עפּעס אַזוינס, וואָס פאַראינטערעסירט איהם, פאַרכאַפּט איהם גאָר בעזונדערס, איז אפשר נישט מעהר ווי נאַטירליך, אַז אויך זײַן אָרגאַן, די קריטיק, זאָל עס געפינען? פאַרשטעהט זיך, אַז...

יונגער שרייבער: — איך מוז אײַך איבעררייסען, — און טאַקע אויפ'ן שטייגער פון אייער שלום עליכמ'ס מעשה מיט'ן טעפּעל: ערשטענס, איז נאָך נישט בעוויזען געוואָרען, אַז עס איז באמת דאָ אַזאַ באַהענטע שייכות צווישן „די קלאַסיקער" און דעם לעזער, און צווייטענס, איז פון די לעזער קיין ראיה נישט. זיי מעגען זיך זײַן (און זיי זענען אַפּס) קאָנסערוואַטיוו. אָבער דער קריטיקער! ער קאָן זיך נישט פערגינען צו בלײַבען בײַם אַלטען; ער טאָר זיך נישט בעגנוגענען דערמיט, וואָס עס איז שוין דערגרייכט געוואָרען, ער מוז שטעהן מיט'ן פנים צום מאָרגען, צו דער יוגענט, ווער, טאַקע אין דער אמת'ן, זאָל וויסען ווי צו שעצען אַ נייעם דרייסטען שריט פאָרויס, אַ נייעם אויפטו, אַ נײַ וואָרט, אַ נייעם טאָן, אויב נישט ער? ווער זאָל וועקען, מינטערען, שטיצען פרישע כחות, נײַ־געקומענע שריפטשטעלער, אויב נישט דער, וואָס אַ סך לעזער (און באַוואוּסטע שרייבער) קוקען אויף איהם, ווי אויף זייער פיהרער און וועגווײַזער?

קריטיקער: — זיי זענען, אמת אַ פּאָר ריכטיגע בעמערקונגען, אָבער (דערלויבט מיר „אַרײַנצוגעהען" אין מיין קריטיקער ראָלע) נישט אויפגעריכטיגען אַרויס. מיט דער גערעכטער פאָדערונג, וועלכע איהר האָט נאָר וואָס אַרויסגעשטעלט, וואָלט איהר זיך געוואַרפען וועגען צום ליטעראַרישען זשורנאַליזם, נישט צו דער ליטעראַרישער קריטיק.

יונגער שרייבער: — איז עס דען נישט איין זאַך?

קריטיקער: — זיי זענען, אמת טאַקע, פערבונדען צווישען זיך (די ענטוויקלונג, ווען אפילו נישט דער אויפקום, פון קריטיק האָט אַ נאָהענטע שייכות צו דער ענטוויקלונג פון דער פּעריאָדישער פרעסע), אָבער דאָס זענען צוויי גאָר בעזונדערע זאַכען. דער ליטעראַרישער, ווי יעדער, זשורנאַליזם איז אַקטועל. ער רופט זיך אָפּ אויף די געשעהענישען פון טאָג, און אַ „לויפענדיגע" ליטעראַרישע פּאַסירונג (מעג די לויפען און — אַנטלויפען, פערשווינדען) איז אויך אַ פּאַסירונג. יעדער רעדט דאָך, אַ נײַער כח, אַ פרישער טאַלאַנט — מיט איהם מוז דער ליטעראַרישער פּובליציסט אוודאי און אוודאי זיך אַרומטראָגען, איהם מוז ער אַרויפזעצען אויפ'ן פערד און, כביכול (אָדער אויב ער איז נישט קיין המן, לויפען פאַר איהם און שרייען: „ככה יעשה"... אָבער ליטעראַרישע קריטיק — די גיט זיך אָפּ מיט ווערטען, מיט דויערענדיגע ווערטען, נישט מיט מאָמענט־זאַכען. זי פיהרט נישט, ווי דער זשורנאַליזם, די כראָניק פון דער ליטעראַטור, זי דערקלערט איהר געשיכטע.

יונגער שרייבער: — וואָס מיינט עס?

קריטיקער: — דער כראָניקער, און אויך דער ליטעראַטור־כראָניקער, פערצייכענט אַלץ, וואָס ער זעהט און הערט. דער היסטאָריקער, און אויך דער קריטיקער, איז אַרײַנגעטאָן אין דעם, וואָס איז ווערט געזעהען און געהערט צו ווערען, אין דעם, וואָס לאָזט נאָך זיך איבער שפּורען, טיפע און קענטיגע שפּורען...

יונגער שרייבער: — איך זעה שוין וואוהין איהר פיהרט, — און איך מוז אײַך ווייטער אַמאָל איבעררײַסען די רייד: איהר ווילט אודאי זאָגען, אַז צווישען די יונגע שרייבער זענען דאָ אַזוינע, וואָס וועלען שנעל פערגעסען ווערען, אַזוינע, וואָס איידער נאָך די וועלען האָבען בעוויזען זיך פונאַנדערצובליהען, וועלען זיי פערוועלקט ווערען? איהר וועט דאָך אָבער נישט בעהויפּטען, אַז דאָס וועט זײַן דער גורל פון אַלע יונגערע שרייבער? אייניגע פון זיי, וועט איהר אַליין מוזען צוגעבען, וועלען אַליין אפשר ווערען „קלאַסיקער"... איי־וואָס, נישט אַלע? נו, און די עלטערע זענען דען אַלע געבליבען?

קריטיקער: — ניין, נישט אַלע, — געבעהאַלטען...

יונגער שרייבער: — נו, געבעהאַלטענע ווערטפולע שרייבער גיט אַרויס פון זיך אויך דער יונגער דור, הײַנט. פאַר וואָס זאָל ער איבערגעלאָזען ווערען אין רשות פון'ם ליטעראַרישען זשורנאַליזם, ווי איהר רופט עס אָן? פאַרוואָס זאָל ער נישט זוכה זײַן „בעווײַזט" צו ווערען, אויב דאָס איז אַזאַ זכיה, פון דער ליטעראַרישער קריטיק בכבודה ובעצמה?

קריטיקער: — נישט ער האָט נישט די זכיה, נאָר פערקעהרט, זי פיהלט זיך נישט גענוג צוגעגרייט דערצו. זי פיהלט זיך נישט פעהיג צו זעהן און אָפּצושאַצען אַ האַלבע אַרבייט... זי האָט נישט קיין מאָס פאַר אַ לעבען, וואָס וויקעלט זיך ערשט אַרויס פון זײַנע טונקעלקייטען... זי האָט נישט דעם מוט פון טרעפערס און נביאות־זאָגערס...

יונגער שרייבער: — אַזוי נישט־דרייסט איז זי?

קריטיקער: — אַזוי נישט־פאַרטיג און נישט־קלאָר איז ער, דער יונגער דיכטער.

יונגער שרייבער: — נו, און דער ליטעראַרישער זשורנאַליסט? וואָס פאַר אַ טעם קאָן ער פיהלען אין דער פרוכט, אויב זי איז נישט צײַטיג?

קריטיקער: — ער דאַרף נישט קיין צײַטיגקייט, ער לעבט מיט צײַטליכקייטען, איהם איז נישט וואָס אַ זאַך האַלט ערשט אין ווערען, ער אַליין האַלט אין ווערען...

יונגער שרייבער: — און דער קריטיקער?

קריטיקער: — דער קריטיקער האַלט פון זאַכען, וואָס זענען געוואָרען!

יונגער שרייבער: — אינטערעסירט איהם דען נישט דער פּראָצעס פון ווערען, דער וואונדער פון וואַקסען?? און איז דען נישט זײַן מיסיע — העלפען דעם שרייבער ווערען, וואָס ער איז, העלפען איהם וואַקסען? —

קריטיקער: — דאָס איז די מיסיע, אויב איהר ווילט דווקא הויכע ווערטער פון דעם זשורנאַליסט און דעם דערציהער. דער קריטיקער איז צו גלײַכער צײַט אַמאָל אויך אַ זשורנאַליסט און אַן אויפקלערער, בעהמט ער אויף זיך אויך די דאָזיגע אויפגאַבע, אָבער דאָס איז נישט זײַן אייגענטליכע אַרבייט.

יונגער שרייבער: — וואָס איז דען זײַן אייגענטליכע אַרבייט?

קריטיקער: — צוגעהן (נאָר נישט צו נאָהענט) צו אַ בוים, וואָס איז אויסגעוואַקסען, אַרײַנקוקען טיף אין די וואָרצלען, וואָס נעהרען איהם, אין די קוואַלען, וואָס טרינקען איהם אָן, גוט אויספאָרשען דעם באָדען, בעטראַכטען דעם שטאַם, די צווײַגען און — העלפען געניסען די פירות וואָס וואַקסען אויף איהם, לערנען געניסען, וואָרום עס איז אַ קונסט, — אָט דער גענוס פון קונסט...

יונגער שרייבער: — מען מוז זאָגט איהר, וואַרטען, — גוט, זאָל זײַן אַזוי, אָבער ווי לאַנג זאָל מען וואַרטען? ביז דער שרייבער וועט אַלט ווערען? ביז ער וועט האָבען געזאָגט זײַן „לעצט וואָרט"?

קריטיקער: — די עלטערע שרייבער (און צו זיי רעכען איך, צו כמעט אַלע די, וועלכע האָבען פערנומען אַן אָרט אין דער יודישער ליטעראַטור פאַרן קריג) זענען טיף פערוואָרצעלט געווען אינם יודישען כלל־לעבען, אין דער יודישער קולטור־סביבה, אין דער יודישער קולטור־טראַדיציע. אפילו אַ בערגעלסאָן מיט זײַן פּראָלעטקולטישען „פּעניק" איז אַ כלל־ישראל שרייבער. אַנדערש זענען די, וועלכע האָבען זיך געוויזען נאָכן קריג, זיי זענען אַלע, אַ חוץ אַ פּאָר אויסנאַמען, אָפּגעריסענע, אויסגעוואָרצעלטע, די רעפּרעזענטירען זיך אַליין, בעת הינטער דעם שרייבער פון דעם פאַר'מלחמה־יט'פ שטעהען דורות, וועלטען גאַנצע...

יונגער שרייבער: — מאַכט דאָס לײַכטער אָדער שווערער די אויפגאַבע פון דער קריטיק?

קריטיקער: — עס איז נישט קיין פראַגע פון לײַכט אָדער שווער, עס איז אַ פראַגע פון לעבענס־שפּע, אַ פראַגע פון רײַכערע אָדער אָרימערע אידעען־פערבינדונגען, פון גרעסערע אָדער קלענערע סוגעסטיוויטעט. דער איינגעוואָרצעלטער שרייבער האָט דערמיט גופא שוין אַ ווערט וואָס ער איז נישט אַליין, אייגנע געשטאַלטען, ווי אויך די מיטלען פון זײַן שפּראַך סימבאָליזירען מיט זיך אַ קאָלעקטיוו, אַנ'עפּאָכע אַ דור, און זיי וועקען אונז דער געדאַנק, אונזער פאַנטאַזיע, ווען אפילו דער שרייבער אַליין איז נאָר פון דעם גראַד פון אַ מרדכי ספּעקטאָר אָדער אַ יעקב דינעזאָן, אָבער דער הײַנטיגער שרייבער, דער, וואָס גיט אונז נישט צו פיהלען דעם טעם פון אַ פאָלקס־לעבען און אַ פאָלקס־גײַסט, דער, וואָס גיט אונז נאָר צו פערזוכען אָדער דעם ביטערען טעם פון זײַן פערעלענטען איך, אָדער דעם שיטערען טעם פון סאָציאַלע אַבסטראַקציעס, — ער וואָלט געדאַרפט זײַן ווינציגסטענס אַ מענדעלע, אַ פּרץ, כדי אונז אויפצוּוועקען, — און וויפיל האָבען מיר אַזוינע?

יענטע ביילע שטודירט די „ראַסן־טעאָריע"

מאָנאָלאָג פון אַ געליטענעם יוד

פון י. אַבערזשאַנעק

— ווער איך בין?

— אַ קרבן פון היטלעריזם בין איך!

— איהר זעהט מײַנע אונטערגעהאַקטע אויגען? איהר זעהט מײַן אויסגעפליקטע באָרד און מײַנע אויסגעלעדיגטע קעשענעס? — דאָס האָב איך געליטען פון היטלעריזם. קוים מיט'ן לעבען אַנטלאָפען. אַנטלאָפען פון דעם היטלעריסטישען גיהנום, און איצט וועל איך טאַקע גומל־בענשען.

— צי איך קום פון בערלין? ווי פאַלט איהר אויס? איך בין אַ לאָדזשער, אַ געבוירענער אַ לאָדזער, און מײַן גאַנץ לעבען וואוין איך אין לאָדז.

— סאָ, ווי אַזוי בין איך יעדער אַ קרבן פון היטלעריזם? פון וועלכען היטלעריזם בין איך אַנטלאָפען? — פון מײַן ווײַבס היטלעריזם.

מײַן ווײַבעל קענט איהר דאָך מסתמא, און ווער קען עס נישט מײַן ווײַבעל, יענטע ביילע און אויב איהר קענט זי, ווייסט איהר דאָך, אַז איך מיט מײַן יענטע ביילע זענען מיר אַ זיווג פון שמיי הדיי בראשית. זי איז דאַר און הויך און איך בין קליין און דיק. איך בין אַ קנאַפּער יעדער און זי רעדט פאַר פּייער און וואַסער. איך בין אַ געלער און זי איז אַ שוואַרצער רוז: איך רויכער נישט, טרינק נישט און שפּיל נישט קיין קאַרטען, און זי פערקעהרט. איך געה מיך טובל זײַן אין דער מקוה, און זי טובל'ט זיך אין צאַפּאָט. איך חלש פאַר אַ פּאָר זלאָטיס, און זי חלש'ט פאַר — אַ פּאַר הויזען... איך לויף אַרום נאָך אַ גמילות־חסד, און זי לויפט פון איין דאַנסינג אויפ'ן צווייטען. איך שלאָג מיך מיט דער דעה, און זי שלאָגט... מיט דער קעהר־בערשט. איך וואַרף אַמאָל אַרײַן אַ ווערטעל, און זי וואַרפט... טעפּ, טעלער, און וואָס ס'קומט איהר אין דער האַנד אַרײַן.

געה איך לאַנגזאַם, שרייט זי: וואָס קריכסטו ווי אַ וואַנץ! געה איך געשווינד, שרייט זי: וואָס לויפסטו ווי אַ צוברעקעוועט פערד! שווײַג איך, מאַכט זי געוואַלדען: וואָס האָסטו אײַנגענומען שטים־וואַסער! רעד איך אַ וואָרט, מאַכט זי יללות: מאַך צו דעם גלאַשביק! ווען איך וויל שלאָפען, וויל זי זײַן וואַכעדיג, און ווען איך בין וואַכעדיג — שלאָפט זי. האָב איך געוואָלט האָבען אַ יונגעל, אַ קדיש, האָט זי אויף צו להכעיס געשיט מיט מיידלעך — אזא מרשעת איז מײַן ווײַבעל, יענטע ביילע! אַ קליפּה, אַ שלאַנג, אַ ווילדע חיה, א מענשען־פרעסער — היטלער אויסן אויג!...

אַזוי לאַנג ווי איך בין געגאַנגען אין די הויזען, אַזוי לאַנג ווי איך בין געווען פון אויבען, האָב איך זי געהאַלטען פאַר דער צוים, איז נאָך געווען האַלבע צרות, נאָר זינט זי איז געקומען צו דער מאַכט, זאָל גאָט שומר ומציל זײַן — העי'ט, יודען, סאַרע געברענטע צרות איך האָב פון מײַן יענטע ביילע, די היטלעריסטקע...

אַנימעלטען, איך קום אַהיים, געהט מײַן יודענע אַנגעטאָן אין אַ ברוינע בלוזקע. פרעג איך זי:

— יענטעלע, וואָס עפּעס אַ ברוינע בלוזקע?

ענטפערט זי מיר: ערשטענס, נישט יענטעלע, איך הייס נישט מעהר יענטע.

— ווי דען הייסטו?

— יענטע, זאָגט זי, איז שוין געשטאָרבען.

— „ברוך דיין אמת", האָב איך געענטפער'ט

— און בעגראָבען האָט מען זי אויך?

— געשטאָרבען און בעגראָבען — פון הײַנט־אָן הייס איך — יאַדוויגאַ.

— יאַדוויגאַ? אויב דו הייסט יאַדוויגאַ, וועט דאָך מסתמא די סטרודשקע הייסען — יענטע!... און וואָס עפּעס, מאַדאַם יאַדוויגאַ אַ ברוינע בלוזקע?

— ווייל הײַנט, זאָגט זי, איז מאָדערן „ברוין".

און דאָ איז מײַן יענטע — יאַדוויגאַ אַרויס מיט לשון:

— הער מיך אויס, האָט זי זיך אַוועקגעשטעלט אין אַ „באַפעלעך־פּאָזע". פון הײַנט אָן בין איך פיהרער אין אויבען, פון הײַנט אָן נעהם איך איבער די מאַכט. דײַן מענערישע ממשלה איז געענדיגט.

— וואָס הייסט? וואָס הייסט דו נעהמסט איבער די ממשלה? און וואו איז דײַן וואָרט, וואָס דו האָסט מיר פאַר דער חתונה געגעבען, אַז דו העסט זײַן צו מיר אַ מלאך?

— איך האַלט נישט פון „תורה שבעל פה" — האָט זי געענטפערט.

— ס'שטעהט דאָך אָבער בפירוש „והוא ימשול בך!"

— כ'האַלט נישט פון „תורה שבכתב" — האָט זי מיט חוצפּה געענטפערט.

— בּיזט דאָך אַן אַפּיקורס!

— אַזוי איז עס. פון הײַנט אָן, בּיזטו בײַ מיר אויס מאַן און געזעג!

זינט מײַן יענטע האָט איבערגענומען די מאַכט האָב איך אַ גיהנום אין שטוב, זי שעלט און שלאָגט, האַקט און בראָקט, טוט אָן אָהן דין און אָהן משפּט — היטלער אויסן אויג!...

קודם כל האָט זי זיך גענומען צו „ריינגען" מײַנע קעשענעס. יעדע נאַכט פיהרט זי אַדורך אַ „רעוויזיע" אין... מײַנע הויזען, און וואָס זי געפינט — קאָנפיסקירט זי. קיין לעבעדיגען גראָשען לאָזט זי מיר נישט איבער.

זאָג איך צו איהר: יענטעלע, וואו איז יושר?

— אויף יענער וועלט — האָט זי געענטפער'ט.

אַ צווייט מאָל, איך קום אַהיים, דערלאַנגט זי מיר די וואַליזקע מיט'ן טלית־זאַק און זאָגט מיר די טיר — זײַ מוחל, און טראָג דיך אָפּ פון דאַנען.

— וואָס הייסט, איך זאָל מיך אָפּטראָגען? דאָ איז דאָך מײַן היים! מײַן פּראַצע!! מײַן בלוט! איך האָב דאָך שווער און ביטער געהאָרעוועט דערויף! דאָ זענען דאָך מײַנע קינדער דערצויגען דאָ אין דער היים האָב איך דאָך אַדורכגעמאַכט אַלע מײַנע פרייהען און לײַדען — וואָס עפּעס פּלוצלונג פערלאָזען מײַן היים, פאַרוואָס?

— אויב דו וועסט נישט געהען מיט גוטען, וועסט דו געהען מיט בייזען און אין איין מינוט, האָט גענומען פליהען ס'יום־טובדיגע געפעס, דער טאָפּ איינגעמאַכטס, די קעהר־בערשט און ס'לאָקשען־ברעטל.

בין איך דאָך צו צום פענסטער און געוואָלט שרייען: געוואַלד, מ'שלאָגט יודען, האָט זי מיר פערהאַלטען ס'מויל — שרייען נישט! די שכנים דאַרפען נישט וויסען, וואָס אין אונזער'ע ד' אמות קומט פאָר.

האָב איך זי געפאָדערט לדין, צו אַ דין־תורה און גענומען אויסגיסען מײַן ביטער האַרץ, האָט זי געענטפער'ט: ס'איז „גרויל פּראָפּאַגאַנדע", אַז זי איז גאָט די נשמה שולדיג, אַז דאָס וויל איך זי באַר „קאָמפּראָמענטיר'ען" פאַר דער עפענטליכקייט

— און וואָס זענען די בײַלען אויפ'ן קאָפּ, און די בלויע צייכענס אונטער די אויגען?

אָבער וואָס העלפען מײַנע טענות, אַז יענטעל איז בײַ דער מאַכט. אַז יענטעל איז פון אויבען, ליג איך טאַקע ביין איילען אַרצה.

דאָס ערגסטע איז אָבער דאָס, וואָס יענטעל האָט אויסגעטון דאָס שעהם־היטעלע, דאָס וואָס זי פלעגט אַמאָל טון אין צאַפּאָט און אין קרעניצע, טוט זי הײַנט פרייי אין פּראַנק.

איך קום אַהיים שפּעט בײַנאַכט, איך וויל אַרײַנגעהן אין שטוב, ענטפערט מיר די דינסט: מ'קאָן נישט אַרײַנגעהן.

— פאַרוואָס קאָן מען נישט אַרײַנגעהן?

— די מאַדאַם שטודירט.

אַזוי געהט עס כסדר. ווען איך קום אַהיים, מוז איך וואַרטען ביז דער געשטיפעלטער שייגעץ געהט אַוועק.

פרעג איך מײַן יודענע: יענטעלע, וואָס טוט דאָ בײַ דיר דער שייגעץ יעדען אָוונד?

— כ'שטודיר, האָט זי געענטפער'ט.

— דו שטודירסט? וואָס שטודירסטו, יענטעלע?

— „ראַסען־טעאָריע" שטודיר איך — האָט זי געענטפער'ט.

איצט, רבותי, בין איך אַנטלאָפען פון מײַן ווײַבס היטלעריסטישען גיהנום.

וואָס טו איך איצט? איצט פיהר איך אַ באָיקאָט־אַקציע, אַלץ וואָס שטאַמט פון מײַן יענטען, באָיקאָטיר איך, איך וועל פריהער נישט אָפּשטעלען מײַן באָיקאָט־אַקציע. ביז מײַן יענטעל וועט נישט אויפהער'ן צו שטודירען די „ראַסען־טעאָריע"...

אַ, הערט איהר, רבותי, האָב איך אַ ווײַבעל — היטלער אויסן אויג!...

די ברכה פון דער ערד

אַ קאַפּיטעל פון ראָמאַן „אויף פעלדער" פון יודישער קאָלאָניזאַציע אין ראַטענפערבאַנד

פון פּרץ הירשביין

אַ הייסע זון האָט העליש געלויכטען און אָפּגעזויגט דעם רחבותדיגען קרימער סטעפּ, מאַמעערד האָט איהר געשענק איבערגעגעבען צו די פון לאַנגיאָן פערפרעמדטע קינדער; אַ סך, גאָר אַ סך זחיצען־קערנדלעך האָט די אַרויסגעריסענע צו די אומגעדולדיגע יודישע איבערוואַנדערער.

כּאַסיע אַסטראָווער איז פאַר די עטליכע חדשים אין קרימער סטעפּ ניהעריגער און ברייטער געוואָרען; איז צעצוויגט געוואָרען. זי האָט גרויס בענקשאַפט נאָך איהרע צוויי זיהן און איין טאָכטער. וואָס זענען איבערגעבליבען אין שטעטל און האָבען קיין חשק נישט געהאַט, אפילו איצטער, צו קומען און זעהן ווי קרימער סטעפּ האָט זי אַ מאַמע פערנומען די יודישע איבערוואַנדערער. כּאַסיע אַסטראָווער און איהר מאַן שמערל דער מלמד, צו ביידען האָט זיך קרימער הימעל אַיינגעקליבען אין די אויגען אַריין און קרימער ברוינער סטעפּ — אין פּנים אַריין. דייער שטוב האָבען גוטע פריינט „פאַר די אויגען" געצויגען פון דער ערד אַרויס". אַלע האָרעפּאַשניקעס זענען צוהילף געקומען דער „מאַמע־כּאַסיע" זי זאָל צו ווינטער־צו האָבען אַ דאַך איבער׳ן קאָפּ.

איצטער, אין דער הייסער זון פון קרימער מיטוומערדיגען האַלבען טאָג, האָט זי דעם אָטעם אָפּגעכאַפּט, אין סאַמע מיטען גאַס פון יונגען, יודישען דאָרף, האָט זי לאַנען אַראָפּגעצויגען צו זיך און געטוליעט צום האַרצען:

— קום צו מיר, לאַנע, האָסט דאָך שוין באַלד זיך פון די כּוחות אַרויסגעשלאָגען; קום, זיץ דאָ אַ ווײלע, הער ווי די קאָסילקע שעכט עס די תבואה; גאָר נישט צום גלויבען... איך זאָג דיר, לאַנע, אַז אַפּטמאָל ווילט איך אַליין נישט — צי בין איך גאָר אויף דער וועלט! אָפּטמאָל דוכט מיר אויס, אַז אין צייט פון מלחמה און פּאַגראָמען בין איך אומגעקומען, און דאָס וואָס איך זעה מיט מיינע אויגען איצטער — איז דאָס נישט מיט כּאַסיע שמערל דעם מלמד׳ס אויגען... צי איז דאָס דאַרטען טאַקע מיין שטוב אויף מיין ערד? צי זענען עס דאַרטען יודישע פעלדער, וואָס מען שניידט... צי איז דאָס טאַקע יודישע ערד און קיין בלוט וועט שוין דאָ נישט פערגאָסען ווערען? וואָס זאָגסטו, לאַנע, זענען מיר שוין טאַקע אויסגעלייזט געוואָרען פון אַלע צרות און אַלע יסורים, וואָס האָבען געלויערט אויף אונז? וועלען שוין טאַקע מעהר קיין פּאָגראָמען נישט זיין?...

מאַמע־ערד האָט אַ געשענק אַרויסגעטראָגען די יודישע איבערוואַנדערער, — אַ סך, גאָר אַ סך ווייצען־קערנער און רייפע זאַנגען, אויף הויכע שטרויען געגרייט. שניידען האָט מען בעדאַרפט די דערשטאַנענע תבואה — איז נישט צו אַלעמען גלייך געווען דער ערשטער שניט. דער סטעפּ איז מיט׳ן האַמער איבעראייגעם געבונדען און אויף די פעלדער שלעפּען פערד, שלעפּען אָקסען די שנייד־מאַשין, וואָס כּיטשלען מיט אַ שטאָלענעם געמורמעל די ווייצען־שטרויען און די זאַנגען פאַלען געשאַכטענע צו דער ערד, ביי לאַנען האָט עס אַ געדרודער אין בלוט אַרויסגעוויזען;

— נישט אַזוי האָט זי דערוואַרט דעם ערשטען שניט. איהר אַליין איז אומקלאָר געווען — ווי אַנדערש ס׳האָט בעדאַרפט זיין. אפשר האָט די גאַנצע יוגענט בעדאַרפט טאַנצען פאַר׳ן דערשטאַנענעם פעלד; אפשר האָט מען בעדאַרפט אין כאָר זינגען און אויסזינגען דעם זינגען פון אַן ערשטלינג־פעלד. וואָס האָט צו יודישע פויערים געגעבען די שפע.

ווען כּאַסיע אַסטראָווער האָט לאַנען געטוליעט צו זיך און געפרעגט, צי דאָס אַלץ איז אויף דער וואהר — האָט לאַנע געהערט כּאַסיעס ווערטער און אַליין נישט בענומען דייער קלאָרען זינען, ס׳איז געווען די צייט ווען ס׳רוב איבערוואַנדערער, וואָס זענען חדשים־לאַנג אומגעגאַנגען אַרום די פעלדער, באָרוועסע מיט ליידיגע מאָגענס; קיינמאָל צו זאַט נישט דערעסענע. און געקוקט צום פעלד, וואו ווייצען־זאַנגען האָבען געהאַלטען אין קוועלען — אפשר האָט דעמאָלט דאָס רוב איבערוואַנדערער נישט געזאָגט פון אַ שניט־צייט, ערשטער שניט!... אַזויפיל דורות אַוועק און דער יוד האָט נישט געזאָגט פון קיין אייגען פעלד.

— ס׳איז אַ גרויסער נצחון, — האָט זלמן קאָסאַי גאָר אומגעריכט אַריינגעטענה׳ט צו וואַזוע ברעזער, בעת ביידע האָבען נאָכגעשפּרייזט די אָקסען, וואָס האָבען געשלעפּט די שנייד־מאַשין. — איצטער האָב איך אמונה אין דער מלוכה; ס׳איז גלייך ווי איך האָב אמונה אין אַ כּוח, וואָס איז איבער מיין שכל משיג צו זיין... איהר שווייגט, חבר ברעזער? איהר זייט אומעטיג. חבר ברעזער, באַשר איהר האָט אַמאָל אויפגעקויפט הונדערטער וואַגאָנען תבואה, ביי די אַרומיגע פויערים און איצטער בעדאַרפט איהר אַליין גאָר זיין אַ פּויער... וויפיל בעדאַרף האָבען אַ מענש, חבר ברעזער? נישט מעהר וויפיל דאָס פעלד גיט דאָ אַ יעדערען, אַ יוד האָט עס תחילת בעדאַרפט פערשטיין, און זיך נישט יאָגען נאָך עשירות.

וואַזוע ברעזער האָט זיך צוגעהערט מיט כוונה צו קאָסאַיס ווערטער, וואַזוע ברעזער, מיט זיין אָפּטען שווייגען, איז נישט מערקוויגע אָנגעזען גלאַט אַזוי ביט בעמערקטערהייט, ווער ס׳האָט אין איהם דערקענט דעם קלאַסען־שונא, דעם בעהאַלטענעם קולאַק; און ווער ס׳האָט אין איהם דערקענט דעם אייגענעם גורל — אַ גורל פון אַ פערמשפּטען. די קאָוואַלסקיס האָבען קיינמאָל נישט געהאַט קיין מיטלייד מיט די ברעזערס, אפילו רייזעל קאָוואַלסקי, די מאַמע. וואָס האָט אַזוי אויסגעקוקט, אַז לאַנע ברעזער זאָל זיין גוט געניגט צו איהר זון בערע — אפילו זי האָט אין וואַזוען געזעהן נאָר דעם אַמאָליגען גרויסהאַלטער. געוועזן אָבער אַנדערע, וואָס כאַטש אַליין האָבען זיי אַנגעוואָרען דעם חשק צו קעמפען מיט דער הערשאַפט פון אויפגעקומענעם האָרעפּאַשניק — האָבען זיי פונדעסטוועגען מיטגעכיהלט מיט אַזעלכע ווי וואַזוע ברעזער, וואָס האָבען נישט געוואָלט גלאַט אַזוי זיך נעהמען און אונטערגעבען, זלמן קאָסאַי איז אָפּטער געשטאַנען צווישען די צוויי פערשידענע קאַטעגאָריעס. ער האָט מיט ביידע צדדים מיטגעפיהלט. איצטער איז געווען אַ שעת הכּושר צו פּרובען וואַזוע ברעזערן אַ מונטער טון; דערמאָנען איהם אַז „ס׳איז בעסער דער לעבעדיגער מערעשקע ווי דעם טויטען לייב"...

— האָט נישט געזאָגט דער חכם אין משלי: „געה שטיק פוילער, לערן זיך ביי דער מערעשקע, און זעה ווי זי גרייט אָן אויף ווינטער איהר שפּייז..."

דאָ האָט וואַזוע ברעזער זיך נישט געקענט איינהאַלטען; האָט אַ לאַך געטאָן און געזאָגט:

— אַוודאי, ווער ס׳וויל זיך בענוגענען מיט דעם וואָס די מערעשקע בענוגענט זיך — איז אַזוי וואויל צו־נ׳איהם.

— און אייער טאָכטער, חבר ברעזער?

— מיין טאָכטער וועט זיך אויך נישט בענוגענען מיט דעם וואָס אַ מערעשקע בענוגענט זיך. איהרט זעהן, אַז די קאָוואַלסקיס, צו וועמען אין די הענט די מלוכה האָט אונז איבערגעגעבען — זיי וועלען זיך נויך מיט דער צייט אַרומזעהען, אַז אַ מענש איז נישט קיין מערעשקע...

וואַזוע ברעזער איז פאַרט געווען דער איינציגער, אין וועמעס בלוט דער שטאָלענער געקלימפּער פון די שנייד־מאַשינען אויף די צייטיגע פעלדער האָט נישט געפאַרבען זיינע באַקען רויט, — ווי די קרומער זון האָט זיינע בלאַסע באַקען נישט געברוינט, אָבער בכלל האָט דעם אַגראָנאָמס אָזואָג, מען זאָל אַנהויבען שניידען די ווייצע־פעלדער, אַלע מען אויפגעוועקט, דער גוטער חבר לערנער אַליין האָט מיט אַ מינע פון נצחון אַלעמען אין דאָרף בעטראַכט, בשעת ער האָט אָנגעזאָגט די בשורה אַז שניט־צייט אין יודישע פעלדער האָט זיך אָנגעהויבען. פערד און אָקסען, פרעמדע און אייגענע, זענען אויפגעוועקט געוואָרען צום געראָטענעם שניט די ריפּקייט אין פעלד האָט אָנגעפילט מיט צייטיגקייט דעם אַלט־יונגען יודישען פויער.

נאָטע קרעטשמער, דער גרויסער בעל־בטחון ער האָט פערקאַשערט די הויזען ביז איבער די קני און איז אומגעגאַנגען אין פעלד צווישען די בערגלעך אָפּגעשניטענע תבואה; איהם האָט זיך אויסגע דוכט, אַז אין אַ פּלאַך, אָפּגעלאָפען וואַסער איז ער אַריין, וואו לעבעדיגע פיש — העכט און שלאַיען, זענען געבליבען ליגען פערחלשטע. אין איהם האָט דערוואַכט דער היימישער בעקער; און געהעריג צווישען די אָפּגעשניטענע ווייצען, — האָט עס איהם געשמעקט מיט פרישען ברויט.

די קאָוואַלסקיס זענען געגאַנגען שניט־צייט אַנטקעגען, ווי סע געהען גאָר אַלט־געזעסענע פויערים, פאַר וועמען שניט־צייט איז שוין די בעלוינונג פאַר שווערער מיה; האָפענונג אויף האַטקייט; די אַלט־געזעסענע פויערים, וואָס דערקענען אין די נייע קערנער די זריעה פאַר נייע האָפענונגען און צוטרוי צו אייגענער האַרעוואַניע. ווייל ביי די קאָוואַלסקיס איז דאָס איבערגעהן צו דער ערד געווען דער גלייכסטער וועג אין דער נייער צייט; אַ וועג, וואָס האָט געפיהרט די בעפרייטע ביים האַנט, ביי זיך אין קוושניע האָבען די קאָוואַלסקיס פערריכט די קאָסילקע. די קוזשניע איז געווען דער נאַטירליכער צוגאַב צום פעלד. ווען די קאָוואַלסקיס זענען אַריין אין די דערשטאַנענע תבואות; ווען דאָס דערשטאַנענע פעלד האָט אַ ציטער געטון צום קלאַנג פון שורות שווער־מעסערליכען, און אונטער־געשניטענע, מיט קערנער אָנגעלאָדענע ווייצען־זאַנגען זענען געפאַלען מיט פלאַטערדיגען גערויש — האָבען, סיי לייזער דער שמיד און סיי זיין זוהן בערע, אין דעם געזעהען אַ נצחון פון געשמידטע שטאָל; אַ נצחון פון האַמער... בערע האָט אַ שוויגערודיגער און מיט שווערען ערנסט נאָכגעשפּרייזט זיינע פערד, וואָס האָבען געצויגען די קאָסילקע דורכ׳ן איבערגעזעטיגטען פעלד.

רייזעל קאָוואַלסקי האָט געזוכט אַ שעת־הכּושר צו פערוואַרפען עטליכע ווערטער צו לאַנען:

— חברטע ברעזער, דו זעהסט ווי דאָס פעלד ווערט יעדער אָפּען און איינגאַנצען נאַקעט... נישט סומנע אַביסעל? ס׳פעלד איז פריהער מיט די תבואות געווען אַנ׳אייגענס, און איצטער איז דאָס שטעכעדיג... נישט אַזוי, חברטע ברעזער? אם ירצה השם ווינטער־צו, וועט׳ן האָבען אַ ביסעל מעהר צייט איינס פאַר׳ן אַנדערן. ווייסט, לאַנע, אַז פון נייע מעהל בעדאַרף מען ווייסען ווי צו באַקען ברויט, אַז מען ווייסט נישט ווי אומצוגעהן אַרום אַזאַ ראש טשינע, — פאַלט דאָס ברויט איין. נאָר וואָס בעדאַרף איך דיך לערנען? איך בעדאַרף זיך שוין ביי דיר לערנען. כאַ־כאַ־כאַ...

לאַנע האָט פון איהר פּנים געוואָלט אַרויסטיילען בערעס פּנים, זי, רייזעל, די בערעדעוודיגע — האָט שוין געהערט פאַר לייזער דעם שמיד און פאַר איהר זון בערע, צייטענווייז האָט לאַנע געוואָלט רייזעלס ווערטער צוטיילען בערען; פון רייזעלס נאַטירליכער, מוטערליכער פריינדשאַפט צו איהר, לאַנען, — האָט לאַנע צומאָל געוואָלט צושרייבען אַ טייל צו בערען.

— איהר, חברטע רייזעל, רעדט שוין פון ווינטער; מיר האָבען דאָך נאָך אַ שטיק זומער. אפשר וועלען מיר גאָר ביידע אַ בשותּפותדיגען ברויט באַקען פון דעם ערשטען מעהל.

(ווייטער זעה 19־טע זייט)

ווי מען האָט אַמאָל געפּייניגט

און אַרויסגעטריבן יודן פון בראַנדענבורג

דער גרעסטער צאָרן איז אויסגעגאָסן געוואָרען אויפ׳ן יודישען פינאַנץ־מיניסטער ליפּאָלד. — זיין מערטירערישע קאַריערע און זיין בימערער סוף. — אַ טרויריג קאַפּיטעל יוד. געשיכטע אין דייטשלאַנד

פון י. שטעגער

אין אָנפאַנג פון 16־טען יאָהרהונדערט האָבען די יודען אין פירשטענטום בראַנדענבורג, אַ טייל פון פרייסען, גענאָסען אונטער׳ן שוץ פון קורפירשט יאָאַכים דעם ערשטען, וועלכער האָט זיי געגעבען אַ רייהע וויכטיגע פּריווילעגיעס, וואָס האָבען לייכטער געמאַכט זייער קאַמף פאַר עקזיסטענץ און יענעם לאַנד. די גלחים און די באַבעל־לייט האָט דאָס שטאַרק פערדראָסען, און זיי האָבען געוואַכט מיסלען און געלעגענהייטען ווי אַזוי פון די יודען פטור צו ווערען. אין יאָהר 1510 האָט זיך דאָס זיי טאַקע איינגעגעבען, פאַרגעקומען איז עס אַזוי:

פון אַ דאָרפישען קלויסטער האָט מען אַרויסגעגנב׳עט „דאָס הייליגע ברויט", דער סימבאָל פון יעזוס׳עס קערפּער. שפּעטער האָט מען געפונען סיי די גבבה, סיי דעם גנב. דער בישאָף האָט געגען איהם פערפיהרט אַ פּראָצעס, און כדי אָפּצוראַטעווען זיין לעבען, האָט ער זיך „מודה" געווען, אַז די יודען האָבען איהם צוגערעדט דערצו, און אַז ער האָט דאָס „הייליגע ברויט" פערקויפט צו איינעם רב שלמה, וועלכער האָט עס צושניטען און דערביי האָט דערפון געשפּריצט דאָס בלוט פון קריסטוס׳ן. די שטיקער פון דער בלוטענדיגער „האָסטיע" האָט ר׳ שלמה צושיקט צו פערשידענע יודישע קהלות פון בראַנדענבורג. מען האָט גלייך צונויפגעזאַמעלט אַרום 50 יודען פון די בעטרעפענדע שטעט, און מען האָט זיי אָנגעקלאָגט אין „האָסטיען־שענדיגונג", כדי זיי זאָלען זיך מודה זיין, האָט מען די אָנגעקלאָגטע געמאַטערט אויף דער פּייניגונגס־מאַשין, געבראָכען דייערע גלידער און געריסען פון זיי שטיקער פלייש. אַ צאָהל זענען געשטאָרבען בעת דעם פּייניגען. די איבעריגע האָבען זיך דערקלערט „שולדיג" אין דעם פערברעכען, וועלכע זיי זענען קיינמאָל נישט בעגאַנגען, כדי פּטור צו ווערען פון די שרעקליכע ליידען. די 38 לעבעדיג־געבליבענע האָט מען פערמשפּט צום טויט. מען האָט זיי צוגעזאָגט, אַז אויב זיי וועלען אָננעמען דאָס קריסטענטום, וועט מען זיי טויטען אויף אַ לייכטערען אופן. זיי האָבען זיך אָבער אָפּגעזאָגט פון דער „טובה", און מיט ווידוי און קאַפּיטלעך תהלים אויף די ליפּען זענען זיי פערברענט געוואָרען, נאָכדעם ווי מען האָט זיי אויף־הויט־ביי, שוין נאָך דעם אורטייל, שטאַרק געפּייניגט אויף דער מאַטער־מאַשין. דער קורפירשט האָט דאַן אַרויסגעגעבען דעם בעפעהל צוליב צוטרייבען אַלע יודען. זיין בעפעהל איז פּונקטליך דורכגעפיהרט געוואָרע, און קיין איינציגער יוד איז מעהר נישט פערבליבען אין פירשטענטום בראַנדענבורג.

דעם אמת׳ען גנב פון „הייליגען ברויט" האָט אָבער געפּייניגט דאָס געוויסען, וואָס צוליב איהם זענען אַזוי פיל מענשען אומגעקומען, האָט ער זיך מתודה געווען פאַר׳ן גלח אויף זיינע זינד און האָט איהם דערצעהלט דעם גאַנצען אמת, ווי אַ פרומער קאַטוילישער גייסטליכער, האָט דער גלח זיך געווענדעט צום בישאָף, וועלכער האָט געהאַט אַ האַנט אין דעם טויט פון די אומשולדיגע און אין דער אויסוויזונג פון די יודען, האָט דאָס איהם, פערשטעהט זיך, נישט געשמעקט, און ער האָט דעם גלח געהייסען שווייגען. האָט אָבער פּאַסירט, אַז דערזעלבער גלח איז אַוועק פון קאַטוילציזם און ער איז געוואָרען אַ פּראָטעסטאַנט. איצט האָט ער שוין קיין מורא נישט געהאַט פאַר׳ן בישאָף, און אַזוי אַרום איז בעקאַנט געוואָרען דער ריינער אמת וועגען דער „האָסטיען־שענדיגונג" און מכח דער אומשולדיגקייט פון די יודען.

דעם קורפירשט׳ס נאָכפאָלגער, זיין זוהן יאָאַכים דער צווייטער, האָט אין יאָהר 1539 צונויפגערופען אין פראַנקפורט־אַם־מיין אַ פערזאַמלונג פון אַלע פּראָטעסטאַנטישע פאָרשטעהער. דאָרט איז אויך געווען מעלאַנכטאָן, איינער פון די הומאַניסטען די קעמפער פאַר פרייהייט און וויסענשאַפט אין דער צייט פון מיטעל־אַלטער און בעת דער רעפאָרמאַציע אויף יענער פערזאַמלונג איז ער אַרויסגעטראָטען מיט דעם גאַנצען אמת וועגען דעם בלבול, צוליב וועלכען די יודען האָבען אַזוי געליטען, און אויפגעפאָדערט דעם קורפירשט, אַז ער זאָל די עולה גוטמאַכען, און דאָס האָט געמיינט איינלאַדען די יודען, אַז זיי זאָלען ווידער קומען קיין בראַנדענבורג און זיך דאָרט בעזעצען.

די פּראָטעסטאַנטען, וועלכע האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט נישט קיין קלענערער פיינדשאַפט צו יודען, ווי די קאַטאָליקען, האָט דאָס זעהר נישט געשמעקט. יאָאַכים האָט אָבער געהאַט פּלענער צו באַלעבען דאָס לאַנד, צו בויען נייע פעסטונגען און שלעסער, האָט ער זיך נישט צוגעהערט צו די אַלע פּראָטעסטען און צוריקגערופען די אַרויסגעטריבענע יודען. אַ גרויסען טייל פון דער בוי־אַרבייט האָט ער שוין געהאַט אָנגעהויבען. די קאַסע איז געווען ליידיג, און זיינע חובות — זעהר גרויסע. דער צוריקקעהר פון די יודען האָט געמיינט אַריינברענגען נייע פינאַנצען אין דער מלוכה־קאַסע, ווייל פאַר דער פּריווילעגיע צוריקצוקומען קיין בראַנדענבורג האָבען די געראַטען בעצאָהלען 42 טויזענט רייכסטהאַלער. אַחוץ דעם, זענען זיי אויך געוואָרען אַ קוואַל פון פערשידענע שטייערען. איז, נישט געקוקט אויף די פּראָטעסטען אפילו פון מאַרטין לוטער׳ן אַליין, האָט דער קורפירשט זיך נישט געוואָלט שיידען מיט אַזאַ געלד־קוואַל, און ווידער האָבען זיך בעזייצען אין זיין לאַנד יודען, וועלכע האָבען געקראַגען צו זאָגען אויף אַ סך מעהר פרייהייט, ווי זיי האָבען גענאָסען אין אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער.

צווישען די יודען, וועלכע האָבען איינגעוואַנדערט קיין בראַנדענבורג, האָט זיך אויך געפונען די משפּחה פון יודעל הלוכים פון פּראַג. ער האָט זיך בעזעצט אין בערלין, און זיינע דערוואַקסענע זיהן האָבען אָנגעפאַנגען צו פיהרען פערשידענע געשעפטען. דער פעהיגסטער פון זיי איז געווען ליפּאָלד, וועלכער האָט, אַ דאַנק זיין קלוגשאַפט און ענערגיע, זיך גאַנץ שנעל אַזוי אַרויפגעאַרבייט, אַז ער האָט געקראָגען צוטריט צום קורפירשט אַליין, און דער פּראַגער אימיגראַנט האָט געגעבען עצות יאָאַכים׳ען ווי אַזוי אָנצופילען זיין ליידיגע קאַסע. יאָאַכים איז בטבע געווען אַ גוטמוטיגער און צוגעלאָזענער מענש, אַ נאָכגעביגער און פול מיט צוטרוי צו אַלע די, וואָס האָבען איהם אַרומגערינגעלט. דער כיטרער ליפּאָלד האָט געוואוסט ווי אַזוי דאָס אויסצונוצען, און דער קורפירשט האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט דורכצופיהרען פאַר איהם אַ רייהע טראַנזאַקציעס, וועלכע האָבען זיך איינגעגעבען נאָך מעהר ווי דער הערשער אַליין האָט דערוואַרט. אויס דאַנקבאַרקייט האָט דער קורפירשט איהם געגעבען געוויסע פּריווילעגיעס. וואָס קיין אַנדערע יודען האָבען נישט געהאַט. נאָך מעהר: ער האָט ליפּאָלד׳ן בעשטימט פאַר׳ן הויפּט איבער אַלע יודען פון בראַנדענבורג. זיין אויפגאַבע איז געווען איינצומאָנען ביי זיי שטייערען, פערהאַנדלען מיט יודען פון אַנדערע לענדער, וויפיל זיי זאָלען בעצאָהלען פאַר אַ הערלויבניש זיך צו בעזעצען אין פירשטענטום, און זעהן, אַז קיין געלד זאָל פון לאַנד נישט אַרויסגעפיהרט ווערען. ליפּאָלד האָט דערפילט זיינע פליכטען מיט גרויס פּינקטליכקייט און יושר, וועלכעדיג אַרויסווייזען יאָאַכים׳ען זיין געטריישאַפט צו איהם, האָט ער ביי די יודען געריסען געפעהרליך הויכע שטייערען, און כדי די סומעס נאָך גרעסער צו מאַכען, פלעגט ער אַ היבש ביסעל צולייגען פון זיין אייגענער קעשענע. יאָאַכים האָט איינגעזעהען, אַז די אַלכעמיסטען, וועלכע האָבען איהם צוגעזאָגט צו מאַכען גאָלד פון פּשוט׳ן מעטאַל, האָבען גאָרנישט אויפגעטאָן, אָבער ליפּאָלד ברענגט אַריין וואָס אַמאָל אַלץ מעהר גאָלד אין זיין קאַסע. און זיין צוטרוי צו דעם יודען איז נאָך מעהר געוואַקסען, און ער האָט איהם אויך איבערגעגעבען צו פערוואַלטען מיט אַ טייל פון זיינע פּריוואַטע אינטערעסען, דער עיקר מיט אויסטיילען שטיצע פאַר זיינע געליבטע.

(ווייטער זעה 18. זייט).

כוליע רשע'קע און זיינע בנים

כוליע בעגראָבט זיין פערמעגען

אויב מיר וועלן וויסן, אַז דאָ רעדט זיך עס וועגען יענע צייטען, ווען פאַר אַ דרייער האָט מען בעקומען אַ לאַבן ברויט, מיט וועלכען מ'האָט געקענט אַ טאָג איבערלעבען, פאַר פינף גראָשען אַ מאַנדעל אייער, וועלכע ס'האָבען געקויפט אָדער גבירים אָדער רבקה די שענקערין און פאַר אַ פיפציהן גראָשען אַ זייטעל קאַלבפלייש, וועלכעס מיר טעלמענשען האָבען געקויפט נאָר איין מאָל אין יאָהר — פורים צו דער סעודה — אויב מיר וועלן דאָס אַלעס וויסען, וועלען מיר ערשט ריכטיג פאַרשטיין, וואָס עס איז געווען פאַר כוליען זיין ערשטער, איינציגער, גראָבער און גרויסער צענער, וועלכען ער האָט בעקומען פון דער „בלויער מילך".

עס איז גרייליך מעגליך, אַז כוליע האָט, צו יענער צייט נאָך נישט פערשטאַנען, נאָך נישט געוואוסט אָפּצושאַצען דעם ווערט פון זיין פערמעגען, ס'קען אויך געמאָלט זיין, אַז ר'האָט דעם ווערט גאָר איבערגעשאַצט. — פאַקט אָבער בלייבט פאַקט: זייט כוליע האָט אויף זיין צופרעסענער הויט דערפילט די גלאַטקייט און דעם גלעט פון קופער, זענען ביי איהם די אויגען ווי גרעסער געוואָרען, דער קלעפּיקער קביל אין זיין מוח האָט זיך אָנגעהויבען אינטענסיווער צו בעוועגען און כוליע האָט אויפגעהערט זיך צו פיהלען עלענד און איבריג — זייט כוליע האָט זיך בעקענט מיט זיין צענער, האָט ער אין איהם געפינען אַ חבר, אַ פריינד.

זייט יענעם פרייטאָג, איז כוליעס יעדער אָטעמצוג געווען געווידמעט זיין שטומען פריינד, — דעם צענער, יעדער געדאַנק איז מיט איהם געווען אויסגעפילט, עס איז כוליען דאָך אַזוי פּלוצלינג פערענטפערט געוואָרען זיין ערשטע האַרבע קשיא: „וואו נעהמט מען געלד"?

אָט די פערענטפערונג איז איהם געגוג געווען אויף לאַנגע און גרויסע טעג, במשך פון אַ סך, אַ סך וואָכען, אַזוילאַנג, ביז אָט די פערענטפערונג איז, ווי פון צופילען בענוצען איהר, אָפּגעריבען און מטושטש געוואָרען, וואָסמאָל ווייניגער אָנזעהעוודיג און דער גלאַנציגע צענער, אַבשטאַט ווי ביז אַהער, ליב צו קיצלען זיין צופרעסענע הויט, האָט ער איהר אָנגעהויבען ווי רייצען, מאָהנען פאַרען אויפרעגען און שטעלען פאַר כוליע'ן פערגרעסערטע אויגען אַ בולטע און גרויס־אָנגעשריבענע, די צווייטע קשיא:

„ווי אַזוי מאַכט מען פון דעם געלד מעהר געלד ?"

האָבען זיך ווידער אָנגעהויבען כוליעס פערוואָגעלטע טעג, האָבען זיך ווידער כוליען געלאָזט פיהלען די עלענדע נעכט און אויפסניי האָט זיך אין זיין מוח די קלעפּיגקייט איינגעשטעלט און די אויגען זענען צוריק איינגעשרומפען, קלענער געוואָררען. נישט קיין פריינד מעהר איז זיין צענער איהם געווען — אַ שונא, אַ ביטערער, אַ בייזער, וואָס האָט קיין מנוחה נישט געלאָזט. אַ קראַנק, קאַפּריזנע קינד, וואָס לאָזט אויף אַ מינוט נישט די מוטער פון בעט, אָפּטרעטען. רק בעטאַפּען איהם, אָנריהרען, גלעטען, כאָטש יעדער ריהר טוט וויי, מוראַ'דיג וויי.

דער קליינער, בייזער שוסטעריל, וועלכער איז אין עצם, ווי יעדער אָרימאַן, געווען אַ גוטער מענש, בעמערקענדיג די תחילת'דיגע ענדערונג אין כוליעס געמיט, לעבעדיגערע אויגען און פרייערע בעוועגונגען, האָט עס איהם הנאה געטון און צושרייבענדיג עס דער ווירקונג פון דער צייט, פלעגט ער איהם, פון צייט צו צייט אויפמונטערען אויף זיין שטייגער:

— אָט אַזוי כוליע'ניגער כוליע! — אַרבייט, זיי פריילך, און מיט דער צייט, וועסטו זיך אויסרייבען און ווערען אַ סמאַטע! בעמערקענדיג אָבער ווי אָפּט כוליע פערפּאַהרט מיט זיין האַנד צו'ן זיין העמד און לייב און זעהענדיג די גרימאַסעס, וועלכע ער מאַכט דערביי יעדעסמאָל, האָט ער איהם שוין אָנגעהויבען אויף זיין שטייגער מיאוס צו קיבעצן:

— וואָס איז די מעשה, כוליע, וואָס דו האָסט לעצטענס בעקומען אַזאַ איידעלע הויט, וועלכע קען נישט פערנעהמען דעם מינדסטען ביס? — און איך, נאַר, האָב געמיינט אַז זי איז שוין אַזוי אויסגעאַרבייט ווי פּאַרדישער יוכט און פיהלט שוין מעהר גאָר נישט!

נו, האָט כוליע געקענט דערציילען, אַז איהם בייסט נישט זיין הויט, נאָר זיין איינציגער, זיין טייערסטער, זיין אַלעס אין לעבען?? האָט ער, כוליע, עס דען געקענט און ווער'עט פאַרמולירען?...

און... ווי'ע אַ צופאַל. דער גאַנצער לעבען כוליעס איז בעשטאַנען כמעט פון צופאַלען: על פי צופאַל, איז ער געגען דעם ווילען פון זיינע עלטערן געבוירען געוואָרען, דורך אַ צופאַל איז ער, ווי מיר וויסען, געראַטעוועט געוואָרען פון אַ פערפרירונג, צופעליג איז ער געקומען צו זיין ערשטען, איינגענעם געלד און על פי צופאַל, איז איהם פון דער דרויסענדיגער מחוץ זיין מוח'ישער וועלט אַריינגעדרונגען אַ געדאַנק אין קאָפּ: פטור צו ווערען פון זיין פייניגער — פון זיין רוהע־צושטערער:

עס האָט זיין הויכע, פינסטערע באַלעבאָסטע אין אַ קייגענאיבעריגען געוועלבעל איהם נאָך אַ פונט זאַלץ אויף באָרג געשיקט. זיין באַרפיסע־פוס האָט זיך אָן אַ צעבראָכענער פלאַש אָנגעשטויסען. שאַרף מוז זיין געווען דאָס גלאָז, אויב עס האָט געקענט אַזוי טיף איינשניידען אין דער גראָבער הויט פון כוליעס אייביג באַרפיסע פיס און פון איהם אַרויסלאָזען אַזאַ מענגע בלוט.

אָפּגעטעמפּט פון קליינערהייט אָן צו אַלע ווייטאָגען, גראָד, ווי צו בעליידיגונגען, האָט ער אויך איצט קיין ווייטאָג פון דעם צעשניטענעם פוס נישט געפיהלט. מיט מאָדנער הנאה האָט ער זיך איינגעקוקט אין דעם בלוט־ריטשקעלע, וואָס איז איהם אַרויסגעלאָפען פון דער אָפענער וואונד איבער דעם שמוציגען פוס און. עס איז אויסערגעוועהנליך גוט געווען צו פיהלען דעם בלוטס וואַרימקייט איבער זיין אָפּגעקיהלטען, צעשעדיגטען אבר.

לאַנג איז ער געשטאַנען און געקוקט זיך מיט זיין וואונד, וועלכעס שטער עס האָבען איהם, ווי אומאָנגענעהם געקיצעלט.

ערשט ווען די באַלעבאָסטע, נישט קענענדיג זיך דערוואַרטען אויף זיין צוריקקום איז איהם מיט כעס געגאַנגען אויפזוכען, און כוליע האָט געמוזט שוין, אויפן אָרט אָפּגעבען זיין תירוץ, האָט ער איהר אַקיגענגעשטעלט די צעבראָכענע פלאַש מיט אַ שאַרף אַרויסגעשטעקטען שפּיץ:

— אַ פוס, צעקאַליעטשעט!

נאַיין. געשלאָגען האָט זי איהם נישט, די פינסטערע באַלעבאָסטע; זי האָט נאָר מיט כעס אַרויסגעריסען פון זיין האַנד דאָס איינגעקויפטע זאַלץ און כוליע איז געבליבען מיט'ן צעבראָכענעם שאַרבען אין האַנד, וועלכער איז געווען דער גורם צו דעם שטעכעדיגען ווייטאָג, וועלכען ער האָט איצט, אפשר צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען אָנגעהויבען אַלס שטאַרקער און ישווימדיגער צו פיהלען.

כדי דעם ווייטאָג איינצושטילען, האָט כוליע אויסגעזוכט זיין צענער, — ער האָט איהם פעסט צוגעדריקט צו זיין אָפּגעער וואונד און ס'איז געשעהען אַ מאָדנע זאַך — דער צענער האָט זיין סגולה אָנגעוואוירען! נישט בלויז, וואָס ער האָט איהם די יסורים נישט איינגעשטילט, האָט ער דיינע אַזוי צו זאָגען, קערפּערליכע יסורים נאָך פערגרעסערט מיט דיינע גייסטיגע — די אַלטע קשיא: „ווי אַזוי מאַכט מען פון דעם געלד מעהר געלד". האָט זיך ווי איינגעגראָבען אין זיין אָפּגעניער וואונד, געוואָרען מיט בלוט בעפּאַרבט, מיט זיין בלוט און דער ווייטאָג האָט איצט מיט טאָפּעלטער קראַפט געקלאַפּט און גע'יסען ביים האַרץ און מוראַ'דיג געשטאָכען אין אַלע גלידער! און ווי וועלענדיג אָוועקוואַרפען פון זיך ווייט די יסורים, האָט ער געכאַפּט דעם פערבלוטיגטען צענער, אַריינגעוואָרפען איהם אין דער צעבראָכענער פלאַש און בעגראָבען איהם אויפן הויף פון זיין באַלעבאָס, דעם קליינעם ביידען שוסטערל.

וואָסערע אַנדערע כוונות כוליע האָט נאָך געהאַט ביים בעגראָבען זיין פערמעגען, צי סתם האָט ער געוואָלט דערפון פטור ווערען, אַזוי, ווי עס איז דאָ געוואָרען בעשריבען, צי גלאַט איז ער נאָך דערמיט אויסען געווען עס אויף אַ בעסער אָרט צו לאָקירען, אויף אַ זיכערען ווי עס איז געווען זיין צעפרעסענער קערפּער? — ווער קען עס וויסען?! אפשר איז ער אויסען געווען ביידע זאַכען, אפשר גאָרנישט. לייכטער איז איהם דערפון נישט געוואָרען. דער פוס, אייביג שמוציג, אייביג באָרפוס, און אייביג אין בעוועגונג האָט זיך שווער געהיילט, דער צענער איז געלעגען איינגעגראָבען און כוליע פלעגט אַלע נאַכט אַראָפּכאַפּען זיך פון זיין געלעגער, אויפגראָבען מיט אַ שוסטערישען מכשיר דעם קבר פון זיין פריינד און זיך אין איהם שעהןלאַנג איינקוקען און זיך מיט איהם אַדורכשמועסען אויף זיין שטייגער:

„דו ליגסט דאָ, מיין איינציגער, מיין אַלעס,, דו נישט בייז, דאָ ביזטו זיכער, דאָ האָב איך דיך אייביג, ביי מיר ביזטו נישט זיכער געווען, איך האָב דיך פערלירען געקענט". און דער צענער פלעגט איהם אַרויסוואונקען מיט אַ פּאַרבלוטיגט אויג דורכ'ן פעבלאָטיגטען, גרינליכען גלאָז פון זיין אָרון — די פלאַש און האָט איהם געמאַהנט מיט דבורים, וועלכע נאָר ער, כוליע האָט זיי פערשטאַנען:

„אָדער נעהם מיך אַרויס פון מיין קבר, אָדער לייג מיר צו נאָך וועמען! — אַליין איז מיר דאָ אומעטיג און שלעכט, גראָד ווי עס איז דיר אומעטיג און שלעכט אָהן מיר!"...

ווי גיך פליסט דאָס בלוט אין קערפער?

מעדיצינישע שמועסן

פון ד"ר מלך כמעלניצקי

עס האַנדעלט זיך דאָ וועגען אַ פראַגע, וואָס איז נישט נאָר אין אַלגעמיין אינטערעסאַנט, נאָר האָט אויך אַ געוויסען פראַקטישען ווערט פאַר דער מעדיצין, די כסדר'דיגע אַרבייט פון האַרץ־מוסקעל איז די קראַפט וואָס טרייבט דאָס בלוט אין קערפער. ביים טרייבען דאָס בלוט העלפען אַביסעל די בעוועגונגען פון'ם בויך און פון'ם ברוסט־קאַסטען ביים אָטעמען. מען גלויבט, אַז אויך די אַרטעריעס, וואָס צופיהרען דאָס פרישע, רויטע בלוט איבערן קערפער, העלפען אַביסעל טרייבען דאָס בלוט ווייטער, ווייל ווי נאָר די קראַפט פון האַרץ האָט אין זיי אַריינגעפּאָמפּט דאָס בלוט, ווערען די ענגער און צווינגען דורך זייער דרוק, אַז דאָס בלוט זאָל פליסען גיכער, ווייטער איז עס זיכער, אַז די מוסקולען העלפען אויך אַביסעל טרייבען דאָס בלוט אין די וועגען, אַלוא, אין די אָדערען, וועלכע פיהרען אָפּ דאָס טונקעלע אָפּגענוצטע בלוט צוריק צום האַרץ און צו די לונגען. די ווענטלעך פון די וועגען זענען דין און וויך און עס קענען דערפאַר אויף זיי ווירקען אַפילו שוין די נאָרמאַלע בעוועגונגען פון די מוסקולען, נאָך מעהר איז עס דער פאַל, ווען מען מאַכט פּלאַנמעסיגע שטאַרקע בעוועגונגען מיט די מוסקולען און דערפון נעהמט זיך טאַקע טיילווייז די גוטע ווירקונג פון גימנאַסטיק אויפ'ן אומלויף פון בלוט.

די הילף פון די אָטעם־בעוועגונגען, פון די אַרטעריעס און פון די מוסקולען ביים טרייבען דאָס בלוט איז אָבער נאָך אַלעמען אַ גאַנץ קליינע. מען רעכענט אַז זי מאַכט אויס סך־הכל נאָר צוויי פּראָצענט פון דער גאַנצער אַרבייט, און אפשר נאָך ווייניגער. כמעט די גאַנצע אַרבייט מוז מאַכען דאָס האַרץ און פון איהר אַרבייט הענגט דאָס אויך אָפּ ווי גיך דאָס בלוט לויפט אין נאָרמאַלען צושטאַנד, ווען מען אויך, שטיצענדיג זיך אויף אַזאַ אונטערזוכונג, קענען פעסטשטעלען ביי קראַנקע אויף וויפיל דאָס האַרץ אַרייבט שוין ביי די שוואַכע.

אַ סך זיכערע פאַקטען, וועגען דעם בלוט־אומלויף, און זיין געשווינדקייט האָט מען אויסגעפינען דורך פּראָבעס איבער חיות. ס'איז זיכער, אַז דאָס בלוט פליסט אין די אָדערען נישט גלייכמעסיג ווי שטראָם, נאָר אין פולסירענדע בעוועגונגען וואָס זענען ענליך צו די בעוועגונגען פון כוואַליעס אין ים. ווען דאָס האַרץ ציהט זיך צונויף און שטויסט אַרויס בלוט, ווערט די בעוועגונג גיכער, לאַנגזאַמער, דאַגעגען ווען דאָס האַרץ ווערט ברייטער אום אויפצונעהמען אין זיך אַ נייע פּאַרציע בלוט, אין די אַרטעריעס, וואָס זעבען נאָהענט צום האַרץ, פליסט דאָס בלוט גיך און שוין אַ סך לאַנגזאַמער אין די ווייטע און קליינע אַרטעריעס, דאָס בלוט פליסט, אַלוא, נישט גלייכמעסיג, נישט איין. אַלע טיילען פון קערפער מיט דער גלייכער געשווינדקייט אין די אָדערען פון ברוסט־קאַסטען פליסט אַ סך גיכער ווי אין די אָדערען פון קאָפּ און אין קאָפּ אַ סך גיכער ווי אין די פיס.

פונדעסטוועגן קען מען פאָרט וויסן ווי גיך דאָס בלוט בעוועגט זיך אין קערפער, ווען מען רעכענט אויס וויפל צייט עס נעמט, אַז די גאַנצע מאַסע בלוט וואָס דאָס האַרץ שטויסט אַרויס, זאָל ווידער צוריקקעהרען צום האַרץ, ביי חיות האָט מען דאָס געקענט פעסטשטעלען דירעקט מיט געוויסע איינריכטונגען און מאַשינקעס, ביי אַ פערד, וואָס האָט 39 קוואָרט בלוט געדויערט דער אומלויף פון בלוט 32 סעקונדען; ביי אַ הונט — 17 סעקונדען.

ביי מענשען האָט מען, נאַטירליך, קיין מאַשינקעס נישט געקענט בענוצען, מען האָט פאַר דעם צוועק אויסגעאַרבייט אַ מעטאָדע, ביי וועלכע די אונטערזוכטע האָבען געמוזט איינאָטעמען אַ בעשטימטען גאַז, מען האָט דערנאָך אונטערזוכט דאָס בלוט און דערפון געקאָנט בערעכענען, ווי לאַנג עס האָט געדויערט דער אומלויף פון גאַנצען בלוט.

דאָס איז אַ זעהר אומשטענדליכע און פערפּלאָנטערטע מעטאָדע און זי האָט דערפאַר נישט געקאָנט בעקומען קיין פּראַקטישען ווערט פאַר דער מעדיצין, כאָטש זי איז פּאַרלעסליך, מען גלויבט איצט, אַז אַ פּראַקטישען ווערט ביים אונטערזוכען קראַנקע וועט האָבען אַ נייע מעטאָדע, וועלכע מען האָט איינגעפיהרט ערשט אין דער לעצטער צייט און מיט וועלכען מען קאָן דאָסגלייכען אויף אַ פּאַרלעסליכען אופן פעסטשטעלען ווי גיך דאָס בלוט לויפט אין קערפער.

ביי דער נייער מעטאָדע שפּריצט מען אַריין אין בלוט אַן'אומשעדליכען כעמישען שטאָף וואָס האָט די אייגענשאַפט צו לייכטען אין דער פינסטער ווען עס ווירקט אויף איהם אַ בעשטימטער סאָרט שטראַלען, מיט דעם בלוט־שטראָם דערגעהט דער כעמישער שטאָף ביז צו די ליפּען און אויך זיי ווערען ליכטבאַר אין דער פינסטער, ווען עס ווירקען אויף זיי די שטראַלען, מען קאָנטראָלירט גענוי וויפיל צייט ס'האָט גענומען פונ'ם איינשפּרייצען ביז צום אויפלייכטען פון די ליפּען און דערפון קען מען בערעכענען מיט וועלכער געשווינדקייט דאָס בלוט לויפט אין קערפער.

אונטערזוכונגען מיט דער נייער מעטאָדע האָבען בעשטעטיגט דעם פאַקט, אַז דער אומלויף פון בלוט געדויערט ביי מענשען אין רוהיגען צושטאַנד איין מינוט, ביי פיזישער אַרבייט לויפט דאָס בלוט גיכער און דער גאַנצער אומלויף קען דאַן געדויערען בלויז צוואַנציג סעקונדען, עס קומט אויס, אַז אין רוהיגען צושטאַנד לויפט דאָס בלוט אין קערפער מיט דער געשווינדקייט פון 20 קילאָמעטער אָדער 22 טויזענד יאַרד אַ שטונדע און ביי דער אַרבייט קען עס לויפען נאָך דריי מאָל גיכער.

—:פ:—

זיי גרייט, דניאל, צום קריג!

פון ה. לייוויק*)

ער קומט — דער קריג דער נייער;
דניאל, מיין זוהן, גרייט אָן
דיין גוף פאַר קאַנאָנען־פייער,
ווייל עס שטעהט שוין און וואַרט דער קאַנאָן.

ביסט געווען אַזאַ נישט בעשיצטער
אַמאָל אין קיסרים'שע הענט;
ביזט אויף הפקר אַזוי אויך איצטער,
ווען אין לענדער רעגירט פּרעזידענט.

עס זענען זיך אַלע מתעסק,
פון ערשטען ביז לעצטען אין לאַנד —
דיין מונדיר, פון קנעפּעל ביז פאַסעק
זאָל אויסקוקען העלדיש־גאַלאַנט.

און אַזוי אויך — דיין ביקס און קוילען,
מען שיילערט, מען פוצט, מען שלייפט,
מען וויקעלט דיך אין ליגענס־קנוילען,
דיין יונג לעבען מען פערקויפט.

עס גרייטען דעם קריג פאַר דיר אַלע:
פּאַרלאַמענט, פאַבריק און קאַבאַק;
מען טראָגט אויף די הענד דעם נתעלה —
דעם היטלער — מלחמה־מאַניאַק.

ס'איז אַ וועהטאָג אַזוינס צו זאָגען,
אָבער דאָס איז דער אמת הייגט:
דער קעמפער אין בלוט ליגט צושלאָגען,
דיין שלעגער איז אַ נעכטיגער פריינט.

דער נעכטיגער פריינט פליקט פאַסען
פון אַלץ, שענדעט וואָרט, שענדעט בלוט,
שענדעט קלאַס, שענדעט פאָלק און ראַסע,
און זאָגט, ווי אלוקים: עס איז גוט:

אויף דיך וועט דער פריינט פעראַטען,
ווען ס'וועט קומען די רגע פון שלאַק,
ער פעראַט זיין אייגענעם טאַטען,
ווייל עס שפּאַנט איבער וועלט דער מאַניאַק.

דער נעכטען ליגט טויט שוין פערשוויגען,
מען פערגראָבט דעם געפאַלענעם: ליק!
זיצען מאַמעס שוין ווידער און וויגען
נייע זיהן פאַרן קומענדען קריג.

ביסטו דאָך אַ יחסן אַוודאי:
ביסט יאָהרען שוין פופציג פון חיג,
קענסט שוין פיהרען אַ גאַנצע בריגאַדע
און פאַלען דער ערשטער אין קריג.

און דיין נאָמען וועט ווערען בעהאַלטען,
ווייל דו שטאַמסט נישט פון אַריער־שטאַם
טראַגסט אַ גורל אויף דיך גאָר אַנ'אַלטען
און האָסט אויגען פון אַ יצחק־לאַם.

אָבער הערצער די חיה'שע שנאה,
צעוואַקסען האָט זיך ווי אַ ראַק,
איבער לענדער מיט גואל'שער מינע,
שפּאַנט, שפּאַנט דער מאַניאַק.

און די קלוגע — די לייט פון וויסען,
און די שעהנע — די לייט פון געזאַנג,
אויף דיין קאָפּ מיט זאַלבונגען גיסען,
פערשפּרייטען מיט בלומען דיין גאַנג.

זעה, האָפּטמאַן—דער ריכטער פון „וועבער"
צו בעגרייסטו, מיין זוהן, אַזאַ שפּאַס?—
איז געוואָרען אַ כבוד געבער,
אַ חנפה'ער פון נאַצישען גאַס.

און אין דיר, אַמעריקאַס הייזער,
פערשנאַשקעט ביי אַ גלעזעל ווין,
לאַכען אָפּ פון דיר אַ'ניקעל און דרייזער,
און דאַרפען דיינע לעהרער דאָך זיין.

זיי זוכען אין דיר דעם שיילאָק,
און קנייפּען זיך אין יענקישער באַק,
און דאָרט שרייט מען! היטלער הייליג!!
הייל, הייל, מאַניאַק!

זי רוקט זיך, זי קומט די כמאַרע,
אַ פינסטערע, ווי אַנ'אַבל'ס זאַק.
די וועלט מאַכט אַ בלוטיגע יאַרע
פאַר דעם עולה־לגדולה מאַניאַק...

*) די לעצטע געשעהענישען האָבען אַרויסגערופען אין דעם בעריהמטען יודישען דיכטער ה. לייוויק, דאָס דאָזיגע ליד. די רעד.

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 252 — פרייטאג, דעם 3 נאוועמבער 1933

דאס „אפשפארונגס=יאהר"...

לאדזער „מאגנאט": די קולטורעלע וועלט האט די וואך געפייערט

דעם „אפשפארונגס=טאג", און איך פייער „אנ'אפשפארונגס-יאר"...

פיניעלע מזיק
גיט לשון

וואס זאגט עך גישט צום מאגיסטראט? צאפעס געזעהען, ווי זיי אבן צעטריבערט דעם קאליע גורטן? אז זיי אבן גיש וואס צו טון, די מאגיסטראטניקעס, ראסן זיי פלעטער!

אט איין מאגיסטראט גימאכט אנ'אזעלכע פלאץ איז געקומען דער „צווייטער" מאגיסטראט, ארפגעריסען דעם אזעלכעם פלאץ און גימאכט א גיפוירטען פלאט, איז וויזער געקומען דער בייער מאגיסטראט און גאנצען אוועקגעריסען דעם פלאט און העפקיר פיטערישקע.

צאך עפעס א פאציענטשע, ווי די מאגיסטראטניקעס אבן זיך גענומען צו פיצען ווילקע! פון שטארקס מאריק, ווי ס'איז אמאלט גישטאנען דער צוריק און סאבן זיך געהאשעט קאזעס, אבן זיי גימאכט א גאנצע בלימען-מענאזשעריע (געמיינט: אראנזשעריע). מיט בענק, מיט לאמפן — א גאנצען טרעיאטער אבן זיי גימאכט.

יעצט אבן זיי זיך גינומען צום קאליע-גורטן. א גאנצען צימעס מאכען זיי מיטן קאליע-גורטן.. פיש, פיש, וואס מ'מאכט אלין! קנאליזאציע, לעקטרע, ספעין (געמיינט: סקווערן). מ'האקט און מ'בראקט — ס'רוכעוועט זיך, ווי אין א האלך-קאמער.

כעב זענק פרעגען איין זאך: זאגט מיר, יאטען, אט עך גיזעהען, אז די מאגיסטראטניקעס זאל אנפאלן א קוק צו טון צום שמולן געסל? דעם גאנצען דאברי מאזל לייגן זיי אראן אין ווילקע, און ווער געט געלד? — אלך ס'שמולע געסל. ס'שמולע געסל געט געלד מ'זאל אויספיצן ווילקע — א גראנדע זאך אזוי לצבן!

א קאפעלע פאליטיק
בין מנחה למעריב

— דו האסט געהערט. מענדעל. אין מזרח-גאליציען קומען שוין ווידער פאר אוקראינישע אוואנטורעס.

— געה שוין געה, דאס זענען נישט קיין אריגינעלע אוקראינישע אוואנטורעס.

— נאר וואס איז עס?

— אנ'איבערזעצונג פון דער דייטשער שפראך.

— זאג מיר, נתן, אין דייטשלאנד איז אויך א קרידיס?

— ס'איז, נאר אין דייטשלאנד האט ער אנדערען נאמען.

— וואסער'ע נאמען?

— היטלער.

דאנסקע קאזאקען אין לאדז
זייער „אדסטופלעניע" איז „פילהארמאניע"

אין לאדזער „פילהא-מאניע" איז די טעג פאר געקומען א קאנצערט פון דאנער קאזאקען.

דער „קונדס" דערוויסט זיך די נעמען פון די קאזאקען און זייער אפשטאמונג.

איין קאזאק איז אנ'אויבס-הענדלער, טשרזשיק. ער האנדעלט מיט באניקעס אין טורקעסטאן.

דער צווייטער קאזאק הייסט דער „גומענער יאטעל", א משורר אין דער אלטשטעטישער שוהל.

דער דריטער קאזאק הייסט הילארי וועל כיל פי—בקעלשטיין. א מאן מיט פליישיגער שטים.

דער פירטער איז א קאזאק מיט'ן נאמען הערש לייזער העכט.

איצט צוויי בריוער קאזאצקע טענארען, — בראטשע גרינוואלד, זיי האנדלען מיט וואס ס'לאזט זיך.

איצט גייען צוויי קאנסטאנטינאפאלער קאזאקען. איינער רישט אויפ'ן באס און דער צווייטער באריטאן.

איין קאזאק איז א ספעציאליסט אויף מאכען „קל מלא רחמים'ס".

ספעציעל געלונגען האבען די עכטקאזאצקע נומערען: „אנקת מסלדך". „יקום פורקן", „עכטי אכטי וועטובוטע ובראכטע". דער עכטקאזאקישער נומער איז פיל מאל ביסירט געווארען.

די אנוועזענדע יורען האבען אויף די קאזאקען געוואלט מאכען א פאגראם. די קאזאקען זענען קוים מיט'ן לעבען אנטלאפען.

קאזאצקע אטאמאן איז דער בעקאנטער קאר זאק — לעווינזאן.

דער האנדעלס=בילאנס?
דער נאכט-סטרוזש און דער בעל-הבית

נאכט-סטרוזש (צום בעל-הבית): איך בין גרייט ביי אייך אבצונעהמען דעם פאסטען, נאר מיט דעם בעדינג, איהר זאלט מיר ווייזען אייער לעצטען האנדעלס-בילאנס.

— איהר זענט משוגע?

— איך וועל אייך זאגען דעם אמת: די לעצטע צייט האב איך געהאט פיל בעלי-הבתים; אייבער איז געגאנגען פליטה באלד נאך די ערשטע 4 וואכען. דער צווייטער האט מיר געצאהלט פאנקס מיט וועקסלען, האב איך געמוזט בעצאהלען פראטעסט-קאסטען. דעם דריטען האט מען ס'הויז פערקויפט אויף א ליציטאציע, דער פירטער האט מיר געוואלט איינשליסען א טאכטער פאר א ווייב, נו, איהר פערשטעהט דאך, אז מ'קען נישט יעדען מאנטאג און דאנערשטאג טוישען די פאסטענס — א מענש האט דאך אמביציע!

פונקט 9 חדשים
ס'איז אלץ איז בעסטען ארדנונג

אוידעם (צום שווער): א סקאנדאל! שוין מוז איך מיך גט'ן מיט אייער טאכטער.

שווער: וואס איז אזוינס געשעהען?

איידעם: ערשט 3 חדשים נאך דער חתונה און אייער טאכטער ריכט זיך שוין אין קימפעט.

שווער: טא, וואס שרייסטו, וואס!? ס'איז דאך פולשטענדיג אין ארדנונג.

איידעם: ווי אזוי?

שווער: 3 חדשים לעבסט דו מיט דיין פרוי, 3 חדשים לעבט דיין פרוי מיט דיר, 3 חדשים לעבט איהר צוזאמען, איז צוזאמען 9 חדשים און איז עס נישט אין ארדנונג?

רעצטע טעלעגראמען
ספ. צום „קונדס"

בערלין. — אין גאנץ דייטשלאנד הערשט א שטארקע אויפלעבונג. אלע טעלעגראפען-סלופעס זענען פערנומען — אויף תליות.

גענף. — די שווייצארישע רעפובליק ציהט זיך צוריק פון פעלקער-בונד, ווייל די גאנצע בעפעלקערונג איז פערנומען מיט'ן מאכען לעכער אין שווייצער-קעז, און האבען דערייבער נישט קיין צייט אויף פאליטיק.

ס'לייגט זיך איהם נישט אויפ'ן שכל

אין האלצענעם שטיבעל זיצט א יוד ביי א בלאט גמרא. פלוצלונג פאלט אריין זיין זוהנעלע און זאגט: טאטעשי, קום גיכער אהיים, די מאמעשי האט געבוירען א דרילינג.

— געה שוין געה, די נארעלע, וואס רעדסטו נארישקייטען?

— איך זאג דעם טאטעשי, אז א דרילינג.

— לויף גיכער אהיים, משה'לע, און זאג די מאמע, אז זי זאל נאך אמאל גענוי איבערצעהלען.

לאדזער גבירים, מ'שטיינס געזאגט!
אבי געפונען א תירוץ

גביר (צום ווייב): ווער איז דארט אין דער צווייטער שטוב?

ווייב: דער חזן איז געקומען, ער וויל דו זאלסט איהם ארויסהעלפען.

גביר: געה זאג איהם, אז איך קאן נישט זינגען.

וואס איז דאס אזוינס איראניע?

קינד: טאטעשי, וואס איז דאס אזוינס איראניע?

פאטער: גאר פשוט: איראניע איז ווי למשל, ווען ביים עסען מיטאג קומט אריין דער סעקוועסטראטאר און ווינשט א „גוטען אפעטיט".

א זעלטענער דאקטאר

— דו זעהסט, דער דאקטאר איגרעק איז דער איינציגער, וואס האט נישט קיין מענשליך לעבען אויף זיין געוויסען.

— וואסערע דאקטאר איז עס?

— דאקטאר פילאזאפיע.

פאָליטיק פון וואַד

זעהט אויס, אַז אויך ענגלאַנד איז נישטאָ וואָס מקנא צו זיין. פון אַלע זייטען, רק זיך נאָר אַרומ־צושלאָגען.

אָט, האָט ענגלאַנד אַ צרה מיט די אַראַבער. די אַראַבער האָבען זיך גאָר געוואַשען צו ענג־לאַנד, געלאָזען אין אַ זייט די יודען און פערמאָס־טען דייערע פויסטען געגען ענגלאַנד.

ווי געפעלט אייך אַזאַ אַראַבישע דרייסטקייט? אונז פאָליטיקער, געפעלט עס נישט, מיר זאָ־גען, אַז אויב ענגלאַנד האָט נאָך ביז איצט נישט בעוויזען צו האַלטען די אַראַבער אין דער מורא. זיי זאָלען נישט שפּרינגען אין די אויגען אַריין, איז אַ סימן, אַז מיט ענגלאַנד איז נישט אין אָרדנונג, אַז ענגלאַנדס בעריהמטע דיפּלאָמאַטיע הינקט איצט אַביסעל אויף איין פוס.

מיר האַלטען דעריבער פאַר אונזער דיפּלאָ־מאַטיש־פּאָליטישען חוב אויפמערקזאַם צו מאַכען דער ענגלישער רעגירונג, בעזונדערס דעם זקן מאַק־דאָנאַלדען, זיי זאָלען אַביסעל מעהר בודק זיין זייער פּאָליטיק און עס וואָלט געווען, אַ יושר גדול, זיי זאָלען זיך פריהער מיט אונז בעראַטען וועגען אַלע זייערע דיפּלאָמאַטישע שריט, כדי מיר זאָלען בעצייטענס זיי קאָנען אָפּהאַלטען פון פעהלערהאַפ־טע שריט.

בעבעלעטריסטען

ווער געהט אַריין אין דער ליטעראַטור־אַקאַדעמיע

ווי לצים שמועסען, וועלען אין דער פּוילי־שער ליטעראַטור־אַקאַדעמיע אַריינגעהען סאַמע בע־לעטריסטען.

לאָדזער מענשען

אין לאָדז זענען פאַראַן מענשען, וואָס ווען זיי זאָלען נישט האָבען קיין קלאָפּאָטען, וואָלטען זיי בעדנישט געהאַט.

זאָל בעסער א היטלעראָוויעץ דערשאָסען ווערען!

בקשה פון א צום טויט פער'משפט'ן יוד

פון בערלינער קאָנצענטראַציע־לאַגער איז איי־נער פון די אינטערנירטע יודען אַנטלאָפען. די נאַ־ציס האָבען איהם נאָכגעיאָגט און געכאַפּט. ער איז דערפאַר געשטעלט געוואָרען פאַרן געריכט און איז פער'משפט געוואָרען צום טויט.

פאַרן אויספיהרען דעם טויט־אורטייל, פרעגט מען דעם פער'משפט'ן, וואָס איז זיין לעצטער פער לאַנג, דער יוד האָט געענטפערט:

— כ'וואָלט געוואָלט אַריינטרעטען אין דער היטלעריסטישער פּאַרטיי.

— צו וואָס? מ'וועט דאָך דיך אַזוי ווי אַזוי דערשיסען.

— כ'ווייס האָט דער צום טויט־פעראורטייל־טער געענטפערט, אָבער איידער צו דערשיסען אַ יוד, זאָל מען בעסער דערשיסען אַ היטלעראָ־וויעץ.

געבעלס ארט

סצענע אין א באהן־וואגאן

דער היטלעריסטישער פּראָפּאַגאַנדע מיניסטער ד"ר געבעלס איז געפאָהרען אויף דער באַהן, אין גרויס אײלעניש האָט ער פערגעסען מיטצו־נעהמען זיין מיניסטער־קאַרטע. צווישען געבעלסן מיט'ן קאָנדוקטאָר האָט זיך ענטוויקעלט אַזאַ גע־שפּרעך:

קאָנדוקטאָר: דעם בילעט צו קאָנטראָלע.

געבעלס: איהר ווייסט דאָך מסתמא ווער איך בין.

קאָנדוקטאָר: פון וואַנען זאָל איך וויסען?

געבעלס: איהר האָט מיין בילד נישט געזעהען אין די אילוסטרירטע בלעטער? — איך בין געבעלס.

קאָנדוקטאָר: יעדער פּענטאַק קאָן זאָגען דאָס אייגענע.

געבעלס: קוקט זיך גוט איין אין מיין פּנים מיין פּנים איז דער בילעט.

קאָנדוקטאָר: אויף דעם „בילעט" האָט איהר געדאַרפט פאָהרען אין אַ בהמות־וואַגאָן.

נישט ציוניסטען און נישט אגודה

אַ יוד וואס האט פיינט דעם „זאָל לעבען"

— איהר הערט, איך קען איינעם טאַנצט ער אויף אַלע חתונות; אַמאָל שרייט ער: „זאָלען לע־בען די ציוניסטען", און אַמאָל שרייט ער: „זאָל לעבען די אגודה"!

— און איך, זעהט איהר, שריי קיינמאָל נישט „זאָל לעבען". נישט איך שריי: „זאָל לעבען די אגודה" און נישט איך שריי: „זאָלען לעבען די ציוניסטען".

— וואָס זענט איהר דען?

— אַ מצבה־קריצער.

דער שלימזל

פון משה נאַדיר

ער איז געווען יונג. ער איז געווען נאַריש. ער איז געווען פערליבט.

זיין ליבע איז געווען אַ טיפע. זיין ליבע איז געווען אַנ'איבערגעבענע, זיין ליבע איז געווען אַ פלאַמפייערדיגע, און אַליין האָט ער געהייסען הי־מעלפעלד, אָדער עפּעס אַנ'אַנדער נאָמען, וועל־כען מיר קענען איצט נישט אויסטראַכטען, ווייל עס איז צו הייס אין דרויסען.

אלזא בלייבט עס הימעלפעלד.

אַז הימעלפעלד — ערשטער נאָמען: שמואל — האָט דערפיהלט, אַז ער איז פערליבט, שטאַרק, טיף און איינגעהויערט, האָט ער זיך מישב געווען: וואָס וועט ער טראָגען זיין טיפע ליבע אין זיך? ער קען זי נאָך חלילה פערלירען. מען קען זי נאָך ביי איהם צוגנב'ענען, און ער וועט בלייבען אָהן ליבע און אָהן אַלעמען.

כדי צו פערהיטען דאָס דאָזיגע אומגליק, האָט זיך שמואל הימעלפעלד מישב געווען: ווייסטו וואָס? ער וועט נעהמען — מאַקע מיט דערזעלבער ליבע וואָס ער טראָגט אין זיין האַרצען — און זיך פער־ליבען עפּעס אין אַ מענשען כון אדרבה — דעם געגענגעזעצטען געשלעכט. „אַלץ איינס" — האָט ער געטראַכט — „האָב איך שוין די פלאַמפייערדיגע ליבע, וועל איך זי אויסנוצען אויף עמיצען, און לאָז זיך טון, וואָס עס וויל!"

כך הוה, אונזער שמואל הימעלפעלד האָט זיך פערליבט אין אַ מיידעל, האָט איהר אָנגעטרויט זיין טיפע ליבע, און אין לבנה'דיגע נעכט, ווען די גאַנצע וועלט איז חתן־בחור'יש־בלאַס און נאַרישלעך — פלעגט אונזער שמואל הימעלפעלד קריגען מוט און אַריינברענגען איהר האַנד אין זיינע און איהר איבערצעהלען די פינגער ביז פינף און — צוריק, און ווידער ביז פינף און ווידער צוריק. די דאָזיגע ווילדע אָרגיען פון צעהלען די פינגער, זענען געווען בעגלייט פון אַ טיפען אַריינקוקען אין דער געליבטערס אויג.

דאָס צעהלען די פינגער איז אָבער געווען אַ זאַך, מיט וועלכער די צוקונפטיגע מאַדאַם הימעלפעלד האָט זיך נישט צופרידענגעשטעלט. זי האָט געוואָלט מעהר ליבעס־אויסדרוק זי האָט פערלאַנגט און געוואונשען און געטופּעט מיט איהר שיכעל, נומער 8, אָבער עס האָט נישט געהאָלפען. שמואל הימעלפעלד איז געווען צופיל פערנומען מיט צעהלען די מיידעלשע פינגער ביז פינף און — צוריק. די דאָזיגע אַרבייט האָט ער געטון מיט פלייס, מיט פינקטליכקייט, מיט אַלצ־דיגג. און כדי דעם מיידעל זאָל נישט ווערען לאַנג ווייליג פלעגט ער נאָכדעם, ווי ער איז פאַרטיג געווארען מיט די פינגער פון איין האַנד, זיך נעה־מען צו דער צווייטער. דערביי פלעגט ער עפּעס מורמלען שטילערהייט פּרעמדע, הימעלווייטע, און־פערשטענדליכע ווערטער.

האָט איהם דאָס מיידעל אָוועקגעוואָרפען.

און אַז שמואל הימעלפעלד האָט געזעהען, אַז זיין מיידעל נעהמט איהם אָן ביים גייסטיגען „הענגער" און וואַרפט איהם אַוועק — נאָכדעם ווי ער האָט פאַר איהר אַזוי פיל געטון, נאָכדעם ווי ער האָט אַזוי פלייסיג געצעהלט די פינגער פון איהרע הענד (אינאיינעם האָט עס שוין געהאַל־טען ביי אַנדערטהאַלבען מיליאָן!) און נאָכדעם ווי ער האָט איהר כמעט איינגאַנצען אַרויסגעקוקט דאָס לינקע אויג, איז ער געוואָרען פערצווייפעלט, מרה־שחורה'דיג, אָפּגעאַרט און ער האָט בעשלאָסען:

— כון היינטמאָל אָן — מעהר נישט אַ קוק טון אויף אַ פרוי! און כדי זיך אַביסעל צו פער־טרייבען די ביטערע געדאַנקען און כדי ער זאָל נישט דאַרפען טראַכטען פון דער גאַנצער געשיכטע, האָט שמואל הימעלפעלד גענומען לייענען אַ צייטונג. אָבער, אך! אין דערזעלבער צייטונג איז געווען געדרוקט אַ בילד פון עפּעס אַ מיידעל, וואָס איז אַנטלאָפען פון דער היים, און וואָס מ'ווייסט נישט וואו זי איז.

אַז שמואל הימעלפעלד האָט דאָס דערזעהן, איז ער געוואָרען אויפגערעגט און אויסגערופען: „פערברענט זאָלען זיי ווערען! אומעטום זענען זיי דאָ!" און בעשלאָסען נישט מעהר אַריינצו־קוקען אין אַ צייטונג, אנשטאָט דעם וועט ער זיך בעסער פערוויכערען די ליולקע און אַזוי ליגען רוהיג אויפ'ן בעטעל און רויכערען.

ער האָט זיך געמיטליך אַרויסגענומען פון דער הינטערשטער הויזען־קעשענע אַ בלעכען שאַכ־טעל מיט טאַבאַק, און זיך געוואָלט אָנשטופּען די ליולקע, אָבער פלוצים — זעהר פלוצים, האָט ער בעמערקט, אַז אויפ'ן בלעכעל מיט טאַבאַק איז פאַראַן אַ בילד פון אַ... מיידעל.

— נישט אויסצוהאַלטען פון זיי! — האָט שמואל הימעלפעלד אויסגערופען איבערוועניג ביי זיך אויף אַ הויך קול — נישט אויסצוהאַלטען פון זיי... אומעטום זענען זיי דאָ, וואו מען גיט זיך אַ ריהר.

שמואל הימעלפעלד האָט צוריק אַריינגעלייגט די ליולקע אין קעשענע און מעהר נישט פער־רויכערט. עס איז איהם שוין נישט געלעגען אין זינען. ער איז געווען פערביטערט, דערשלאָגען, ער האָט נישט געוואוסט, וואו זיך אַהינצוטון פון די פרויען, וואָס האָבען, ווי איהם האָט זיך אויס־געדאַכט, פערכאַפּט דעם גאַנצען ערד־קוגעל.

ער איז אַראָפּ אין גאַס און דאָס ערשטע אויף וואָס זיין בליק איז געפאַלען (אויב אַ בליק קען איבערהויפּט פאַלען!) איז געווען אַ ריזיגער טעאַ־טער־פּלאַקאַט מיט אַ בילד פון דער פּרימאַדאָנא, וואָס שטעהט און שמייכעלט און שמייכעלט און — הערט נישט אויף צו שמייכלען אַפילו אויף אַ מינוט, ווי עס איז די טבע פון דאַמען, וואָס שמייכלען אויף טעאַטער־אַפישען...

— ווידער אַ פרוי! — אומעטום זענען זיי פול. נישט אויסצוהאַלטען פון זיי — האָט געטראַכט שמואל הימעלפעלד און עס האָט איהם גענומען שווינדלען פאַר די אויגען, און ער האָט דערפיהלט אַז ער פאַלט — — — —

אַז ער איז געקומען צו זיך, האָט ער דער־זעהן, אַז עס שטעהט לעבען איהם אַ מיידעל אָנ־געטון אין ווייסען און — הייסט איהם „נעהמען אַ לעפעל".

שמואל הימעלפעלד האָט גענומען דאָס לע־פעלע מיט מעדיצין, נאָך אַמאָל אַ קוק געטון אויף דעם מיידעל אין ווייסען און — זיך געהייסען גע־בען זיינע קליידער, ער וויל געהען אַהיים, ער וויל דאָ נישט בלייבען. עס איז איהם גאָרנישט. ער איז געזונד.

אין אַ האַלבער שעה אַרום איז ער געשטאַנען אין שאָקעלדיגען דרויסען און זיך אַרומגעקוקט, עס איז געווען נאַכטיג, אויפ'ן הימעל איז געווען אַרויסגעשטעלט גאָטס שטענדיגע לבנה, און אַז הימעלפעלד האָט אויף איהר אַ קוק געטון, האָט זיך איהם געדוכט, אַז די לבנה האָט אַ גלאַט, מיידליש פּנים, מיט חן־גריבעלעך, און אַז זי שמייכעלט אַ־אָפּ מיט אַ בלאַס חוזק־שמייכעלע אויף דעם גאַנצען מאַנספּילשען געשלעכט.

— אומעטום זענען זיי דאָ... אַזוי ווי די היישעריקען — צום גוטען יאָהר! — האָט הימעל־פעלד אַ זאָג געטון צו זיך זעלבסט, געטון אַ טי־פען זיפץ און איז אַריין אין אַנ'אַפּטייק קויפען אַזאַ מין סם, אויף צו בעהמען זיך ס'לעבען.

ביי דער אַפּטייק־וואָג איז געשטאַנען אַ מיי־דעל אָנגעטון אין ווייס־פאַרבע מאַנזשעטען און איהם געפרעגט, וואָס ער וויל. הימעלפעלד האָט אָנגערופען דעם נאָמען פון דעם גיפט, אַ טראַכט געטון „ווידער אַ פרוי", און מיט אַ כלומרשט רוהיגען קול האָט ער זיך געהייסען פערקויפען דעם דאָזיגען גיפט.

אַז ער איז אַרויסגעקומען מיט דעם פלעשעל סם, האָט ער פאָרזיכטיג ביים שיין פון אַ לאַמטערן אַ קוק געטון אויפ'ן צעטעל, כדי צו זעהן, צי דאָס איז דער ריכטיגער סם. אָבער אך, וואָס האָבען זיינע אויגען געזעהען? זיינע אויגען האָבען געזעהן, אַז אויף דעם צעטעל, וואָס איז געווען אָנגעקלעפּט אויף דעם פלעשעל, איז געווען ס'בילד פון אַ שמייכעלדיג מיידעל — פון אַ מיידעל, וואָס שמייכעלט רוהיג אויף זיין אונטערגאַנג, אויף זיין אומגליק.

— זאָל געהן אין דר'ערד דער סם מיט אַלע־מען! — האָט שמואל הימעלפעלד פון זיך אַ שליי־דער געטון ס'פלעשעל, — אומעטום וואו מען גיט זיך אַ ריהר צו. געפינט מען אַ פרוי... דער גאַנ־צער ערד־קוגעל איז אָנגעפילט מיט זיי. אַפילו אויף די פלעשלעך סם זענען זיי אויך פאַראַן!

— — — — — — — — — — — —

און שמואל הימעלפעלד — וועלכער איז גע־ווען אַ שטיקעל דענקער. — האָט בעשלאָסען, אַז אַזוי — צי אַזוי, אין לעבען, צי אין טויט, אין גאַנצען פּטור ווערען פון דער פרוי קען מען נישט.

און שמואל הימעלפעלד איז געבליבען אונ־געהויער לעבען, ביז צום היינטיגען טאָג!...

—=)::(=—

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

שבת הגדול: האָסט געהערט, קורצער פרייטאָג פון היטלערס ביישם פערבאָט?

קורצער פרייטאג: וואָסערער פערבאָט?

שבת הגדול: אין דייטשלאַנד ווערט פערבאָטען צו בענוצען אשר־יצר פּאַפּיר.

קורצער פרייטאג: צוליב וואָס?

שבת הגדול: וועלען זיין מעהר „ברוינע" העמדלעך....

איינמאל געגארט מען

ביי אַ געוויסען יוד האָט אָפּגעברענט אַ הייזעל, וואָס איז געווען פערזיכערט אין אַ פערזיכע־רונגס־געזעלשאַפט און ער האָט פערלאַנגט מ'זאָל איהם אויסצאָהלען די אַסעקוראַציע.

דער אַגענט פון דער געזעלשאַפט האָט אַריינ־געקוקט אין דער פּאָליסע און דערזעהן אַ פּונקט, וואָס בעצייכנט די געזעלשאַפט אנשטאָט אויסצו־צאָהלען מזומן — אויפצושטעלען אַ ניי הייזעל, און דער יוד האָט געמוזט דערויף מסכים זיין.

אין אַ צייט אַרום האָט דערזעלבער אַגענט צוגערעדט זיין קליענט, אַז ער זאָל מאַכען ביי איהם אַ לעבענס־פערזיכערונג, נאָר דערהערענ־דיג, אַז די אַסעקוראַציע וועט נאָך זיין טויט אויס־געצאָהלט ווערען דעם ווייב, האָט ער דעם פּאָר־שלאַג אָפּגעזאָגט.

טאָ, כ'פערזיכער זשע אייער ווייב, האָט איהם דער אַגענט צוגערעדט, וועט איהר אָפּנעהמען די אַסעקוראַציע.

נישטאָ קיין נאַראָנים, ענטפערט דער יוד מיט אַ שמייכעל. איך קאָן גאַנץ גוט אייער שפּעקולאַציע, אַז מיין ווייב וועט שטאַרבען, וועט איהר מאַכען דאָס אייגענע, וואָס מיט'ן הייזעל און אנשטאָט געלט וועל איך קריגען פון דער געזעלשאַפט אַ ניי ווייב.

סוף קארטענשפּילער

— האָסט געהערט בונם סכאָקער איז גע־שטאָרבען.

— יאָ, כ'האָב געהערט, ווער וואָלט דאָס געקענט גלויבען, אַז ער וועט אַזוי יונג אויפהערען צו שפּילען אין קאָרטען!

הערבסט־שטימונג

—איז די מאַדאַם אין דער היים?

— יאָ, זי ליגט אין בעט און וואַרט אויף אַ גריפּע.

ניער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

ניער פאלקסבלאט

פרייטאג
3
יד
מרחשון תרצ"ג

נאוועמבער

זון-אויפגאנג 6.33
זון-אונטערגאנג 4.05

ליכט-צינדען: 3.55

בעפאלען איז גאס מיט א מעסער
דעם סיים-דעפוטאט, דירעקטאר וואלטשינסקי

(א) דער היגער סיים-דעפוטאט ה' יוזעף וואל-טשינסקי וועלכער איז אויך אנגעשטעלט אלס די-רעקטאר ביי „י. ק. פאזנאנסקי", איז נעכטען 1 א זייגער ווי געוויינליך, געגאנגען פון דער פא-בריק אויף מיטאג צו זיך אהיים, אויף גדאנסקא 43. אויף ראג גדאנסקא און שרודמיעיסקא האט איהם אפגעשטעלט עפיס אן אומבאקאנטער און דער-קלערט וואלטשינסקין, אז ער איז אן ארבייטסלאזער און ער פאדערט פון איהם דעריבער ער זאל איהם שאפען ארבייט אין פאזנאנסקיס פאבריק.

וואלטשינסקי האט דערויף געענטפערט אז א-זעלכע ענינים קען ער אויף דער גאס נישט ער-לעדיגען, און דערצו האט ער אנ'ארט אין דעם פא-בריק-ביורא.

דער יונגערמאן האט דאן ארויסגעכאפט פון טאש א קיך-מעסער און זיך כמ'מאסטען אויף וואל-טשינסקין.

דער בעפאלענער איז אפגעשפרונגען אין א זייט, און בליך'שנעל מיט א פייפעל. וואס ער האט ביי זיך געהאט אלארמירט די פאליציי.

אויף דעם האט זיך דער אנפאלער נישט גע-ריכט און ער איז אויף א ווילע צורודערט גע-ווארען.

דאס האט וואלטשינסקי אויסגענוצט און מיט א שנעלער בעוועגונג ארויסגעריסען פון איהם דאס מעסער.

עס איז אויך גלייך געקומען צולויפען פאליציי און מ'האט דעם אנפאלער ארעסטירט.

ער איז דער 39-יעהריגער וולאדיסלאוו שטאנ-צעל, א געוועז. ארבייטער ביי פאזנאנסקין, וועל-כער איז דארט געווען בעשעפטיגט ביז'ן יאהר 1928 און איז דערנאך מיט זיין אייגענעם ווילען אוועק.

עס איז פעסטגעשטעלט געווארען אז שטאנצעל האט שוין פריהער געדראהט וואלטשינסקין, און אז ער איז א בעקאנטער פיל-מאל-געשטראפטער סקאנדאליסט.

מ'האט איהם אריינגעזעצט צו דער דיספאזי-ציע פון דער אויספארשונגס-מאכט.

פתח לנו שערי...
אדער דאס טויער-פראבלעם פאר'ן געריכט

(2) ס'איז אפילו נישט צו ערנסטע און דרינגענדע פראגע, ווי דער וועלט-פרידען, לאמיר זאגען, אבער א פראגע איז עס דאך, ובפרט פאר די, וואס יעדער איינציגער גראשען שפילט ביי זיי א ראלע, און דאס ברענגט זיי דערצו, אז קו-מענדיג שפעט פון דער ארבייט מוזען פיהרען אונטערהאנדלונגען מיט'ן סטרוזש, ווענען אריינ-לאזען זיי אין טויער...

עס זענען דא ההיינו אזעלכע מיני סטרו-שעס, וואס אהן דעם, ווי מען בעצאהלט זיי נישט פאראוים די פאר גראשען – און אזוי פיל, וויפיל זיי פערלאנגען — לאזען זיי נישט אריין.

רעדיבער וועט טאקי זיין טשיקאווע צו וויסען וועגען דעם, אז איינער צא שומר השער האט נעבעך בעקומען א פסק פון דער סטאראסטווע צו בעצאהלען 100 זלאטעס במזומן, אדער אפ-זיצען אין ארעסט 2 וואכען פאר'ן נישט וועלען אריינלאזען „זיינעם" א לאקאטאר, דעם טראמוואי-ארבייטער ד. אין טויער אריין.

דער סטרוזש איז, זעלבסטפערשטענדליך, נישט געווען צופרידען פון'ם אורטייל און ער האט אפעלירט צום שטאטישען געריכט. דערביי האט ער זיך פערטיידיגט דערמיט, אז דאס גלעק-קעל אין טויער האט נישט געקלונגען, און דערי-בער האט ער נישט געעפענט.

דאס געריכט האט אבער איינגעזעהן, אז אין אזא פאל, איז א הויז-וועכטער מחויב צו דיזשורירען אין טויער, און אזוי ווי דער ערשטער פסק האט געקלונגען — אזוי איז ער בעשטעטיגט געווארען.

געשלאסען פריינדשאפט און געפיהרט א רינקען ראמאן, כדי צו בע'גנב'ענען די געליבטע
סענסאציאנעלער פראצעס ביי פערמאכטע טירען

(2) נעכטען איז אין קרייז-געריכט פארגעקומען א פראצעס געגען א געוועסען זהושיסלאוו פונקענ-שטיין, אנ'אינוואלידער פון פוסטעלניקי היבטער ווארשא.

פונקענשטיין איז אנגעקלאגט געווארען דערין אז אין הערבסט 1932 האט ער צוליב שווינדלעריי, אנגעקניפט אינטימע בעציהונגען מיט פרוי עלזא קורצוועג פון לאדז, און אז הער קורצוועג איז געווען אין יאַ"שע, האט פונקענשטיין, דערוויסענ-דיג זיך, דערפון זיך אריינגעכאפט קיין לאדז, האט צו בערעדט פרוי קורצוועג די זאל מיט איהם געהן אויף מיטאג אין „טיוואלי". יא געוואלט, נישט געוואלט, פרוי בלייבט פארט א פרוי און די איז גע-גאנגען מיט פונקענשטיינען אביסעל פערברענגען און איג-רערהיים פערשלאסען אין א שופלאד 600 דאלאר און דעם שליסעל פון'ם שופלאד אריינגעלייגט אין האנטבייטעל.

די מעשה איז אבער די, וואס דעם האנטבייטעל האט פרוי קורצוועג נישט געהאלטען אין האנט באר אויף א פאר מינוט אנידער-געלייגט אויף א וואש-טישעל און אריין אין א צווייטען צימער כדי זיך איבער-צוטון מיט'ן ציל אוועקצוגיין אין „טיוואלי".

אינצווישען האט פונקענשטיין זיך געכאפט צום שופלעדעל, אריינגעלייגט אין טאש די פאר טאלער און דיי זענען רוהיג געגאנגען פערברענגען. נאכן מיטאג האט פרוי קורצוועג זיך געכאפט אז איהר פעהלט ס'געלט און זי האט געפרעגט פונקענשטיינען צי ער האט מיט איהר זיך געוויצעלט. ער האט גע-מאכט א טראגישע מינע, און געזאגט אז ער ווייסט נישט פון גארנישט. א ווארט פאר א וארט, דער תכשיט האט צוגעזאגט זיך צו דערבארימען איבער איהר און באגען אזא סומע ד.ה. 600 דאלאר. אויסגעלאזט האט זיך אבער, אז קיין געלט האט ער נישט געגעבען, נאר ער האט דער פרוי עלזא גע-דראהט, אויב זי וועט זיך נישט אפטשעפען, וועט ער די קאמפראמיטירען פאר'ן מאן — קורץ, די גע-שיכטע האט אנגעשפא"ט צום געריכט און דער פרא-צעס איז, צוליב דרא"טישע מאמענטען, פארגעקומען ביי פערמאכטע טירען. פונקענשטיין איז פער'משפט געווארען אויף אנדערהאלבען יאהר תפיסה.

פערגרעסערט זיך די צאהל פראטעסטען אין לאדז
שלעכטער געווארען די צאהל-פעהיג-קייט פון די סוחרים

(אג) לויט די אינפארמאציעס פון די לאד-זער סוחרישע קרייזען, בעמערקט זיך לעצטענס א פערערגערונג פון דער צאהל-פעהיגקייט. די סיבה פון דער דאזיגער ערשיינונג איז דער נישט געלונגענער ווינטער-סעזאן. די סוחרים וואס האבען גערעכענט, אז אין אקטאבער וועט שוין זיין אין ברען פון ווינטער-סעזאן האבען אויף דעם חודש אויסגעשטעלט צאהלונגען און איצט גע-פינען זיי זיך אין א שווערער לאגע. א גרויסער טייל סוחרים האט זיך נישט געקענט ארויסוויקלען פון זייערע פערפליכטונגען און זיי האבען צוגע-לאזט צום פראטעסט זייערע וועקסלען. די דאזיגע ערשיינונג בעמערקט זיך אין דער וואל, באנוועל און וויגאניע בראנזשע, וואו דער סעזאן איז אויסגעפאלען אמשלעכטסטען.

דער אולטימא פון חודש אקטאבער איז דאס יאהר אויסגעפאלען בעזונדערס שווער. עס האט זיך פערגרעסערט די צאהל פראטעסטען און עס פיהלט זיך א אבסלוט פון דעפאזיטען אין די בענק. די היגע באנק קרייזען האלטען די דאזיגע ערשיי-נונג פאר א סימן פון א פערערגערונג פון דער לאגע.

פערשפרייטער פון פאלש-געלד
פערמשפט צו 3 יאהר תפיסה

(2) מיעטשיסלאוו אנטאשיק, זיין ווייב סטא-ניסלאווא און סטאניסלאוו קאספראוויטש, אלע פון טאקאזשעווסקי-גאס 35, זענען נעכטען געזעסען אויף דער בעשולדיגונגס-באנק אלס אנגעקלאגטע אין פערשפרייטען פאלש געלד.

די אנגעקלאגטע האבען זיך אין דער שולד נישט מודה-געווען.

אנטאשיק איז פערמשפט געווארען אויף 3 יאהר תפיסה, זיין פרוי אויף אנדערטהאלבען יאהר-דאס אויספיהרען די שטראף איז אפגעלעגט געווארען אויף 5 יאהר. קאספראוויטש איז צוליב מאנגעל אין בעווייזען בעפרייט געווארען.

א הויז אויפ'ן מארשאל פילסודסקי'ס נאמען
צום 15-טען יאהרטאג פון פוילענס אומאפהענגיגקייט

(א) אין שייכות מיט'ן 15=טען יאהר-טאג פון פוילענס אומאפהענגיגקייט, און א דאנק די בעמיהונגען פון א ספעציעלען בירגער-קאמיטעט, טרעט מען צו דעם 11 ד. ח. צו בויען א הויז אויפ'ן נאמען פון מארשאל פילסודסקי.

דאס הויז זאל געשטעלט ווערען אויף דעם געוועז. קויהלען-פלאץ צווישען שיענקעוויטשא און קאליאווא.

אין דער אנוועזענהייט פונם לאדזער וואַ-יעוואדע ה' דהאוקע-נאוואק, דער אנפיהרער פון ד.א.ק. 4, גענ. מאלאכאווסקי און אנדערע פאר-שטייער פון ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס וועט דעם 11 ד. ח. פייערליך געלעגט ווערען דער גרונדשטיין.

Dr.
Wołkowyski

4 ציגעל-גאס 4, טעל. 216-90

נעהמט אן אין הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע

אויפנאהמס-שעה'ן פון 8–1 מיטאג און 5–9 אוונט.

רעגיסטראציע פון יאר-גאנג 1913

היינט, פרייטאג, דעם 3 ד. ח. דארפען זיך צושטעלען צו רעגיסטראציע אין מיליטער-פאליציי-אישען ביורא (פיעטריקאווער 165) די יונגעלייט, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פונם 5 פאליציי-קאמי-סאריאט אויף די אותיות:

A B

פון 12=טען קאמיסאריאט מיט די אותיות:

A B C D E F G H Ch I J

מארגען, שבת, דעם 4 ד. ח. פון 5-טען קאמיסאריאט מיט די אותיות:

C D E

און פון 12-טען קאמיסאריאט

K L M N O P

אויך דארפען זיך שטעלען צו דער רעגיס-טראציע די יונגעלייט פון יאהרגאנג 1910 און עלטערע, וועלכע האבען נאך נישט רעגולירט זייער פליכט פון מיליטער=דינסט.

די פליכט צוצושטעלען זיך איז אויך חל אויף מענער, וועלכע זענען נישט אפיציעל קיין פוילישע בירגער און קענען נישט דערווייזען, אז זיי זענען בירגער פון אנ'אנדער מלוכה, און וואוי-נען אין לאדז אויף צוזיגעזפענע „קארטי פא-ביטו'ס".

ווער ס'וועט זיך נישט מעלדען צו דער רע-גיסטראציע אין ענטשפרעכענדען טערמין וועט אד-מיניסטראטיוו בעשטראפט ווערען מיט 3000 זל. שטראף אדער 3 חדשים ארעסט.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) קאצפערקעוויטש (זגערזשער 54), י. שיט-קעוויטש (קאפערניקא 26), זונדעלעוויטש (פיעטריקא-ווער 25), סאקאלעוויטש (פשעיאזד 19), מ. ליפיעץ פיעטריק.193, ריכטער און לאבארא (11 ליסטאפאד 86)

דאס רעטעניש מיט אסיפ קאמיען איז נאך נישט אויפגעקלעהרט געווארן
קאמיען איז געפאהרען אין זיין געבורטסשטאט, כדי זיך צו בעזארגען מיט דאקומענטען

מיט דער געשיכטע אסיפ קאמיען, וועלכער האט נישט דערקענט נאך 19 יאהר דורך זיין פרוי און צוויי זיהן, קאכט איצט די גאנצע שטאט. דאס איז א טראגיש רעטעניש, וועלכעס לאזט זיך נאך ביז איצט נישט אויפקלעהרען, קיין שום ענ-דערונגען אין דער לאגע איז דערוויל נישט אריינ געטרעטען.

ווי מיר דערוויסען זיך איז אסיפ קאמיען נעכטען אוועקגעפאהרען אין זיין געבורטס-שטאט בריסק, כדי זיך צו בעזארגען מיט אלע נויטיגע דאקומענטען, וועלכע קענען פעסטשטעלען, אז ער איז דאס דערזעלבער פאר וועמען ער שטעלט זיך פאר, קאמיען איז אינגאנצען דערשלאגען און פער-צווייפעלט, ער ווייסט נישט ווי אזוי ער זאל איבערצייגען זיין געליבטע פאמיליע, אז ער איז דאס זייער מאן און פאטער.

אנדערע האלטען ווידער. אז ער איז עוקר געווען פון לאדז, כדי נישט אריינצופאלען אין אנ'אומאנגענעהמער לאגע, וועלכע וואלט זיך גע קענט שאפען אויב ס'זאל זיך ארויסווייזען, אז ער איז נישט דערזעלבער פאר וועמען ער גיט זיך אן. יעדענפאלס דארף מען נאך צווארטען ביז דאס אויסטערלישע רעטעניש וועט זיך אויפקלעהרען.

אריסוואורף פערגוואלדיגט
א 9-יעהריג מיידעלע איז פינסטערן קינא-זאל

(2) אז אין דרויסען איז געווען הייס, ס'איז געווען יולי אויף דער וועלט, האט זיגמונט גאווראנסקי'ן זיך דורכגעשפאצירט און איז אריין צו זיין שוואגער באשינסקי אויף בלאכארסקא 13, וואו ער האט פערבעטען מיטצוגיין אין קינא אריין דער שוועסטערס 9-יעהריגע טעכטערל רעגינא.

ס'מיידעלע איז גערן געגאנגען און דער פאטער האט זיך אין קינא „ארס" אויפ'ן באלוטער מארק גוט אמוזירט מיט'ן קינד.

אז אין זאל איז געווען פינסטער, אויפ'ן ליינוואנד איז געוויזען געווארען דאס בילד. וואס האט פעראינטערעסירט דאס מיידעלע, האט ער די געלעגענהייט אויף דער קניה און ערלויבט זיך געגען איהר א בעפאלרימאס און כדי די זאל נישט שרייען, האט ער איהר פערשטאפט דאס מויל, אז ס'איז ליכטיג געווארען אויפ'ן זאל האט גאוו-ראנסקי פארגעלעגט דעם מיידעלע 2 זל. אויף צוקערלעך.

סוף כל סוף האט די מעשה זיך ארויסגע-וויזען און די מוטער איז צוגעשטאנען צום קינד זי זאל איהר אויסזאגען, וואס מיט איהר האט פאסירט. ס'מיידעלע האט דערצעהלט און א דאק-טאר האט פעסטגעשטעלט, אז זי איז אנגעשטעקט געווארען מיט א ווענערישע קרענק.

גאווראנסקי'ס פראצעס איז נעכטען פארגע-קומען ביי פערמאכטע טירען. ער איז פערמשפט געווארען אויף 4 יאהר תפיסה.

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט“

ז. וויינפער

שמילקע מיט דער פילקע

ביי חברים הייסט ער סאלי,
ביי דער מאמען: — שמילקע,
רוישיק איז ער ווי א כיואליע
שטענדיג מיט דער פילקע.

שיינט די זון נאר דורך די שויבען,
לויפט אין דרויסען שמילקע,
פילקעס פליהען אום פון אויבען,
פליהט אויך שמילקעס פילקע.

סאלי! סאלי!! שטערסט דאס שפילען!
ביידערען זיך די חברים.
נאר, אז שמילקען ווילט זיך שפילען,
ווי א בריה, שטער איהם.

אין א קינדערישער ליארעם
אינ׳ם זוניגען נאכמיטאג,
און די זון שיינט גאלדיג, וואַרעם,
צווישען בוימער גרין און ציריטיק.

צווישען גרין געדיכטע צווייגען
פליהען פילקעס אום און קנאלען,
בוימער קוקען צו און שווייגען,
ווי די בלעטליך פאלען.

נאר נישט שווייגען וויל דער אטא,
וואס איז פלוצלונג אנגעפאהרען,
בלאזט און רעדט: טרי—טו! טראַ־טאַ!!
מיט זיין בייזען האָרן.

לויפען אלע פנים בלאזען.
נאר עס לויפט נישט שמילקע,
אבער־שמאטא, — נישט פערלאזען
ווערט ער דא זיין פילקע,

גוט איז נאך, וואס ס׳האט דאך שמילקע
זיך איינגאנצען נישט פערלארען,
אייד׳ער זיך, איז בעסער פילקע
לאזען איבערפאהרען.

מיר מאלען!

היינט אויף דער לעקציע, האט אונז דער לעהרער געגעבען פאפיר מיט בלייפעדער׳ס און געזאגט — מיר זאלען צייכענען, וואס יעדער איינער וויל.

איך צייכען א פערד מיט א וואגען. אויפ׳ן וואגען איז דא א קינד מיט א בייטש.

גיטעלע האט געמאכט אזוי: א הימעל א בלויער, א זון און — א רעגען גיסט. און אויפ׳ן הימעל זענען דא פייגעלעך!...

פייגעלע מאכט א קלאס מיט קינדער. איין קינד איז פונקט געראטען אין טייבעלען. די לעהרערקע איז פונקט די זעלביגע, ווי אונזערע. מעהר נישט פייגעלע האט געמאכט אזא נאז, ווי א רויטער בוראק. און די אויערן זענען אזוי קליין, אז מען זעהט זיי קוים ארויס.

בערל מאכט א קאץ און א מויז און א הונט. די קאץ האט גרינע אויגען און — א גרינעם עק.

— זעה נאר, די מויז איז גאר גרעסער, ווי די קאץ!

אלע לאכען און צייכענען.

לעאן עלבע.

די מעשה פון סדום און עמורה

פון די מעשיות פון פערצייטען

3

אין סדום איז געווען אזא געזעץ, דער וואס האט איין אקס פערמאגט, דער האט געדארפט פיטערן די רינדער פון שטאט איין טאג, און דער וואס האט גאר קיין אקס נישט געהאט, דער האט געדארפט פיטערן צוויי טעג, און דער וואס האט געהאט א סך אקסען, דער האט, פערשטייט זיך, גאכ׳ן יושר פון סדום, איינגאנצען נישט געדארפט פיטערן! און ציטערן, ער איז דאך עפעס דער עושר, איז מיט איהם דער יושר! ער איז דאך דער רייכער, היינט ווער איז צו איהם א גלייכער?

איז אבער דארטען געווען א יתום, וואס זיין מאמע איז געווען אנ׳ארימע אלמנה, און ער האט קיין איין אקס אויך נישט געהאט, האט ער דאך געדארפט פיטערן אלעמענס אקסען צוויי טעג. נעמט ער אבער און טוט אפ סדום אויף טעקיש. ער האט גענומען און געקוילעט אלע אקסען, און ער האט אויסגערופען הויך מיט׳ן גאנצען כח:

— דער וואס האט געהאט איין אקס, דער זאל זיך נעמען איין פעל, און דער וואס האט גארנישט, זאל נעמען צוויי פעלען, און דער וואס האט א סך אקסען געהאט, דער זאל אפילו קיין איין פעל אויך נישט קריגען! דאס איז אנ׳אמת און נישט קיין ליגען. אזוי ווי עס איז איינגעפיהרט מיט׳ן פיטערן, אזוי זאל אויך זיין ביים טיילען די פעלען פון די רינדער, נישט מעהר און נישט מינדער.

נאך איינע פון די פיהרונגען די שיינע איז געווען אין סדום, אז ווען א גאסט איז פון דער פרעמד געקומען און אימיצער האט איהם צו זיך גענומען, און איהם געגעבען טרינקען און עסען און אן די זיטען פון סדום פערגעסען, האט מען ביים מכניס־אורח פאר א שטראף דעם מאנטעל צוגענומען. דאס איז געטאן געווארען, כדי מען זאל ווייטער אנ׳אורח א פרעמדער מענשען, הייסט דאס, צום טיש נישט פערבעטען.

איינמאל אבער קומט אליעזר, דער קנעכט פון אברהמ׳ען (וואס איהר האט שוין געהערט פון זיין נאמען), קומט ער קיין סדום, גייט ער אריין אין א הויז, און ער זעהט, מענשען זיצען און שוויצען ביי א טיש פול מיט פלייש און פיש, און איהם זאל דאס גאר ווער פרובען בעטען זעצען זיך ביים טיש און געניסען פון די פלייש און פיש! ווארים ווער עס איז בטבע שלעכט, און ווער עס האט מורא דעם מאנטעל צו פערלירען, ווי אין סדום טוט פאסירען. נעמט אליעזר און זעצט זיך אליין אוועק ביי אנ׳עק טיש, און ער גיט זיך א זאג צו זיין שכן, וועלכער האט זיך שוין גענומען צום פלייש און קנאכען:

אז מען וועט מיך פרעגען ווי אזוי קום איך דא צו זיצען, וועל איך טאקע זאגען, אז דו האסט מיך געלאדען צום טיש צו עסען פלייש און פיש.

ווי יענער האט דאס דערהערט, האט ער זיך דערשראקען, מען זאל ביי איהם דערפאר דעם מאנטעל נישט צונעמען, און ער האט געכאפט הענט און פיס און איז אנטלאפען פון טיש.

האט אליעזר פערנומען דארט זיין ארט, און ער מאכט צו זיין איצטיגען שכן:

— אז מען וועט מיך פרעגען: היתכן? ווי קום איך דא ביים טיש? וועל איך זאגען, אז דו האסט מיך געבעטען, איך זאל די שיסעל אריבער־טראגען.

האט אויך דער דערשראקען זיך, אז מען זאל ביי איהם נישט צונעמען דעם מאנטעל, און ער האט געכאפט די ידים מיט די רגלים און איז שיר נישט אנטלאפען אזש קיין מצרים.

און אזוי האט אליעזר געטון מיט׳ן דריטען און מיט׳ן פערטען, ביז צו דעם לעצטען, און זיי זענען אלע אנטלאפען, כדי מען זאל זיי נישט בעשטראפען. אליעזר איז דערווייל געבליבען אליין ביי דער סעודה, און אט אזוי האט ער די סדום־לייט אפגעשפילט א פיינע דרהע.

דאס לידעל וועגן ליים

באך דער ארבייט מיט׳ן ליים, האט דער לעהרער אונז אויסגעלערנט אזא לידעל:

איך זיץ נישט ליידיג אין דער היים,
האב איך צייט נאר, נעהם איך ליים,
קלעפ איך מיר א מייזעל אויס,
מאך א פייגעלע דערויס,
פון פייגעלע — נישט לאנג געטראכט,
ווערט א ציגעלע געמאכט,
איך מאך א מענשעלע דעריבער!
און וואס איך וויל! און אויף דער אויוון
טריקען איך מיין ארבייט אויס:
מענש און ציג, קאץ און מויז,
וואס איך זעה נאר אויף דער וועלט,
און איך פענסטער אויסגעשטעלט.

עס בלאזט א ווינט

די מאמע האט הערשעלען געזאגט:

— זאלסט נישט לויפען אויף דרויסען. עס איז היינט א ווינט.

— טא, וואס איז?! — האט ער געפרעגט.

— אז עס איז א ווינט און א רעגען, קען מען זיך פערקיהלען — האט די מאמע איהם געזאגט.

האט הערשעלע ארויסגעקוקט פון פענסטער אויף דרויסען. ער האט געקוקט אויף דעם בוים, וואס שטייט ביי אונזער שטוב. נאכדעם מאכט ער צו דער מאמען:

— און פארוואס, מאמע, פערקיהלען זיך נישט די ביימער?

הינטישער שכל

א האז האט זיך אמאל אנגערופען צו א יאגד־הונט: „פאר וואס בילסטו, ווען דו יאגסט זיך נאך אונז? די וואלסט דאך אונז זיכער געכאפט, ווען דו שווייגסט? מיט דיין בילען שיקסטו נאר אן אויף אונז דעם יעגער. ער דערהערט דיין בילען, פערלויפט אונז דעם וועג מיט׳ן ביקס, הרגעט אונז און דיר קומט גאר נישט אן“.

האט דער הונט צו איהם געזאגט: „נישט צוליב׳ן יעגער ביל איך, די זאך קומט פאר אזוי: ווי נאר איך דערפיהל דיין ריח, ווער איך אין כעס, פריי זיך, וואס איך וועל דיך באלד כאפען און הייב אן צו בילען, אליין נישט צו וויסען פאר וואס“.

יודישע מארטירער

די אגדות פון עשרה הרוגי מלכות

פון ז. ש״ע

אז גאט האט בעשאפען די בוימער, האבען זיי זיך גרויס געהאלטען מיט דעם, וואס זיי זענען אזוי הויך און שטאלץ געשטאבען און אין די הויכע הימלען זיך געצויגען.

און באלד ווי גאט האט בעשאפען דאס אייזען, האבען זיי זיך אנגעהויבען נידעריג האלטען און געזאגט: „וועה איז אונז, ווארום גאט האט שוין בעשאפען אזוינס, וואס וועט אונז פערניכטען“.

און אט אזוי איז אויך געווען נאך דעם חורבן פון בית־המקדש.

די לייכטזיניגע פון יענעם דור האבען זיך גרויס געהאלטען דערמאלט און געזאגט:

— וואס פאר א שאדען האבען מיר דען געליטען דערפון, וואס דער בית־המקדש איז חרוב געווארען? עס געפינען זיך צווישען אונז תלמידי חכמים, וואס פיהרען די וועלט אין גאנץ תורה און אין די מצוות זיינע.

האט גאט באלד די יעראנק אריינגעגעבען דעם קיסר פון רוים, ער זאל תורת משה לערנען פון מויל פון די יודישע חכמים און זקנים.

און ער האט אנגעהויבען פון ספר „בראשית“ און געלערענט ביז ער איז צוגעקומען צו „ואלה המשפטים“.

און אז ער איז צוגעקומען צום פסוק „וגונב איש ומכרו“ — און אז איינער וועט גנב׳ענען א מענשען און וועט איהם פערקויפען — האט ער געהייסען שיקען רופען צו זיך צעהן יודישע חכמים.

און באלד נאכדעם האט ער געהייסען מען זאל דעם פאלאץ זיינעם מיט שיך אנפילען, כדי אז ווען די חכמים וועלען קומען, זאל זיי די אויגען שטעכען די זינד, וואס די צעהן שבטים זענען בעגאנגען געגען יוסף׳ן. ווארום בשעת זיי האבען איהם פערקויפט צו די ישמעאלים האבען זיי געקראגען בעצאהלט פאר איהם, א חוץ די צוואנציג זילבער־שטיק, אויך פיר פאר שיך נאך צוגעלייגט, ווי אין פסוק שטעהט: „דערפאר, וואס זיי האבען פערקויפט דעם צדיק פאר געלט און דעם ארימאן פאר שיך“.

און אז די חכמים זענען געקומען צו איהם, האט ער זיי געזעצט אויף גאלדענע שטוהלען, און דער קיסר האט זיך אנגערופען צו זיי:

איך האב אייך צו פרעגען א טיפען ענין, און איהר זאלט מיר זאגען נאר דעם ריינעם אמת, גענוי לויט דעם דין נאך.

— פרעג — האבען זיי געזאגט צו איהם.

האט ער צו זיי געזאגט:

— דער, וואס האט א־וועקגע׳גנב׳עט איינעם פון זיינע יודישע ברידער און ער האט איהם פאר א קנעכט געמאכט און פערקויפט — וואס קומט איהם דערפאר?

— די תורה זאגט, ער זאל געטויט ווערען — האבען זיי געזאגט צו איהם.

האט ער געענטפערט און געזאגט צו זיי:

— אויב אזוי, זענט איהר חייב מיתה.

האבען זיי געזאגט צו איהם: — זאג אונז פאר וואס.

האט ער געזאגט צו זיי: — פאר דעם ענין פון מכירת יוסף. דערפאר, וואס זיינע ברידער האבען איהם פאר א קנעכט פערקויפט.

האבען זיי געזאגט צו איהם: — אויב יעקב׳ס קינדער האבען פערקויפט זייער ברודער פאר א קנעכט, וואס זענען מיר שולדיג, און פאר־וואס זאל סטו אונז הרג׳ענען?

האט ער צו זיי געזאגט: — ווען זיי וואלטען געלעבט, וואלט איך זיי גע׳משפט. איצט אבער, אז זיי לעבען נישט, וועט איהר טראגען די זינד פון אייערע עלטערען. ווארום איהר זענט די צעהן גרעסטע יודישע פארשטעהער פון דעם דור.

האבען זיי געזאגט צו איהם: — גיב אונז צייט דריי טעג. אויב מיר וועלען קענען געפינען א זכות אויף אונז, איז גוט, און אויב נישט, וועסטו מיט אונז טון, וואס דו וועסט וועלען.

האט ער מסכים געווען דערויף.

זענען זיי ארויסגעגאנגען פון איהם און האבען געבעטען רבי ישמעאל כהן גדול, ער זאל דעם גרויסען שם דערמאהנען און זאל ארויף אויף דעם הימעל און חוקר זיין הדורש זיין, אויב דאס איז א גזירה, וואס איז פון השם יתברך בגזר געווארען.

האט רבי ישמעאל צו זיי געזאגט: — אויב איהר וועט טיילען מיט מיר די עבירה פון דעם שם דערמאהנען, וועל איך דאס טון.

האבען זיי געענטפערט: — די עבירה דיינע איז צווישען אונז פערטיילט.

האט רבי ישמעאל זיך מטהר געווען בטבילה וקדושה און האט זיך אין טלית און תפילין אנגעטאן און האט דעם שם המפורש ארויסגערעדט.

האט איהם דער ווינט באלד ארויפגעטראגען און געבראכט איהם אויבען ביז צום זעקסטען הימעל און עס האט איהם דארטען דער מלאך גבריאל בעגעגענט.

און גבריאל האט געזאגט צו איהם:

— ביזטו עס ישמעאל. וואס דיין בעשעפער בערימט זיך מיט דיר אלע טאג, אז ער האט א קנעכט אויף דער ערד, וואס עס שטראהלט פון זיין פנים זיין געטליכע שעהנקייט אראפ?

האט רבי ישמעאל געזאגט צו איהם:

— איך בין עס.

האט איהם גבריאל געפרעגט: — וואס ביזטו געקומען אהער?

האט איהם רבי ישמעאל געענטפערט: — ווארים די מלכות הרשעה האט גוזר געווען א גזירה אויף אונז, מען זאל אומברענגען פון אונז צעהן יודישע חכמים, בין איך ארויפגעגאנגען געוואויר ווערען, צי די גזירה איז פון גאט.

האט צו איהם גבריאל געזאגט:

— אויב די גזירה איז נאך נישט געחתמ׳עט, וועסטו זי קענען מבטל זיין?

— יא, — האט ער איהם געענטפערט. — מיט דעם שם המפורש וועל איך זי קענען מבטל זיין.

האט זיך אנגערופען באלד גבריאל און געזאגט:

— אז וואויל איז אייך, בני אברהם, יצחק ויעקב, וואס הקדוש ברוך הוא האט אייך מגלה געווען אזוינע סודות, וואס ער האט אפילו נישט מגלה געווען צו די מלאכי השרת. ווארום איהר קענט די אלע גזירות רעות מיט דעם שם המפורש מבטל זיין.

און זיי האבען דערציילט וועגען רבי ישמעאל כהן גדול, אז ער איז געווען איינער פון די זיבען שעהנסטע מענשען, וואס זענען ווען אויף דער וועלט געווען, און דאס פנים זיינס איז אויף דעם פנים פון א מלאך עהנליך געווען.

און גבריאל האט געזאגט צו איהם:

— ישמעאל, מיין זוהן, איך שווער ביי דיין לעבען, אז אזוי האב איך געהערט מאחורי הפרגוד, אז צעהן יודישע חכמים זענען איבערגעגעבען — להריגה אין דער האנד פון דער מלכות הרשעה. ווארום זינט די צעהן שבטים האבען פערקויפט יוסף׳ן איז דער „מידת הדין“ מקטרג אלע טאג פאר דעם כסא הכבוד און זי זאגט: „האסטו דען געשריבען אין דיין תורה אין אות אפילו לבטלה? און אט זענען די שבטים, וואס האבען פערקויפט יוסף׳ן און דו האסט זיי נאך נישט אפגעצאהלט — נישט זיי און נישט זייערע קינדער“. דעריבער איז בגזר געווארען א גזירה אויף צעהן יודישע חכמים, מען זאל זיי מוסר להריגה זיין אין דער האנד פון דער מלכות הרשעה.

האט צו איהם רבי ישמעאל געזאגט:

— ביז איצט האט גאט נישט געפונען וועמען אפצוצאהלען, נאר אונז?

האט צו איהם געזאגט גבריאל:

— איך שווער ביי דיין לעבען, ישמעאל, מיין זוהן, אז פון זינט די שבטים האבען פערקויפט יוסף׳ן האט קודשא בריך הוא נישט געפונען אין איין דור קיין צעהן צדיקים און חסידים ווי די שבטים. דעריבער צאהלט אייך גאט פאר די זינד, וואס זיי זענען בעגאנגען.

און נאכדעם האט רבי ישמעאל באלד פון הימעל אראפגעניידערט און ער איז אויף דער ערד אראפגעקומען, און ער האט געטראפען די חברים זיינע אין תענית און אין תפילה פערברענגען.

האבען זיי צו איהם געזאגט: — וואס האסטו אין האנד?

האט ער געזאגט צו זיי: — געהט טובל׳ט זיך און מאכט זיך ריין און טוט אן די תכריכים אייערע. ווארום די גזירה איז פון גאט. מען קען זי שוין נישט מבטל זיין.

האבען די אלע חברים זיך געפרעהט און געקלאגט, ווען זיי האבען דאס אלץ געהערט. געקלאגט האבען זיי, וואס עס איז אויף זיי אזא שלעכטע גזירה נגזר געווארען, און געפרעהט האבען זיי זיך דערויף, וואס גאט האט זיי פאר אזוינע צדיקים ווי די שבטים פערעכענט.

און זיי האבען זיך אויסגעזעצט אין פאלאץ פון קיסר פאר׳לעך ווייזן: רבי ישמעאל און רבי שמעון בן גמליאל; רבי עקיבא און רבי חנינא בן תרדיון; רבי אלעזר בן שמוע און רבי ישבב הסופר; רבי חנינא בן חכינאי און רבי יהודה בן בבא; רבי חוצפית המתורגמן און רבי יהודה בן דמא.

(פאָלקס־פריינט)

א זעלטענער מעדז

ווי גליקליך עס זענען די קינדער, ווען זיי בעקומען דעם געשמאקען

עטקער'ס בודין,

ווייס דערפון יעדע איינציגע מוטער. ווי אנגענעהם איז צו קוקען, ווען די קינדער, קליינע צו גרעסערע עסען עס אויף ביז'ן לעצטען קריש.

נישטא פאר קינדער

קיין בעסערע דערנעהרונג!

געשמאק! נאהרהאפט! ביליג!

Dr. A. Oetker.

15-יעהריג יונגעל שפרינגט פון פענסטער
און צוברעכטביידע פיס
ווייל מען איז איהם חושד איז גנב'ענען צוויי סוועטערס

אויף באוואמ|עסקא גאס 4 האט געכטען פאסירט א טראגישער פאל, אויפ'ן דערמאהנטען הויף געפינט זיך די סוועטער-פאבריק פון דער פרוי לאנדוי. דארט האט געארבייט דער 15-יעהריגער שלמה גאלדבערג. גאלדבערג האט אוועקגעטראגען צום אויסארבייטען סוועטערס און צוריקגעברענגט פערטיגע סוועטערס. נעכטען האט גאלדבערג געברענגט א פעקעל סוועטערס, נאכדעם ווי די פרוי לאנדוי האט איבערגעציילט די סוועטערס, האט זי קאנסטאטירט, אז ס'פעהלען 2 סוועטערס, דאס יונגעל האט נישט געוואוסט צי מ'האט איהם די צוויי סוועטערס אויפ'ן וועג צוגעגנבעט, אדער ער האט זיי פערלוירען, די פרוי לאנדוי האט אבער חושד געווען דאס יונגעל, אז ער האט די סוועטערס געגנבעט, קודם כל איז די פרוי לאנדוי מיט איהרע מענשען אנגעפאלען אויף דעם יונגעל און האבען איהם מערדערליך געשלאגען, דאן האט מען דאס יונגעל אריינגעלאזען אין א צווייטען צימער און איהם צוגעשלאסען, צוזאגענדיג, אז ער וועט נאך בעקומען זיין פסק, דאס יונגעל האט שטארק מורא בעקומען און ווען קליינער איז נישט געווען אין צימער, האט דאס יונגעל געעפענט דאס פענסטער און איז אראפגעשפרונגען פון ערשטען שטאק.

אויפ'ן הויף איז געווארען א שרעקליכער טומעל, מ'האט אלארמירט די פאגאטאוויע און ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דאס יונגעל האט צובראכען ביידע פיס, אין א שווערען צושטאנד האט די פאגאטאוויע דאס אומגליקליכע יונגעל אפגעפיהרט אין שפיטאל.

דער דאזיגער פאל האט אין דער געגענד פון באוואמ|עסקא גאס ארויסגערופען א געוואלדיגע אויפרעגונג געגען די, וועלכע האבען דערפיהרט דאס יונגעל צו זיין פערצווייפעלטען שריט.

משה בראדערזאן — א יובילאר
20 יאהר דיכטעריש-קינסטלערישע ארבייט

הייאהר פאלט אויס דער יובל פון דער צוואנציג-יעהריגער דיכטערישער און טעאטער-קינסטלערישער טעטיגקייט פון דיכטער משה בראדערזאן: מיט צוואנציג יאהר צוריק, אין יאהר 1913 איז ערשינען אין לאדז די ערשטע זאמלונג לידער „שווארצע פליטערלעך" פון משה בראדערזאן, דעם יונגען דיכטער אנפאנגער, וועלכער האט זיך מיט דער צייט איינגעשטעלט אין דער יודישער ליטעראטור אלס איינער פון איהרע בעגאבטעסטע וואר'מ קינסטלער און שפעטער געווארען אויך דער שעפער פון אמת-קינסטלערישען יודישען רעוויטע אטער.

אין לאדז וואו בראדערזאן האט געמאכט זיינע ערשטע ליטעראַרישע שריט, וואו ער האט געשאפען זיין קונסט-סצענע, דעם איצט אומעטום בעריהמטען „אראראט", איז ענטשטאנען די איניציאטיוו אויף א ווירדיגען אופן צו פייערען דעם יובילעי פון דיכטער. עס האט זיך געבילדעט אן ארגאניזיר-קאמיטעט, אין וועלכען עס גייען אריין איניגע אנגעזעהענע יודישע ליטעראטען, זשורנאליסטען און קולטור-טוער. דער קאמיטעט ארבייט אויס דאס פראגראם פון די יובל-פייערונגען. עס ווערט געשאפען א גרויסער יובל-קאמיטעט, אין וועלכען עס וועלען זיך בעטייליגען פארשטעהער פון אלע קולטור-צווייגען, פון דער ליטעראטור, פרעסע, וויסענשאפט, טעאטער, קונסט א. א. וו.

עס ווערט צוגעגרייט א ויסצוגעבען א יובל-אויסגאבע פון בראדערזאנס אויסגעוועהלטע לידער, פאעמעס, דראמאטישע ארבייטען אין דריי גרויסע בענדער. עס ווערט געמאכט הכנות איינצואָרדנען יובל אקאדעמיעס אין לאדז, ווארשא און איניגע אנדערע שטעט. די ערשטע אקאדעמיע וועט פארקומען אין לאדז, וואו דער דיכטער וואוינט און וואו ער איז טעטיג.

עס איז פאראויסגעזעהען א גרויס פראגראם פון דער פייערליכער אקאדעמיע, דער אנטייל פון בעריהמטע יודישע שריפטשטעלער, קריטיקער, ארטיסטען, מוזיקער א. א. וו.

וועגען אלע ענינים, וואס האבען א שייכות צו די יובילעי-פייערונגען קאן מען זיך ווענדען לויט דעם אדרעס:

Red. Łazar Fuks, Łódź, Al. 1-go Maja 25
tel. 173-18.

פייערונגען פון באלפור-דעקלאראציע

בעכטען אלס אין דעם 16. יאהרטאג פון דער באלפור-דעקלאראציע זענען פארגעקומען אין די יודישע גימנאזיעס אקאדעמיעס פאר שילער און זייערע עלטערען. די לעהרער און לעהרער פון די שולען האבען, ארומגערעדט די בעדייטונג פון דער דעקלאראציע, אנגעוויזען אויף דער נויטווענדיגקייט און גרויסע קאלאניזאציע-לייסטונגען, וואס מוזען איצטיגען מאמענט זיך אויסדריקען אין א זאמלונג און בעשטייערונג לטובת דעם „מפעל-ארלאזאראוו".

די שילער האבען זיך טאקע אהן אויסנאהם בעשטייערט לטובת דעם ארלאזאראוו-פאנד.

* * *

א פייערונג לטובת דעם „מפעל-ארלאזאראוו" איז אויך פארגעקומען אין דער שולע „יבנה".

די אקאדעמיע עפענט דער כאר פון דער שולע אונטער דער לייטונג פון פראפ. קאלמולקא נ"ט'ן דעם הימן „התקוה", נאכדעם האלט ה' סאור א רעפעראט וועגען דער באלפור-דעקלאראציע און א-לאזאראוו אקציע, איניגע שילער פיהרען אויס דעקלאמאציעס.

* * *

לויט דער אנגענומענער טראדיציע אין דער שוהל „אהל יעקב", וועט אויך הייאהר דארט געפייערט ווערען דער 16-טער יאהרטאג פון דער באלפור-דעקלאראציע.

די פייערונג וועט פארקומען מארגען, שבת פריה בעת'ן דאווענען.

נאך קריאת התורה וועט האלטען א רעדע מעניני דיומא דער מיטגל. פון ציוניסטישען צ. ק. אין פוילען, פרנס משה לימאן. די תפלות וועלען ווערען אבגעריכט דורכ'ן חזן ה' טאפעל און פערגרעסערטען כאר כון שוהל.

וואריעטע-דאנסינג

„טאבארין"

20 נארוטאוויטשא 20

היינט און טעגליך!

3 פארשטעלונגען 3

1) פון 5 נאכמיטאג ביז 8 אוונט „FIVE" מיטן רעקארד-פראגראם

2) פון 8 ביז 11 אוונט „MUSIC-HALL"

די גרעסטע וועלט-סענסאציע אינטערנאציאנ. טורנע פון

דאמען-רינג-קאמפען

אויף יעדן נאכטער רעווי-פ-אגר, און טענץ

3) פון 11 בייגאכט ביז פריה

KABARET - DANCING

16 נומערן וועלט-אטראקציעס 16

טענץ אויף 2 פארקעטן. איינטריט פריי.

פאליטישע פראצעסען

(2) אלס בעשולדיגטע אין קאמוניסטישער טעטיגקייט זענען נעכטען פערמשפט געווארען דורכ'ן קרייז-געריכט:

דער 22-יעהריגער יעקב שיפער – אויף דריטהאלבען יאהר, דער 17-יאהריגער חיים נייפעלד – אויף א יאהר טורמע (מיטן אפלעגען די שטראף), און דער 16-יאהריגער שמואל קרופקא – אויף אויסבעסערונגס-הויז.

* * *

(א) אויף דערזעלבער געריכטס-סעסיע איז דער 17-יעהריגער חיים נחום יאקובאוויטש פערמשפט געווארען אויף א יאהר טורמע.

גרינדונג פון א נייעם „יודישען בעלי-הבתים פעראיין"

לויט-דער איניציאטיוו פון איניגע היגע יודישע הויז-בעזיצער איז געגרינדעט געווארען א נייער הויז-בעזיצער פעראיין, אין לאדז מיט ברייטע אויפגאבען.

אויף דער גרינדונגס-פערזאמלונג, וועלכע איז די טעג פארגעקומען אין אייגענעם לאקאל אויף ציגעל-גאס 3, איז אויסגעוועהלט געווארען א צייטווייליגע פערוואלטונג, וועלכע האט די אויפגאבע צו ארגאניזירען דעם פעראיין.

בענייט די טעטיגקייט פון „אגודת-ציון"

לעצטענס איז די פערוואלטונג פון דער ציוניסטישער אבטיילונג אין ראיאן פון אלט-שטאט צוגעטרעטען צו בעלעבען איהר טעטיגקייט.

אין צוזאמענהאנג דערמיט איז געווארען א פערזאמלונג פון „אגודת-ציון"-מיטגלידער אויף מארגען מוצאי-שבת, אין לאקאל פון קליינהענדלער פעראיין (סט. רינעק 10).

Dr. med. **J. BETTE**

ספעציאליסט פון אינערל. און קינדער-קראנקה.

צוריקגעקעהרט

Piotrkowska 6, tel. 144-95

נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה און פון 6–8 אוו.

ר. איזראעל

דירעקטאר אדאלף גאלד

סענסאציאנעל-שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

81

— אז זיי געפינען זיך אין אויסלאנד, טא וועט זשע זאל אנגעהמען די שריט זיי אויסצוגעבען, אפשר מיר, וועלכע געפינען זיך דא? האט מייסטער געפרעגט.

— וואס איז דאס פארא תירוץ? האבען מיר שוין נישט ערגערע זאכען, אדורכגעפיהרט שווערע פאר דער.

— איך זאג זיך איינמאל פאר אלעמאל אפ פון דער ווייטערדיגער מיטארבייט אין דעם דאזיגען ענין.

— אלזא, צי ערקלערסטו מיר קריג, האט אדא ווייטער געזונגט. נו, נו, זאל אזוי זיין, איך וועל אליין ארבייטען, אבער געדענק מייסטער, אז דו וועסט פון היינט אן האבען מיט מיר צו טון, און וואס דאס בעדייט דארפסטו אליין פערשטיין.

— איך האב בעשלאסען, און אנדערש וועל איך שוין נישט מאכען, ס'איז פערפאלען. מיין לעבען איז סיי-ווי שטענדיג ריזיקירט, ערגער ווי איצט קען מיר שוין קיינמאל נישט זיין.

— גוט, זאל זיין אזוי, דו ווייסט דאך, אז איך בין נישט פון די, וואס בעטען זיך ביי אימיצען איבערגעבען תיכף דעם אפאראט מאניעקן. מארביעק, דו האסט געהערט דעם געשפרעך?

— יא, איך האב אלץ געהערט, איך וועל תיכף איבערנעהמען דעם אפאראט כון מייסטערן, דאס איבעריגע פערשטייט איך שוין אליין. איך ווייס ווי אזוי מען איז זיך נוהג מיט א פערעטער.

דאס געשפרעך איז איבערגעריסען געווארען און אדא איז געבליבען זיצען ווי אימיצער וואלט איהר געשמיסען אין פנים אריין, זי איז אפגעשמירסען. די האט אזוי שטייף געגלויבט מיט מייסטערן און אין דער'אמתן האט זי אבער קיין אהנונג נישט געהאט וואס זי זאל אנהויבען צו טון. מיט ביידע הענד האט זי זיך איינגעגראבען אין איהרע צושויבערטע האהר, און אזוי געבליבען שטעהן פערגלייווערט עטליכע מינוט.

— די געפאהר איז גרויס, דאס איז אהן ספק, האט זי צו זיך אליין געזאגט, אבער רעזיגנירען וועל איך נישט. איך מוז זיך ארויסראטעווען פון דער דאזיגער קלעם. זי איז צוגעגאנגען צום טעלעפאן און אנגערופען א נומער.

— האלא. גראף ראשעוויטש? איהר וואונדערט זיך, וואס אזוי פריה קלינג איך צו אייך?

— איך וואונדער זיך, וואס איהר קלינגט צו מיר בכלל, ביז איצט זענט איהר צו שטאלץ געווען צו דעם און נאך מעהר וואונדער איך זיך וואס טאקע אזוי פריה?

— כ'ווייס אליין נישט וואס מיר איז געשעהען, איך פיהל זיך עפעס היינט נאך דעם נעכטיגען קאנצערט אזוי נישט גוט, איך פיהל זיך עפיס אזוי איינזאם.

— פארוואס? איהר האט דאך נעכטען געהאט אן אונגעהויערען ערפאלג, דורכט זיך דעם גרעסטען פון די אלע קאנצערטען, וועלכע איך האב בייגעוואוינט.

— אפשר א שטימונג אזעלכע, איך וואלט אייך געבעטען, גראף, אפשר קענט איהר ארויפקומען צו מיר.

— ס'ווערט שוין געמאכט. איך בין גליקליך דאס צו הערען פון אייך, און די איינלאדונג איז שוין אנגענומען.

— גוט, איך ווארט אויף אייך.

3

ס'זענען אוועק קוים צעהן מינוטען און דער גראף ראשעוויטש איז שוין געווען אין האטעל „בריטאניא" און לייכט אנגעקלאפט אין דער טיר פון די הערליכע אפארטאמענטען וועלכע ס'האט פערנומען אדא.

— אריין, האט זיך געהערט פון איבווייניג.

דער גראף איז אריין א פרעהליכער. מיט'ן מאמענט ווען אדא האט צו איהם אנגעקלינגען איז ער געווען אין א זעהר גוטער שטימונג.

— גוט מארגען, אדא. האט ער כמעט ווי אויסגעשריגען, אדא האט זיך געפינען הינטער דעם עלעגאנטען שפאנישען ווענטעל וואס איז געשטאנען אין צימער.

— גוט מארגען גראף, אבער נישט נעהנטער געהען, איך בין איך נעגלידש. אין דער בלויער פידשאמע.

— און וואס, אדא, איך בין דאך דערפון צופרידען.

— אבער איך נישט, איהר מיינט אז קוים האב איך זיך ערלויבט א נארישקייט דעמאלט אין צוג פון ווארשא קיין בריסעל...

— דערמאהנט מיך נישט די דאזיגע נאכט, ווייל איך ווער משוגע פון גליק.

— דעמאלט וואלט איהר געוואלט נאכאמאל משוגע ווערען?

— נישט בלויז משוגע ווערען, נאר אפילו שטארבען, האט דער גראף ליידענשאפטליך אויסגעברומט דורך די ציין.

— נו, האלט זיך אביסעל איין, זייט א מאנספערשוין און פיהרט זיך ווי א מאן, איהר וועט נישט קיין חרטה האבען.

ס'איז קענטיג געווען אז אדא וועט דעם גראף צורייצען ביז אויפ'ן העכסטען גראד. און ווירקליך איז דער גראף פשוט משוגע געווען פאר ליידענשאפט און התפעלות.

אדא איז ארויס פון הינטער דעם שפאנישען ווענטעל אין דערזעלבער פיזשאמע כון העל-בלויען זייד אין וועלכער זי האט זיך דערהויבען פון בעט, איהר הערליכע שלאנקע פיגור איז איינגעוויקלט געווען אונטער דעם דינעם זייד. ראשעוויטשן האט זיך געדוכט אז די זייד איז אינגאנצען דורכזיכטיג און ער זעהט דעם נאקעטען קערפער פון אדאן. ער האט געוואלט צולויפען צו איהר, זי ארומנעמען, אדא האט איהם אבער געהאלטען פון דערווייטענס און נישט צוגעלאזען צו זיך.

— אדא, ווי הערליך דו ביזט, די גאטהייט אליין.

— נו, ס'פעהלט נאך עפעס, לאמיר זאגען צו דער גאטהייט, איהר מענער פאלט באלד אריין אין אזא קעלבערנער התפעלות, איהר זענט אויך א זעהר שעהנער מאנספערשוין, אזעלכער ווי כ'האב געזען, פונדעסטוועגען וועל איך אייך אזא קאמפלימענט קיינמאל נישט מאכען

— איהר האט איהם מיט די איצטיגע רייד שוין געמאכט

— בערוהיגט זיך אביסעל, זעצט זיך אוועק מיר וועלען טרינקען צוזאמען טיי און א ביסעל פלוידערען, איך וויל, אז ס'זאל מיר אביסעל פרעהליכער ווערען אויף דער נשמה, איהר האט דאך געוויס גארנישט געגען דעם, אז איהר זאלט זיין דער גורם דערצו, אז מיין מוט זאל זיך פערבעסערען

— פערקעהרט איך בין זעהר צופרידען דערפון.

אז איהר האט מיך אויסגעוועהלט דערצו

אדא האט, פערשטייט זיך, געהאט איהר ציל דערביי וואס זי האט געמאכט אזעלכע קאמפלימענטען דעם גראף, זי האט געדארפט זיין טובה און דאס אזא טובה, וואו ער זאל פיל ריזיקירען, אדא האט שוין געהאט לאנג פערטיג א פלאן, ווי אזוי דעם גראף ראשעוויטש, וועלכער האט געקלעפט אן איהר, איינצוציהען אין איהר נעץ, איצט נאכדעם ווי זי האט פערלוירען איהר בעסטען מיטארבייטער, מייסטער — האט זי געמוזט תיכף דעם פלאן אנהויבען צו רעאליזירען, זי האט נישט געקאנט ווארטען, ווייל זי האט געפיהלט, אז זי שטעהט שוין אויף הייסע קוילען און מוז זיך ראטעווען פון א געפאהר.

(פארטזעצונג קומט)

היינט זאל אויסברעכן א שטרייק אין דער מעבעל-אינדוסטריע

זונטאג איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון מעבעל-ארבייטער, נאכ׳ן אויסגעהערט די לאגע פון די לאָדזשער מעבעל-ארבייטער, וועלכע ארבייטען ביי אויסער-געוועהנליכע קלעגליכע לוינען, איז בעשלאָסען געוואָרען ארויסצושטעלען צו די אונטערנעהמער פאָלגענדע פאָדערונגען: פאר ארבייטער וועלכע פערדינען ביז 10 גילדען א וואָך — 50 פראָצענט לוין העכערונג; פאר ארבייטער, וועלכע פערדינען ביז 30 גילדען — 35 פראָצענט און פאר די, וועלכע פערדינען העכער פון 30 גילדען א וואָך — 25 פראָצ. לוין העכערונג. עס איז געגעבען געוואָרען די אונטערנעהמער צייט צו ענטפערען אויף די ארויסגעשטעלטע פאָדערונגען ביז נעכטען דאָנערשטאג 9 אוועגד.

נעכטען האָבען די ארבייטער בעקומען א נעגאַטיווען ענטפער, די ארבייטער האָבען נעכטען ג׳אלט אָפגעהאַלטען א פערזאַמלונג און בעשלאָסען היינט פרייטאג צו וואַרפען די ארבייט אין דער מעבעל-אינדוסטריע.

לאָדזשער ראַדיאָ-סטאַנציע קלאָגט אָן אין געריכט די „פראַוודאַ"

די לאָדזשער ראַדיאָ-סטאַנציע טיילט מיט, אַז די צייטונג „פראַוודאַ" איז פון דער לייטונג פון דער לאָדזשער ראַדיאָ-סטאַנציע אָנגעקלאָגט געוואָרען אין געריכט צוליב אַ בעליידיגענדען אַרטיקעל געגען דער לאָדזשער ראַדיאָ-סטאַנציע.

דער רעוויזיאָניסטישער מאַסען-מיטינג

געגען די סערטיפיקאַטען

מיטוואָך אין אָוונט איז פאָרגעקומען אַ רע-וויזיאָניסטישער מאַסען-מיטינג איינגעאָרדענט דורך דעם לאָדזשער ברית הצה״ר אין צוזאַמענהאַנג מיטן פערטיילען די 3,500 סערטיפיקאַטען.

עס עפענט דעם מיטינג מגר. טוביה בערקאָל און ער־טיילט דאָס וואָרט צו זיין רעפעראַט ה׳ איבז. דוד עלפערן.

צום סוף בעגמט אָ די פערזאַמלונג איינשטימיג די פאָלגענדע רעזאָלוציע: „די פאָלקס-פערזאַמלונג פון לאָדזשער יודען וועלכע איז צוזאַמענגערופען געוואָרען דורך די פאַרטיי פון די ציוניסטען-רע-וויזיאָניסטען אין לאָדז ערקלערט איהר שאַרפסטען פראָטעסט געגען די מאַנדאַטאַר-מאַכט און א״י פאַר איהר אונערהערטער בעציהונג צו דער פאָדערונג פון דעם גאַנצען יודישען פאָלק וועגען עפענען די טויערען פון א״י און פאָדערט אויף די לייטונג פון דער יודישער אַגענץ אַלס פראָטעסט — נישט אָנצונעמען די 3,500 סערטיפיקאַטען.

א מעדיצינישע פאָרלעזונג ביי די שערער

די שערער פאַך-קאָמיסיע ביי דער 7-טער אָפטיילונג פון קלאַסען טעקסטיל-פעראיין אָרדענט איין זונטאג א פאָרלעזונג פון דאָקטאָר גרינבלאַט א. ד. ט. פאַך = קראַנקהייטען. דער רעלעגענט וועט אָנווייזען די שעדליכע ווירקונגען פון די פּעכען אויף דעם אָרגאַניזם און ווי אַזוי זיך פון זיי צו פערהיטען, די פאָרלעזונג האָט בעזונדערע בעדייטונג פאַר טעקסטיל-אַרבייטער צוליב די קראַנקהייטען וואָס זענען פערשפרייט צווישען זיי.

אָפגעלעגט דעם צווייטען אַלטער-קאָנצערט

דער קאָנצערט פונ׳ם מענער-קינסטלער-כאָר פון „הזמיר", מיט דער בעטייליגונג פון ישראל אַלטער, וועלכער האָט געזאָלט פאָרקומען מיטוואָך דעם 31 אָקטאָבער, איז צוליב אומפאָראויסגעזעהענע סיבות אָפגעלעגט געוואָרען אויף דאָנערשטאג דעם 9 נאָוועמבער.

די געקויפטע בילעטען בלייבען גילטיג.

Telefon jest Twoim niezawodnym pomocnikiem i sługą gotowym do pracy i w dzień i w nocy i wart jest tego minimalnego wynagrodzenia w wysokości 73 groszy na dobę.

ווי מען האָט אַמאָל געפּייניגט און אַרויסגעטריבען יודען פון בראַנדענבורג

(ענדע פון דער 9-טער זייט)

באַלד נאָכדעם ווי יאָאַכים׳ס ערשטע פרוי איז געשטאָרבען, איז ער, צוליב דיפּלאָמאַטישע אורזאַכען, געצוואונגען געוואָרען חתונה צו האָבען מיט הערצאָגין פון פּוילען. יעצט דער קורפירשט און זיין פרוי זענען אַמאָל געזעסען און איינעם פון די צימערען פון זיין פּאַלאַץ, האָט זיך פּלוצים איינגעבראָכען דער דיל, און די ביידע ערגעפאַלען צום אונטערשטען שטאָק. ער איז ארויס גאַנץ, אָבער די פירשטין איז שטאַרק פערוואונדעט געוואָרען. זי איז געוועזען דעהר אַ פרומע, אויך צושעמעוודיג, און זי האָט נישט געוואָלט צולאָזען קיין דאָקטוירים צו היילען. דאָס זי זיך בעוועגט אין אַ ווייטען פליגעל פון פּאַלאַץ און כמעט מיט קיינעם נישט פערבראַכט. די דאָזיגע אָפגעזונדערטקייט האָט זי ביידען אינגאַנצען אָפגעפרעמדט, און דער קורפירשט איז געגאַנגען זוכען ליבע אויסער די גרענעצען פון זיין הויף. יאָאַכים האָט דאַן געוואָרען אַנ׳אויג אויף אַננא זידאָוו, די פרוי פונ׳ם פער-וואַלטער פון דער בראַנדענבורגישער שמעלצעריי. די זעלבען שנעל געוואָרען זעהר אינטים, און דער איינציגער, וואָס האָט געוואוסט דערפון, און אפשר דאָס פאַר׳ל צוזאַמענגעבראַכט, איז געוועזען ליפּאָלד. אַננאַ זידאָוו האָט דערצו געהאַט צוויי רייך-געוואָרענע טעכטער, זענען די מיידלעך אויך געוואָרען יאָאַכים׳ס געליבטע. און ליפּאָלד האָט זיי פערזאָרגט מיט אַלעם גוטען. אַננאַ האָט פונ׳ם גרויספירשט געהאַט אַ קינד, אַ מיידעלע, וועלכער מען האָט אַ נאָמען געגעבען מאַגדאַלענע. דאָס קינד איז איהם געוועזען זעהר ליב, האָט ער שפּעטער אויסגעווירקט, אַז זי זאָל אָפּיציעל הערקלער׳ט ווערען פאַר אַ גרעפין.

דעם קורפירשט׳ס יורש, יאָהאַן-געאָרג, האָט זיך דאַר דערוואוסט פון זיין פאָטער׳ס ליבעס, און דאָס אַליין איז שוין געוואָרען אויס געהיימניש, האָט ער אין דעם בעשולדיגט דעם קורפירשט׳ס נאָהענטע מענשען, אַז זיי בעאיינפלוסען איהם דערצו. מען האָט דעם קרוינפּרינץ אויך צוגעזאָגט וועגען ליפּאָלד׳ס ראָלע אין דעם, איז זיין שנאה צום יודען געוואַקסען ג׳עסער ווי צו די אַנדערע. יאָהאַן-געאָרג האָט בעשלאָסען, אַז ווען די צייט וועט קומען, וועט ער זיך מיט די דאָזיגע מענשען אָפּרעכענען..

דערווייל האָט ליפּאָלד פערגרעסערט די קאַסע פון בראַנדענבורג. יאָאַכים האָט זיך איצט פער-גונען צו פיהרען זיך אויף אַ ברייטען, פערשווענדערישען שטייגער, ווי עס פּאַסט פאַר אַ הערשער. די העכערע שיכטען און אַפילו די פּשוט׳ע בירגער האָבען אָנגעפאַנגען נאָכצוטאָן יאָאַכימען און לעבען אָהן חשבון. האָבען זיי דערפאַר געמוזט אָנקומען נאָך הלוואות. האָט ליפּאָלד געלעגט אַ גרויסען לאָמבאַרד, און ווער נאָר עס האָט געדאַרפט געלט, האָט ביי איהם פערזעצט זיינע ווערטפולע זאַכען. וואָס גרעסער עס איז געוועזען די אַנלייהע, אַלץ העכער די פּראָצענטען. די יעניגע, וואָס האָבען געוואָלט באַכטאַנצען יאָאַכימען, האָבען קיין אַנדער ברירה נישט געהאַט און געמוזט צאָהלען. אָבער אין האַרצען האָט געפּלאַקערט אַ שטאַרקער צאָרן געגען דעם יודען, וואָס האָט זייער פערמעגען אין זיינע הענד.

אַלס דער הויפּט פון אַלע יודען אין בראַנדענבורג, האָט זיך ליפּאָלד געפיהרט זעהר דעספּאָטיש. ווען אַ רב האָט אַרויסגעגעבען אַ פסק-דין, וואָס איז איהם נישט געפעלען געוואָרען, האָט ער בעפוילען דעם פסק-דין נישט אויסצופאָלגען; זיינע קאָנקורענטען האָט ער געמ׳חרמ׳ט און זיי אָנגעטאָן די גרעסטע צרות. און ער האָט אַפילו נישט געלייגט קיין כבוד אויף זיינע קרובים. איינמאָל האָט ער אויסגעפּאַטשט דעם חזן, בעת ער איז געשטאַנען ביים עמוד און געדאַוונט; ביי אַ צווייטער געלעגענהייט האָט ער אין שוהל אַזוי שטאַרק געשלאָגען אַ יודען, אַז יענער איז אָפּגע-גאַנגען מיט בלוט און איז אין אַ קורצער צייט אַרום געשטאָרבען.

פערהאַסט ביי זיינע אייגענע ברידער, פונקט ווי ביי דער קריסטליכער בעפעלקערונג, האָט דאָס אָבער ליפּאָלד׳ען נישט געאַרט, אַבי יאָאַכים האָט איהם ליב. דער קורפירשט האָט מאַקע געוואוסט ווי אָפּצושאַצען ליפּאָלד׳ס געטריישאַפט, און אין יאָהר 1565 האָט ער איהם בעשטימט פאַר׳ן פער-וואַלטער פון דער קורפירשטליכער מינץ-קאַמער. ער האָט געהייסען שטייערען פון רעכטס און פון לינקס און אויף זיין עצה האָט מען אין איין שעהנעם טאָג געמאַכט אַנ׳איבערפאַל אויף אַלע רייכע היידער אין בערלין און מ׳האָט קאָנפיסקירט יעדעס ביסעל גאָלד פאַר דער קורפירשטליכער מינץ-קאַמער. מען האָט איהם איצט נאָך מעהר געהאַסט, ווי ווען עס איז פריהער.

אָבער דאָס, וואָס די קריסטען און נאָבעל-לייט האָבען נישט געוואַגט, האָבען די יודען געטון.

(סוף — זונטאג)

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
ZACHETA
זגערזשער 26
היינט און פאָלגענדע טעג!
דער לאַנג ערוואַרטעטער סאָוויעטישער פילם א. ג.
— I —
„קין און אַרטעם"
דאָס בילד האַלט דעם צושויער אין שפּאַנונג.
— II —
„דער גורל"
אָנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4.30 נ״מ
שבת און זונטאָג — 12.30 אַ זייגער בייטאָג

ביי פערגינסטיגונגס-ערשיינונגען,

אַרויסגערופען דורך פערוואַרבענע נאַהרונגס-מיטלען בילדען די זאַמאַרטיגע אַנטוויקלונג פון נאַטירליכען ביטער-וואַסער

Franciszka Józefa

אַ וועזענטליך האַוס-מיטעל. צו בעקומען אין אַלע אַפּטהייקען און סקלאַד-אַ פּעטשבעס.

מיכאַלעוויטש-אַקאַדעמיע אין פילהאַרמאָניע-זאַל

מאָרגען, שבת 10 פריה קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע-זאַל א טרויער-אַקאַדעמיע, געווידמעט דער 5 יאָהרצייט פון פיהרער פון דער יודישער אַרבייטער-בעוועגונג און בויער פונ׳ם יודישען שול-וועזען אין פוילען — ביינוש מיכאַלעוויטש.

ביינוש מיכאַלעוויטש האָט זיין גאַנץ לעבען אוועקגעגעבען אין קאַמף פאַר דער בעפרייאונג פון אַרבייטער-קלאַס — פאַר׳ן סאָציאַליזם. די וועלטליכע יודישע שולען, אין וועמענס שפּיץ ער איז געשטאַנען, האָבען געהאַט אין מיכאַלעוויטשען דעם טרייעסטען און איבערגעגעבענסטען קעמפער און בויער.

צו דער מאָרגענדיגער אַקאַדעמיע קומט צו פאָהרען פון וואַרשאַ דער לאַווניק ה. אַלטער, וועלכער וועט רעדען וועגען לעבען און קאַמף פון ב. מיכאַלעוויטש. אויסער איהם וועט נאָך רע-דען ס. נוטקאָוויטש אין נאָמען פון יוגענד-בונד „צוקונפט".

אין קאָנצערט-טייל נעמט אַנטייל דער פיל-האַרמאָניע-אָרקעסטער ביי דער לאָדזשער פילהאַר-מאָניע. דער אַרטיסטישער טייל פון פּראָגראַם וועט אויסגעפיהרט ווערען דורכ׳ן דראַמ. קרייז ביים „סקיף".

געלעגענהייטס-אויספערקויף ביי דער פירמע טעאָדאָר פינסטער

די פירמע טעאָדאָר פינסטער דאַוובאַרטשיקאַ 17 (יוליוש גאַס) פערקויפט אויס צו אויסערסט בילליגע פּרייזען פערשיידענע העשטען, אימיטאַציעס פון פוטערס פון באַראַנקעס אויף דאַמען-פּאַלטאָנס און זשאַקעטען. די פירמע עמפּפעהלט איהרע גוט בעקאַנטע אויסאַרבייטונגען ווי: דעקאָראַציע-פּלו-שען, מעבעל-בעשלאַג, טאַפּעטשאַנעס, נאַרדשוטעס, סערוועטען, קאַפּען, פלעדען און אַזוי ווייטער, לויפערס צו ניעדריגע פּרייזען. אַזאַ בילליגער אויספער-קויף פון די אויבּיגע אויסאַרבייטונגען וועט זיכער האָבען אַ גרויסען ערפאָלג.

פערבלאָנדזשעט יונגעלע

אַ פערבלאָנדזשעט 4 יעהריג יונגעלע מיטן נאָמען יצחק געפינט זיך ביים שמש פון ווילקער בית-מדרש.

„די געשיכטע פון דעם מיסיע-געדאַנק ביי יודען"

רעפעראַט פון ד״ר י. פרענקעל אין „תרבות"

מוצאי שבת 8 אָוונט אָרדנט איין די היגע אָפּטיילונג פון דער העברעאישער קולטור געזעל-שאַפט „תרבות" אין איינענעם לאָקאַל אויף פּיעט-ריקאָווער 18, אַ זעהר אינטערעסאַנטען רעפעראַט פונ׳ם חשוב׳ען רעלעגענט ד״ר י. פרענקעל, די טעמאַ איז: „די געשיכטע פון דעם מיסיע-געדאַנק ביי יודען".

לעצטע 5 געזעגענונגס-פאָרשטעלונגען

פון חנה לערנער און דוד ווידערמאַן

היינט פרייטאג, שבת און זונטאג אָוועגד ווערט געגעבען די לעצטע פּרעמ׳ערע מיט חנה לערנער און דוד ווידערמאַן. ס׳ווערט געשפּילט די פריילעכע אָפּערעטע „אַ באַכט פון ליבע", מאָרגען שבת בייטאָג ווערט געשפּילט די היסטאָרישע אָפּערעטע פון אברהם גאָלדפאַדען „עקידת יצחק" מיט דוד ווידערמאַן אין דער ראָל „אברהם".

אין פוילישע טעאַטער

אין שטאָטישען טעאַטער „סקאַלאַ" ווערט היינט און מאָרגען געשפּילט „סטעפּעק".

שבת 4 בייטאָג, פאָרשטעלונג פאַר קינדער „האַנקע ביי רויטע מענטשעלעך".

אין דער היימישער ווירטשאַפט נאָך מעהר אָפּשפּאָרען

איז נישט קיין לייכטע זאַך, ס׳זענען אָבער דאָך פערהאַנען וועגען וועלכע פיהרען צום ציעל. א סך געניסט מען שוין דורך דעם, ווען מיר באַקען אַליין אויסגעצייכענטען קוכען לויט די אויסגע-פּרובטע פאָרשריפטען פון ד״ר עטקער. אָהנע צווייפעל וועט איהר זיך געפינען אין די רייהען פון די מיליאָנען ווירטינס, וועלכע האָבען ערצילט א גרויסען נוצען דורך אַליין אויסבאַקען קיכלעך, טאָרטען, בענוצענדיג דערביי דעם פּראָשעק „באַ-קין" פון ד״ר עטקער.

פערלאַנגט אין אַלע קאָלאָניאַל געוועלבער די קליינע ביכלעך מיט די פאָרשריפטען פון ד״ר עטקער.

CASINO
היינט פּרעמיערע!
דער קעניג פון לידער
Maurice Chevalier
ווי אויך דאָס 9-חדשים׳דיגע גאָניאַלע קינד אין דער וואונדערשעהנער קאָמעדיע
Monsieur Baby
(פרעכטיגע זאַרגען)
אויפ׳ן 1. און 2. סעאַנס זענען די פּרייזען פערקלענערט
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
פּאַספּאַרטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג.

מעלדונגען

אַן אינטערעסאַנטע פאָרלעזונג ביי די שערער.

זונטאג דעם 5|11. 6 אָוונט קומט פאָר אין איינענעם לאָקאַל זאַוואַדזקאַ 4 פראָנט 2-טער שטאָק אַ פאָרלעזונג פון ד״ר גרינבלאַט א. ד. ט. פאַך קראַנקהייטען. די פאָרלעזונג איז פאַר מיטגלידער פון די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען אויך פאַר אַרביי-טגעבער גאָסטן. דער פּרייז פון אַ בילעט איז 20 גראָשען, בילעטען צו בעקומען ביים איינגאַנג.

די שערער פאַך-קאָמיסיע ביי דער 7-טער אָפּטיילונג פון קלאַסען טעקסטיל פעראיין.

קבוץ א. ג.: „ב. באָראָכאָוו" אין לאָדז, אָגראָדאָווע 9. טעלעפאָן 154,20.

די וואַרשטאַטען פון קבוץ (אָגראָדאָווע 9) נע-מען אָן אַלע סאָרט אַרבייט פון: טישלעריי, שנייד-ריי, האַנטערייי, שוסטעריי און מעכאַנישע שלאָסעריי. קוואַליפיצירטע שטובען און שילדען-מאַלער, עלעק-טראָ- און ראַדיאָ-טעכניקער, ווי אויך אַרבייטער צו פערשיעדענע נישט קוואַליפיצירטע אַרבייטען (שוואַרצע אַרבייט) ווי: האָלץ-האַקען, טראָגען קוילען, וואַשען יועש און פּאָדלאָגעס, שטובען רוי-מען א. ד. ג. אַרבייט: גאַראַנטירט, סאָלידע און פּינקטליכע. וועגען אַרבייט קען מען זיך אויך פערשטענדיגען דורך דעם ניי-איינגעאָרדנעטען טע-לעפאָן אין סעקרעטאַריאַט פון קבוץ נומער 154-20.

ביבליאָטעק א. נ. ב. באָראָכאָוו, אַל׳ קאָשטשושקי 9

די ביבליאָטעק איז טעטיג פון 4 ביז 9.30 אָוונט שבת פון 10 ביז 2 נ. מ. פרייטאג איז די ביב-ליאָטעק געשלאָסען. אַ גרויסער אויסוואַהל פון יו-דישע און פוילישע ביכער, בעלעטריסטיק און ווי-סענשאַפט. ביי דער ביבליאָטעק איז טעטיג א פריש געגרינדעטע קינדער אָפּטיילונג וועלכע בעזיצט אַ גרויסען אויסוואַהל פון קינדער-ליטעראַטור אין פּויליש און יודיש און די פערפליכטענדע שול-לעקטור עס ווערען אָנגענומען פרישע איינשרייבונגען, חודש אָפּצאָהל אַ מינימאַלער. שילער און אַרבייטסלאָזע געניסען פון הנחות.

יודענשטאַט פּאַרטיי (איגוד הצה״ר) פּיעטריק. 69

פרייטאג ד. 3. נאָוועמבער 9 אָוונט חוג „אריה" פיהרט ח׳ בורשטיין. שבת ד. 4. נאָוועמבער 9 אָוונט קומט פאָר אַ קאָלעקטיווער רעפעראַט א. ד. ט. „נאָך די אַראַבישע אָפּאָזיציע" אַנטייל פון ח׳ זאַנדער און ח׳ גייזלער. מאָנטאג ד. 6. נאָוועמבער 9 אָוונט קורס נומער 1 פיהרט ח׳ אינדש. קורץ. דינסטאג ד. 7. נאָוועמבער 9 אָוונט חוג קדימה יודישע געשיכטע פיהרט ח׳ זאַנדער. דינסטאג ד. 7. נאָוועמבער 9 אָוונט קורס נומער 2 פיהרט ח׳ אינדש. מאַר-קוסטפעלד. מיטוואָך ד. 8. נאָוועמבער קורס נומער 3 9 אָוונט פיהרט ח׳ טעמס. דאָנער-שטאג ד. 9. נאָוועמבער 9 אָוונט העברעאישע קורס פאַר פאָרטגעשריטענע פיהרט אינדש. קורץ.

החלוץ המדינתי

שבת ד, 4. נאָוועמבער 3 אַ זייגער ציוני-סטישע געשיכטע פיהרט ח׳ גייזלער. זונטאג דען 5. נאָוועמבער 9 אָוונט יודישע געשיכטע פיהרט ח׳ שעפּסקי. מיטוואָך ד. 8. נאָוועמבער 9 אָוונט ציוניסטישע געשיכטע פיהרט ח׳ שעפּסקי.

ד״ר העלער
ספּעצ. פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע
8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט.
זונטאַג פון 10—1 מיטאָג.
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.
אונבעמיטעלטע — לעמשניצע-פּרייזן

Dr. med.
Józef Izykson
Południowa 9 — Tel. 210-75
צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט פאַר אויערען, נאָז- און האַלז-קראַנקהייטען, שפּראַך- און שטים-שטערונגען.
נעהמט אָן פון 5 ביז 7 אָוונט.

די ברכה פון דער ערד

(ענדע פון 9־טע זייט)

בײַ לאַנען זענען אָנגעקוואָלען אַ סך יוגנטלעכע צייטיגע ווערטער; זי האָט חשק געהאַט אַרויס־צוזאָגן די דאָזיגע ווערטער דאָ אין פעלד, וואו עס רוישן די שנייד־מאַשינען. זי גלוסט עפּעס צו זאָגן דער מאַמען פון יונגען שמיר אָפּעלכעס, וואָס אַ געטרייע מאַמע פערדינט צו הערן. וואָרים די פּאַרדזוהגקייט, וואָס רודערט אין לאַנעס בלוט, איז נישט באַר צוליב׳ן שניט אין צייטיגן פעלד; דווקא איצטער איז אין איהר אייגען בלוט די צייטיגקייט אָנגעשטאַנען, וואָס מאַכט איהר אומרוהג נאָך שיוער אומצופּראָגען, דעריבער טרייבט עס זי פון פעלד אין דאָרף אַריין און פון דאָרף — צוריק אין פעלד אַריין, איהר האַרץ איז פול מיט גוטסקייט, מיט כאַסיע אַסטראָוואַ אויך, אַזוי איבערגעוועטיגט מיט אייגענער גוטסקייט. — האָט לאַנע דער כאַסיע אַסטראָוואַ בלויז געקענט אויסהער׳ן; אָר רײַזעלען, בעדעס מאַמען, וויל זי עפּעס גוטס זאָגן.

רייזעל האָט עס דערקענט אין לאַנעס פּנים, האָט געוואָלט מיט עפּעס בערוהיגען דער נאָר־מאַמעס און פאַרט אַזאַ ווייטער לאַנען:

— קוק נישט אויף מיין זוהן, וואָס ער איז אַזאַ שווייגעגדיגער — האָט רייזעל אָביסעל צומור־מעלט, געקוקט אין לאַנעס שוואַרצע אוי הייסע אויגען — ס׳קען זיך דיר אויסדוכ׳ען אַז בערע איז אַ האַרטער מענש, ער האָט דאָך אַ טייער האַרץ, גאַרנישט אָפּצושאַצען, ווער נאָך קען איהם אַזוי ווי זיין מאַמע?...

דער דאָזיגער אומגעריכטער שמועס האָט אויך געהאַט אַ שייכות מיט ערשטע שניט ביי יודישע אַקערוואַנדערער; האָט געהאַט צו טון מיט אַ צייטיגען פעלד, וואָס איז איבערגעגעבען געוואָרען אין רשות פון שנייד־מאַשינען. „אַ טייער האַרץ האָט ער, גאַרנישט אָפּצושאַצען״ — בעדעס מאַמע זאָגט, אַז לאַנע זאָל עס הערען און פערנעמען.

בערע איז ביי אַ געלעגענהייט צוגעקומען צו אונזערס פעלד אויסגעפּרובט עטליכע זאַנגען — געוואָלט די קערנער אין די זאַנגען. ער האָט אָפּגעשאַצט די גע עטעניש אויפ׳ן ביעזע־פעלד. געוועזן איז דער ציין, וואָס די פערד און די אָקסען האָבען אָפּגעגעסן דעם אָטעם און גערוהט. לאַנע האָט עס באַמערקט און געשמייכעלט אין אייגענעם בוזים אַז דאָס זיין מאַמעס רייד וועגען איהם זענען אַוודאי געווען זיין ווילען. זיין מאַמע וואָלט אַוודאי גע־גאַנגען פון איהם אַ שטאַרקען אויסרייד, ווען ער וויסט זיך וואָס זי האָט גערעדט מיט לאַנען, אָבער ס׳איז פאָרט שניט־צייט, לאַנע בעמערקט אין איהם די אַנדערשקייט, ווייל די טיילען פון פעלד, וואָס זענען מיטאמאָל געוואָרען האַלב־נאַקעט — האָבען זיך אָנגעקליידט אין אומגעריכטען האַרבסט. אַ רגע האָט איהם אויסגעוויזען, אַז דער זומער געהט צו שבעל אַוועק. דאָס האָט איהם אַ ציה גע־מען צו לאַנעס פעלד. אויב ער קען איצטער נישט רעדען מיט לאַנען און זאָגען איהר פון אָפענעם האַרצען — אַזאַ שאַר וואָס דער זומער געהט צו גיין אַוועק; וואַרים זי ווייס עס נישט פערשטיין ווי ער וויל — וועט ער דערינער נאָר עטליכע זאַנגען פון איהר פעלד אויספּרובען.

לאַנע איז צוגעקומען גאָר נאָהענט צו איהם:

— צעהלסט די קערנער אין די ברעזער זאַנגען?

בערע האָט אַ ווײַלע געקוקט אויף איהר שטער־כערדיש, ס׳האָט איהם נישט געאַרט, וואָס זי האָט עפּעס יאָ פערשטאַנען.

לאַנע האָט איהם בעטראַכט, זיין פּנים איז גע־ווען פערברוינט, ווי דאָס צײַטיגע און איבערגעצ־זוניגטע פעלד. זיין פּנים — שטעכיג בעוואַקסען, ווי דאָס אָפּגעשניטענע ווייצען־פעלד; די אויגען זיינע — ווי דער בלויער הימעל איבערן אָפּגעשני־טענעם פעלד.

— וואָלט נישט געווען שעהנער, מע זאָל מיט סערפּען שנייד׳ען די פעלדער און מיט געזאַנג ביב־דען די סנאָפּעס?

איהם איז דאָס געווען געפעלען, אָ, זיפיל סערפּעס האָט ער אין זיין לעבען ערב שניט־צייט געשאַרפט! עס דוכט זיך איהם, אַז מיט סערפּעס צו שנייד׳ען תבואה איז אַ סך שענער צו שניידען ווי מיט קאָסילקעס. אָבער ער האָט אויף דעם גע־פינען עפּעס אַנדערש צו זאָגען:

— דער סערפּ וועט שוין בלייבען ווי אַ שעה נער צייכען געבונדען אינאיינעם מיט האַמער, — אַ צייכען פון אַ נייער בעפרייטער צייט, וועסט זעהן לאַנע, נישט נאָר מיט אַזעלכע קאָסילקעס וועט מען בסדר שניידען די תבואות; וואַרט נאָך, וואַרט; אי־בער־אַ־יאָהר, איבער צוויי־יאָהר — וועסט זעהן, וואָס פאַר אַ מאַשינען עס וועלען שניידען אונזערע פעל־דער. דערווייל זענען עס מאַשינען, וואָס די רייכע מוהמע־אַמעריקע האָט אונז געשענקט. הייבט, חבר־טע בראַזער, ווילט זיך מיר געבען גערעכט אַפילו דיר, אַפילו דעם ציוניסט ראַטנער... ווילסט נישט לייהען, וואָס איך רעד אַזוי... מהום, מיר פער־הריסט, וואָס אַזוי פיל טאַטעס קריכען דאָ אום אי־בער די פעלדער. ביי דיר איז היינט נישט קיין שניט־צייט, נאָר אַ יאַריד — וואו די פער־האַנדלען שוין די תבואה, כ׳וואַרט, די יוגענט זאָל אַהער אַראָפּקומען און פערנעהמען די בעפרייטע פעלדער.

— זענען מיר ביידע נישט יונג גענוג פאַר די פעלדער, חבר בערע? — האָט לאַנע מיט אַ קאַלטען שמייכעל געפרעגט.

— דאָס זענען דאָך דיינע רייד, דעם ציוניסט ראַטנערס רייד... עס בעדאַרף דיר זעהר געפעלען זיין.

— איך האָב דאָך עפּעס אַנדערש געפרעגט...

דאָס בלוט האָט בערען אַ שלאָג געטון אין פּנים אַריין, — אַזש די שטעכיגע האָר האָבען קופּערדיג אַ גליה געטון אויף זיין פּנים.

— ווינטערצו וועט לאַנע אַוועקפאָהרען קיין מאָסקווע — האָט ער אַביסעל פערשעמט אַ זאָג געטון.

לאַנע האָט איהם אָנגעקוקט אַ צוטומעלטע, אַזוי גאָר אומזיסט וואָרט האָט זי עס פון איהם גע־הערט.

— וואָס פאַר אַ ווינטער? — האָט לאַנע איהם שאַרף אָנגעקוקט.

— דעם קומענדיגען ווינטער.

— אַז מע וועט אָפּשניידען די פעלדער וועט לאַנע געהען אַקערען פאַר ווינטער־זריעה... אפשר וועלען די קאָלאָסקעס זיך צעפאָהרען אויפ׳ן ווינ־טער.

בערע האָט לאַנען אָנגענומען ביי ביידע הענט אַהין ווערטער אַריינגעקוקט אין איהרע אויגען אַריין.

— דו מצלקסט די קוה, בערע? דאָס איז אמת, בערע?...

בערען האָט דאָס בלוט געשלאָגען אין פּנים אַריין; ווען נישט דער אָפענער אַרום; ווען נישט יוסף ראַטנער, וואָס איז אָנגעקומען מיט שווערע, בארוועסע טריט, וואָלט איצטער בערע חשק גע־האַט אַ לייג טון לאַנען אויפ׳ן בערגעל אָפּגעשני־טענעם ווייץ און אַזוי, מיט זיין שטעכיג־בעוואַקסען פּנים אַריינגראָבען זיך אין איהר צאַפּלדיגען האַלז, ס׳האָט אָבער אַ שטילער טרויער מיט אַמאָל אַ קלעם געטון ביים האַרצען.

— ביך אַ גרויסע צולהכעיסניצע, לאַנע; מיר טוסטו דעם גרעסטען צולהכעיס. ווייסט, כ׳האָב (אויף דיר געוואַרט אַ גאַנצע נאַכט אויף דעם אַ אָרט; מיט אַ פּאָר בעטן צוריק איז דאָס געווען.

לאַנע האָט געשטוינט, זי האָט איהם אָנגע־קוקט און דערקענט אין זיין פּנים, אַז דאַסמאָל איז ער אויפריכטיג מיט זיינע רייד.

— פאַרוואָס דווקא אין פעלד און ביינאַכט, ווילסטו זיך מיט מיר בעגעגענען. טאַקע דערפאַר וואָס די נאַכט וויסט נישט פון קיין חילוק צווישען קלאַסען?... איך וועל דאָ ווינטערען, בערע; אַזעל־כע לאַנגע, לאַנגע נעכט וועלען אָנשטעהן — וועלען עס זיין וואַרימע נעכט, בערע? כאַ־כאַ־כאַ, וועסט העלפען האַלטען וואַרים די לאַנגע נעכט?

בערען האָבען איהרע רייד געשמיסען ווי מיט זייסע ביישע איבערן פּנים, ווען ער מאַכט צוני־איהר איין טראָט, — מאַכט די צווייי, דאָס וואַרפט איהם אַריין אין שרעק, ער איז צופרידען געווען וואָס יוסף ראַטנער איז אָנגעקומען.

— איך בין מיט דיר מסכים, חבר ראַטנער; ווינציג יוגענט ביי אונז אין פעלד. זעה, ווי די סוחרים, תבואה־הענדלער געהען אום איבער׳ן פעלד און וועגען שוין די תבואה שאַצען אָפּ דעם ווערט...

יוסף האָט דערקענט די אָנגעצויגענקייט צווי־שען בערען און לאַנען:

— די ברכה פון דער ערד איז נישט פאַר אַלע מען די אייגענע — האָט יוסף געזאָגט, — מיר בייד־דע קריגען זיך נישט, אדרבה, מיר פערשטעהן זיך גאָר גוט, אָט איז שוין באַלד דאָס ווייצען־פעלד אָפּ־געשניטען, און וואָס וועט ווייטער זיין? ווייטער צום אָנהויב?

יוסף ראַטנער האָט דערקענט דעם אומעט אין בערעס אויגען; ער האָט אויך בעמערקט די אומרוהיגקייט אין לאַנעס פּנים. ער האָט זיך דער־פיהלט אַביסעל שולדיג, וואָס ער איז איצטער אונ־טערגעקומען.

— מיר פערשטעהען דיך גוט, בערע; כ׳ווייס דאָס ווייצען־פעלד, וואָס יודען שניידען איצטער, איז נישט אַבי־ווי אַ פעלד, כ׳ווייס אָבער אויך אַז די דאָזיגע יודען איבערן פעלד, אַפילו דער קאַניוק, מיינע זיידשיק, אָטאָ־דאָרטען — איז אויך נישט מעהר קיין פשוטער יוד, איבער זיי אַלעמען זיין די צייט אַריבער מיט איהר אייגענעם שווערען אַקער ווי איבער אַ פערהאַרטעוועטען און דאַרבנדי־גען סטעפּ. אין דיר אַליין בעדאַרף מען זוכען די ברכה פון דער ערד.

בערען זענען יוסף׳ס רייד נישט געפעלען גע־ווען. דאָ איז שוין ווידער יוסף ראַטנער אַוועק מיט דיינע רייד און בערען געשטאָכען נישט ווינציגער ווי לאַנעס צולהכעיסדיגע רייד. איהם איז אָפּער געפעלען געווען יוסף׳ס אויסדרוק: „די ברכה פון דער ערד...״ ס׳איז נישט רעוואָלוציאָנער געזאָגט, אָבער פאָרט אמת׳דיג.

פונדעסטוועגען האָט בערע נישט געקענט לאָ־זען, זיינס זאָל איבערגעהן:

— ניין, כ׳קלער, אַפילו די ערד ווייסט יוען צו געבען איהר ברכה און וועמען נישט.

— די ערד האַלט נישט פון קיין רעוואָלוציעס

— האָט יוסף געשמייכעלט און די קלייען אויפ׳ן ברייטען פּנים האָבען זיך געמיניעט אין דער זון.

פלוצלונג האָט לאַנע אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער, אויף ביידע בחורים קוקענדיג. ביידע בחורים האָבען זיך פערשעהמט און נישט געוואוסט פאַרוואָס. ביידע אויף איין אופן איז דאָס בלוט גע־קומען אין פּנים אַריין, אין אָנגעצויכט פון די בערג לער געשניטענע ווייץ, קוקענדיג אויף איהרע פולע בריסט, וואָס האָבען זיך געצאַפּעלט מיט געלעכטער

— האָבען ביידע אין איהר דערקענט די ברכה פון דער ערד . . .

קלאַנג־קינאָ
CAPITOL
היינט און טעגליך פּרעזענטי־רען מיר דאָס מייסטערווערק פון פּיקאַנטעריע און צראַטיום א. נ.
„אַ פרוי פון דער צווייטער האַנד״
אין די הויפּטראָלען: די געפעהרליכע פאַר פרויען און מענער, די פערפיהרערישע
Jean Harlow
ווי אויך דער העלד פון „גרויסען הויז״
Chester Morris
אָנהויב אין געוועהנל. טעג 4,30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 ביי טאָג.

Dr. med. H.LUBICZ
ספּעציאַליסט פאַר וועגערישע און געשלעכטס־קראַנק
צעגעלניאַנאַ 7, טעל. 141-32.
נעהמט אָן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאָכמ. און פון 5—8 אָוועגד, זונטאָג פון 9—11 ביי טאָג.

Dr. R. Zalcwasser
CHIRURG — כירורג
ציגעל־גאַס 19, טעל. 125-17
נעהמט אָן פון 1—2 ביי טאָג און פון 4—7 נאָכמ.

Dr. med. Z.Rakowski
ספּעציאַליסט פאַר אויערן, נאָז, האַלז און לונגען־קראַנקהייטען
וואוינט יעצט
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81.
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11—1 און פון 2—3 נאָכמ.

זיכערע הילף און אַ רפואה!
אָהן אָפּעראַציע, אָהן בלוט, אָהן אַ מעסער און אָהן בלוט־פער־גיפטונג פאַר קראַנקע אויף ברוכען, פאַר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאַליקעס אין גוף, פאַר הויקערס אָהן פיס.

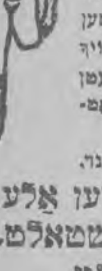

פערלאָזט נישט די קראַנקהייט, ווייל דער ווינקעל־ברוך ווערט גרויס ווי אַ מענשען־קאָפּ, און עס פאַלט אַריין אין דעם פיס איז דער קראַנקער אין אַ גרויסער סכנה, דורך טערדריינען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבט. ספּעציעלע גומענע הייל־באַנדאַזשען בעזייטיגען זיכער דעם שמערצען פון ברוך, אויך פאַר הויקערס, לייזונגען ספּעציעלע הייל־גאָרסעטן און אַפּאַראַטען פאַר פערקרומטע פיס און פלאַטפיס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס.
עמפּפאַנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אָוונט.
אַכטונג
זייט דעם ערשטען אָקטאָבער ד. י. ווערען אַלע קראַנקע אין מיין אָרטאָפּעדישע הייל־אַנשטאַלט נור פון מיר פערזענליך בעהאַנדעלט.
איינציגע אָרטאָפּעדישע הייל־אַנשטאַלט
Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.
מיר נעהמען אויך אָן פּערזענליך פון דער קראַנקען־קאַסע.
דאַנקזאַגונג.
איך מאַך עפענטליך בעקאַנט, אַז אַרגט דעם ספּעציאַליסט דיר. י. ראַפּאַפּאָרט, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 (פראָנט, פּאַרטער) בין איך גענצליך בעפרייט געוואָרען פון מיין שווערע ברוך־קראַנקהייט. דעם 1 דעצעמבער 1930 האָט מיר דער ה׳ דיר. י. ר. פערלעגט הייל־באַנדאַזשען לויט זיין סיסטעם. מעטאָדע און נאָך אַ חודש האָב איך קאָנסטאַטירט, אַז כ׳בין גענצליך אויסקורירט. כ׳בין אַלט 61 יאָהר און בין געוועזען אַפּערירט אָהן ערפאָלג און היינט פיהל איך מיך געזונד און עמפּפעהל היערמיט דעם ה׳ דיר. י. ראַפּאַפּאָרט אַלע ליידענדע אויף ברוך־קראַנקהייט.
(—) Józef Rydel, Nowe-Chojny, ul. Majowa 5.

אַכטונג!
זעהר געשמאַקע, היימישע
מיטאָגען
צו בעקומען ביי
י. מ. אייבעשיץ
פּעטריקאָווער 50, טעל. 224-86.
ס׳ווערט אויך אָנגענומען חתונות, שמחות, בעלער א. ד. גל.
אויפ׳ן אָרט און צו־רויסשיקען
9999 צו רעדוצירטע פרייזען.

מאָטאָרען עלעק־טרישע
נייע און געניצטע צו די נידריגסטע פרייזען
רעפּעראַטור־ווערקשטעל. איבערוויקלונג פון מאָטאָרען און דינאַמאָ־מאַשינען, עלעק־טרישע אינסטאַלאַציעס פון קראַפט, ליכט און סיגנאַליזאַציעס פיהרט אויס
Przedsiębiorstwo inżynieryjno Elektro-mechaniczne
MAURYCY RAK

נוצט אויס די געלעגענהייט!
די בעוואוסטע פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
Narutowicza 11, tel. 137-70
אָרדענט איין אויף אַ קורצע צייט אַ
אויספערקויף
פון אויסאָרטירטע סחורות מיט 30—50% ביליגער

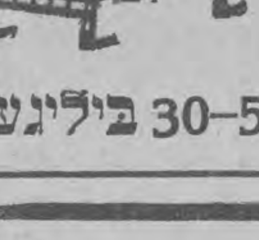

וויכטיג ניי׳עס
פאַר סוויטער־און טריקאָטאַזש־פאַבריקאַנטען!
בעהמיס מאַך איך בעקאַנט, אַז צום סעזאָן איז מיין הויפּט־גאַלאַנטעריע־געשעפט פערזען מיט אַ גרויסן אויסוואַל פון די בעסטע
רייז־פערשלוסען
צו אויסערסט ביליגע פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אַכטונג
H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

פון 1 נאוועמבער האט אנגעהויבן דער
ווינטער-סעזאן!
מיט א רעוועלאציאנס-פראגראם
דאנערשטאג און שבת

1) DESI DESIDERATI (ווינערין פון די איטאליענישע אפערעס).
2) DUO SERGEY i ANNE (Casino de Paris Lido)
3) OLGA SŁAWSKA (פרעמירטע טענצערין).
4) KRYSTA GREY (טענצערקע, געבליבען אויפ'ן פארלאנג פון פובליקום).

Five o'clocki צו 1.50 זל. זונטאג און יום-טוב צו 2 זל. מיט א פולען פראגראם.
ארקעסטער „Okey Band" אונטער דער דיר. **L. Mitelsbach** — COCTAIL BAR אונטער דער אנפירונג פון בעקאנטען JIMMY
אכטונג: ס'איז ערעפענט געווארען א צוגאב-איינגאנג פון דער טראטואר 1 (פריהער אין קאמערצל,טעאטער).

Grand Hotel „Sala Malinowa"

TEATR Komików
Al. I-go Maja 2.

היינט אינאוגוראציאנס-פרעמיערע
פון דער שלאגער-רעוויע אין 20 בילדער א. נ.
„ל-אדז אויף דער ווענדקע"
מיט'ן אנטייל פון ערשטקלאסיגע קרעפטען פון די רעזידענץ-ביהנעס,
ווי אויך גאסטשפילען פון דער וועלט-בערימטער אייזען-קעניגין
MARTA FARRA
אין נייע עקספערימענטען.
דער זאל איז גוט בעהייצט. פרייזען פון די פלעצער פון 50 גר. אנהויב אין געוועהנל. טעג 8 און 10 אווענד. שבת און זונטאג 6, 8 און 10 אווענד

ADRIA
1 גלובנא 1
[illegible]

לעצטע טעג!
Pat i Patachon
אויף א פרויען-פענסיאן
א חוץ אמטליכע אונגילטיג. פאספארטוס און הנחה-בילעטען,

METRO
2 פזשעיאזד 2
[illegible]

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
ושעלאנא 4-2

היינט און פאלגענדע טעג! צום ערשטען מאל אין לאדז!
1) # ווייסער אנפיהרער
איז דער דאפעלטער ראלע אלס עלעגאנט און אינדישער פיהרער
JANET CHANDLER און די זיסע GEORG O'BRIEN
2) # „CONGORILLA"
דער פילם. וואס האט געשלאגען דעם רעקארד פון ערפאלג!
גרעסטער שלאגער-פראגראם!
אנהייב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

RAKIETA
Sienkiewicza 40 Tel. 114-12
היינט און פאלגענדע טעג!
אכטונג!

FREDERIC MARSH i CLAUDETTE COLBERT נייער וועלט-סוקצעס פון גלענצענדען פארל
אין נייעסטען פילם, וואונדערשעהנעם ראמאנס א. נ.
„קעניגליכער געליבטער"
ווי אויך דער פילם א. נ. „Na skraju Sahary"
נעכסטער פראגראם: „DON KISZOT" מיט שאליאפין אין דער הויפט-ראלע.

קלאנג-קינא-טעאטער
SZTUKA
קאפערניקא 16.

היינט און פאלגענדע טעג! פול מיט הומאר שפריצענדע שאמפאנער-קאמעדיע א. נ.
„צעהנטער געליבטער"
אין דער הויפטראלע די פרעכטיגע
Anny Ondra
היינט און פאלגענדע טעג!
נעכסטער פראגראם: „דאס הארץ פון ריין" מיט WALLACE BEERY — אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

ערשטקלאסיגער
קירזשנער-אטעליער פון I. BOMBEL
פיהרט אויס אלערליי פעלץ-בעשטעלונגען אין רעפאראטורען לויט די נייעסטע מאדעלען, פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג, ערמעסיגטע פרייזען.
זאוואדזקא 6, טעל. 118-62

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

ס'איז נויטיג אנ'ארבייטער ביים קאמאשען-שטעפער אלטשטאט 14, פאנט 2 שטאק ח. קרייטמאן. 6006

ס'ווערט געזוכט האנדנייהעריננס און מאשינערס און א פרעסער צו הויזען. צו ערפאהרען זשעראמסקיעגא 4. ח. פעלדמאן. 5998

ס'ווערט געזוכט א לערנער-נייהער ווי אויך אנ'אויספערטיגערין צו טריקא. זיך צו ווענדען קאמיענא 20 וו. 13. 5997

א שטריקער ווערט געזוכט ביי גייבערגער פולנאצנא 7 נעגען גוטען לוין. 5999

א קוואליפיצירטער אבערלאק-נייהער (רין) קען זיך מעלדען באזארנא 7 1 שטאק וו. 8. 6023

ס'איז נויטיג פעהיגע געטרע-נייהערס, צו מעלדען ביי קאן, 11 ליסטאפאד 43 קווער אפיצינע פארטער. 9109

ס'ווערט געברויכט א שטעפער-געהילען ביים קאמאשען שטעפער הערץ זאמארסקא 19. 6019

ס'ווערט געברויכט א נייהער צו ערפאהרען ביים קאמאשען-שטעפער כיימאוויטש גדינסקא 4. 6020

ראקאלען

צו פארדינגען אנ'איינגעפיהרטען פלאץ פון קויהלען אויף ליפאווא 7 צו ערפאהרען אויפ'ן ארט. 5978

צו פערמיטען א שעהן מעבלירט צימער, נישט טייער, איינגאנג פון קארידאר אל. 1 מאי 7 וו. 3. 5983

צו פערמיטען א צימער פאר א פארפאלק אדער פאר 2 יונגעלייט, צו ערפאהרען ציגעל-גאס 15 וו. 31. 0009

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט בזשעזשינער 15 וו. 31. 6001

3 pokoje z kuchnią z wszelkiemi mygodami poszukiwane. Oferty sub. „M. D. S." bo administracji.

צו פערמיטען 5 צימער מיט א קוך פראנט, (לאקאל פון ד"ר שווייג) גלייך פון ווירט. צו פערשטענדיגען זיך טעלעפאניש 204-67. 6025

א פריוויר-אנשטאלט איז צוליב אבריזע בילינ אבצוגעבען, צו ערפאהרען אין אדמינ. 6014

א צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג מיט אלע בעקוועמליכקייטען פאר 2 יונגעלייט אדער פריליינס צו שלאפען קילינסקי 18 וו. 30. 6011

א גאלדענער האנדעלס - פונקט. א גרויס געוועלב אין הויף איז אפצוגעבען אהן אפטרעט-געלד און קיין דירה-געלד, צו ערפאהרען קאשטשעלנא 3 ביים זייגערמאכער. 5982

Gabinet dentystyczny w Lecznicy przy ul. Piotrkowskiej 45 do odnajęcia od zaraz. Tel. 147-44.

פערשידענעס

סטארשי פעלדשער נ. ניימאן שערפיען 43 (בענעדיקטא) נעהמט אן צו יעדער צייט, פרישע פיאווקעס. 5976

ס'איז פערלוירען געווארען א קליין ביכעלע, וועלכעס האט פאר קיינעם קיין שום ווערט נישט, דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען געגען בעלוינונג אפצוברענגען אין אדמינ. פון דער צייטונג, טמנים בלויע טאוולען מיט אויפשריפט „ביר" אדער צו ש. מילראד, נאווא-מיעסקא 11. 5967

א שותף מיט א קאפיטאל פון 6-5 טויזענט זל. ווערט געזוכט צו א גוט געשעפט מיט א געזיכערטער פרנסה, אפערטען אפצוגעבען אין אדמינ. אונטער „W. Z." 5977

צוליבן קריזיס נעמט אן אנ'ערשטקלאסיגער דאמען = שניידער בעשטעלונגען און קאסטיומען, צו די ביליגסטע פרייזען, ערשטקלאסיגע אויספיהרונג. שולק. וואלטשאנסקא 49.

ס'ווערט אנגענומען מענער-גארדעראבען ערשטקלאסיגע ארבייט, גוטע צו דאטען ביליג. ביי ח. ראזענבלום, ליסטאפאדא 25 פראנט, וו. 7. 6013

צו בעקומען שייטלען מיט פאריזער שניידען ביי דער פרוי ראזענבערג, קאמיענא 5 צווייטער הויף, 2-טער שטאק וו. 56. 6005

איך נעהם אן אלערארט בעשטעלונגען און רעפאראציעס פון זאקען ספארט און טריקאטאזש-מאשינען, צו ביליגע פרייזען. L. Tron, Brzezinska 6

צוליב אפרייזע ביליג צו פערקויפען א גרויסע גארדעראבע 3 טירען מיט א שפיגעל און א פאר בעטען מיט מאטראצען און א גוטען צושטאנד, צו ערקונדיגען שווינטא-יאקובא 13 וואוינונג 5 פראנט. 5985

איך זוך א וואוינונג פון א צימער אלס סובלאקאטאר מעגליך מיט א בעזונדערען איינגאנג, אפערטען אונטער L. H. אין אדמיניסטראציע. 5986

Zaginiony został kwit kaucyjny za Nr. 2704453 na imię Juda Wurzak, Główna 13. 5980

Sztrykmaszynkę „Ideal" do rękawiczek wełnianych, oraz patefon salonowy z płytami sprzedam Abramowskiego 5. m. 16. 6015

א יונגערמאן פון ארענטליכע עלטערן געארבייט ביי מאנופאקטור, זוכט א פאסטען ביי ארענטליכע מענשען. אפערטען אונטער „1000 זל. קויציע". 5960

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
פרייטאג און ערב-יו"ט — 24 גר. אין דער זייט שפאלטען
פאר'ן טעקסט — 4 ... 60 —
אין טעקסט — ... 18 —
נאכ'ן טעקסט — 12
אויסער דער שטארט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען — 20 גר. א מ/מ (אין דער זייט, שפאלטען)
קליינע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס פעטגעדרוקטע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז:
אין לאדז — א מאנאט א חודש מיט אפטראגען אין היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמער. 1 — דאל.

רעדאקציע, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערגעריקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און פאר מין פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמינ. איז אפען פרייטאג און ביינאכט.

Za wydawnictwo „Naier Folksblat". spółdz z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg — Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. ротос. „Naier Folksblat", Piotrkowska 21.